

1 Johdanto

1.1 Tausta

Helsingin yliopisto päätti osana vuosien 2001-2003 strategiaansa toteuttaa kaikki koulutusalan kattavan arvioinnin. Konsistorin päätöksen perusteella arviointihankkeen tavoitteena oli

- arvioida ja sen perusteella kehittää opetusta ja opintoja,
- tarjota laitoksille ja tiedekunnille mahdollisuus saada kansainvälistä palautetta opetuksestaan,
- parantaa tutkintojen laatua,
- selvittää, miten koulutukselle ja tutkinnoille asetetut tavoitteet toteutuvat,
- kehittää arviointijärjestelmiä ja –kulttuuria laitoksilla ja tiedekunnissa.

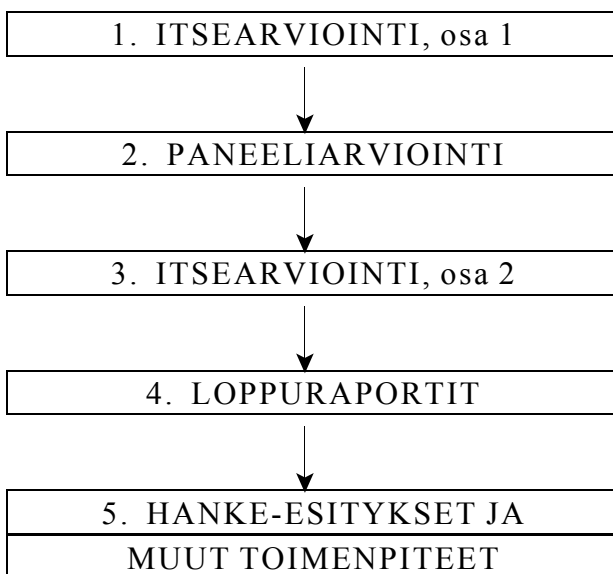
Arvioinnin seurauksena

- hyödynnetään saatua palautetta laadittaessa seuraavia opetuksen ja opintojen kehittämissuunnitelmia laitoksilla, tiedekunnissa ja koko yliopiston tasolla,
- parhaiten menestyneitä koulutusaloja palkitaan kertaluontoisella tai määräaikaisella tuloksellisuusrahalla vuonna 2003 ja/tai suunnittelukaudella 2004-2006,
- löytyneiden kehittämiskohteiden tai puutteiden pohjalta suunniteltuja hankkeita tuetaan hankerahoituksella suunnittelukaudella 2004-2006.

Arvioinnin tavoitteena on tutkintojen ja opetuksen kehittäminen sekä tutkintojen laadunvarmistaminen ja arvioiminen verrattuna eurooppalaisen koulutuksen tasoon. Koulutuksen arviointia ei haluttu kytkeä perusrahoituksen jakoon, joten arviointi ei tuottanut numeerisia tuloksia, joita voitaisiin käyttää rahanjakomalleissa. Koska koulutuksen ja tutkintojen arvioinnissa valittiin tavoitteeksi kehittämistyöhön kannustaminen, suora kytkentä perusrahoitukseen olisi voinut vähentää halukkuutta rehelliseen ja itsekriittiseen arviointiin. Kehittämishaasteiden toteuttamiseen ja puutteiden korjaamiseen varataan hankerahaa ja suunnataan muita resursseja. Lisäksi laadukkaita koulutusaloja voidaan palkita tuloksellisuusrahan jaossa. Onnistunut arviointi on oppimistilanne, josta voi seurata myös sellaisia uudistuksia, jotka eivät ole suoranaisesti sidoksissa resursseihin.

Arvioinnin lähtökohdat ja kriteerit sekä koko yliopistoa koskevat tulokset esitellään koko hankkeen loppuraportissa. Arviointihanke on kattanut yliopiston kaikki koulutusalat, jotka on jaettu arviointia varten 15 ryhmään. Tämä koulutusalakohtainen loppuraportti on yksi kolmestatoista vastaavasta.

Kaikkien koulutusalojen arviointi tapahtui alla olevan kaavion mukaisesti :

1.2 Kuvaus valtiotieteellisen tiedekunnan koulutuksesta ja tutkinnoista

Valtiotieteellinen tiedekunta aloitti toimintansa vuonna 1945. Perustamisen taustalla oli valtion virkamieshallintoon tähtäävän koulutuksen järjestäminen. Tällöin päädyttiin kahteen erilaiseen tutkintotyyppiin, virkamieskoulutukseen tähtäävään virkatutkintoon ja yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen perustuvaan tutkintoon. Varsin pian virkatutkinnosta kuitenkin luovuttiin ja koulutus keskittyi tutkintoihin, jotka perustuvat suomalaisen yhteiskunnan ja kansainvälisen järjestelmän menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta koskevaan tutkimukseen. Teoriapainotteiset ja tutkimukseen pohjautuvat perustutkinnot luovat edellytykset jatkotutkintoihin tähtääviin opintoihin.

Svenska social- och kommunalhögskolan liitettiin erillisinä yksikkönä valtiotieteelliseen tiedekuntaan vuonna 1984. SSKH:ssa suoritetaan politics kandidat -tutkinto (31.7.2000 asti sosionomi). Tämän tutkinnon suorittaneilla on oikeus jatkaa maisterin tutkintoon ilman erillistä valintaa. Vastavuoroisesti tiedekunnan opiskelijat voivat osallistua SSKH:n järjestämään opetukseen. SSKH toimii itsenäisenä yksikkönä: se valitsee itse opiskelijansa sekä suunnittelee ja toteuttaa kandidaatin tutkintoon johtavan koulutuksensa oman budjettinsa puitteissa. SSKH:n koulutuksen kuvasta ja sen arviointia julkaistaan erikseen.

1.2.1 Peruskoulutus

Tiedekunnassa on mahdollista suorittaa perustutkintoina valtiotieteiden kandidaatin tutkinto (120 ov) ja valtiotieteiden maisterin tutkinto (160 ov).

Tutkintojen rakenne tarjoaa väljän kehiksen omaehtoiselle opintojen suunnittelulle. Opiskelija voi koota tutkintonsa kiinnostuksensa mukaan. Perustutkinnot koostuvat pääaineen ja vähintään yhden sivuaineen opinnoista sekä yleis- ja kieliopinnoista. Loppuosan opiskelija voi valita vapaasti.

Pääaineella on keskeinen asema perustutkinnossa. Kandidaatin tutkinnossa pääaineen noin kolmannes (40-50 ov) ja maisterin tutkinnossa noin puolet (80-100 ov) Pääaineen sisällä on valittavana runsaasti erikoistumismahdollisuuksia. Myös sivuaineopinnot (25-35 ov) voi valita vapaasti. Tutkintoon voi sisällyttää myös toisessa tiedekunnassa sekä koti- ja ulkomaisessa yliopistossa suoritettuja opintoja. Poikkeuksena ovat kansantaloustiede ja tilastotiede, jotka edellyttävät tuekseen matematiikan opintoja. Perustutkintoihin sisältyy lisäksi vähäisessä määrin yleisopintoja (0-10 ov) sekä kieliopintoja (8 ov).

Yleisopinnot määräytyvät pääaineekohtaisesti ja ne koostuvat pääainetta tukevista opinnoista - atk:n, tilastotieteen sekä oikeustieteellisistä opinnoista (valinnaisesti joko julkis- ja hallinto-oikeus tai työ- ja yritystoimintaoikeus). Kieliopinnoina vaaditaan äidinkielen opintojen ohella vähintään yhden vieraan kielen sekä toisen kotimaisen kielen kirjallinen ja suullinen taito.

Tiedekunnan tutkinnot eivät johda mihinkään tiettyyn ammattiin lukuunottamatta sosiaalityön sekä aineenopettajan koulutusta. Tutkintoon voi kuitenkin sisällyttää sivuaineiksi erilaisia monitieteisiä ja ammatillista osaamista vahvistavia sivuainekokonaisuuksia. Katso jäljempänä.

Valtiotieteiden kandidaatin tutkinto (VTK), 120 ov

Pääaineen opinnot 40-50 opintoviikkoa
Kandidaatin tutkielma 2-5 opintoviikkoa
Sivuaineen opinnot: pääaineesta riippuen vähintään 25-35 opintoviikkoa yhdessä sivuaineessa
Kieliopinnot: vähintään 8 opintoviikkoa
Yleisopintoja 0-8 opintoviikkoa pääaineesta riippuen
Vapaasti valittavia opintoja: loppuosa 120 opintoviikosta (10-35 ov)

Valtiotieteiden maisterin tutkinto (VTM), 160 ov

Pääaineen opinnot: 80-100 opintoviikkoa (sisältää pro gradu -tutkielman 20 ov)
Sivuaineen opinnot: pääaineesta riippuen vähintään 25-35 opintoviikkoa yhdessä sivuaineessa
Kieliopinnot: vähintään 8 opintoviikkoa
Yleisopintoja 0-8 opintoviikkoa pääaineesta riippuen
Vapaasti valittavia opintoja: loppuosa 160 opintoviikosta (10-35 ov)

1.2.2 Jatkokoulutus

Tieteellisinä jatkotutkintoina on mahdollista suorittaa valtiotieteiden lisensiaatin sekä tohtorin tutkinto. Jatkotutkinnoissa keskitytään pääaineen opintoihin, tutkimuksen tekemiseen sekä niitä tukeviin opintoihin. Tiedekunnan jatko-opiskelijoiden keskuudessa lisensiaatin tutkinnolla on edelleen vahva suosio, joskin viime aikoina on lisääntynyt niiden osuus, jotka etenevät suoraan tohtorin tutkintoon. Syksyllä 2000 käynnistyi erikoistumiskoulutusta sisältävä sosiaali-alan ammatillinen jatkokoulutus. Lapsi- ja nuorisotyön alalle painottuva jatkokoulutus toteutetaan valtakunnallisena yhteistyöhankkeena.

Valtiotieteiden lisensiaatin tutkinto (VTL)

Jatko-opintoja pääaineessa sekä sivuaineiden opintoja henkilökohtaisen suunnitelman mukaan vähintään 35 opintoviikkoa
Lisensiaatin tutkielma

Valtiotieteiden tohtorin tutkinto (VTT)

Jatko-opintoja (samat vaatimukset kuin lisensiaatin tutkinnossa)
Väitöskirja

1.2.3 Perustietoja tiedekunnasta vuodelta 2001 (suluissa 2000)

Opiskelijat

Perustutkinto-opiskelijoita 2651(3125) , joista uusia opiskelijoita 412(466)
Perustutkinto-opiskelijoista naisia 64.1% (63.5%)
Jatko-opiskelijoita 694 (638) , joista naisia 383 (55.2%)

Tutkinnot

Kandidaatin tutkintoja 29 (20)
Maisterin tutkintoja 286 (305)
Lisensiaatin tutkintoja 16 (33)
Tohtorin tutkintoja 31 (34)

Opetusresurssit

Opetushenkilökuntaa 97 (99), joista professoreita 44
Perustutkinto-opiskelijat opettajaa kohden 30.9 *
Jatko-opiskelijat professoria kohden 14.6

* lehtorit, assistentit, päätoimiset tuntiopettajat henkilötöyvuosina mitattuna

Kansainvälinen liikkuvuus

Opiskelijavaihto (lähtevät opiskelijat) 151

Tarkempia tilastotietoja liitteessä.

2 Itsearviointi ja tilanneanalyysi

2.1 Tiedekunnan itsearviointi

Tiedekunnan koulutustehtävä ja tutkintojen tavoitteet

Valtiotieteellinen tiedekunta kouluttaa yhteiskuntaa monipuolisesti tuntevia asiantuntijoita yhteiskunnan eri lohkoille. Tavoitteena on antaa *valmiuksia yhteiskunnan eri ilmiöiden analyttiseen ja kriittiseen arviointiin, eri*

ilmiöiden välisten suhteiden laaja-alaiseen ymmärtämiseen sekä itsenäiseen työskentelyyn. Verrattuna Suomen muihin yhteiskuntatieteellisiin tiedekuntiin tiedekunnan vahvuutena on sen *monialaisuus sekä kansainvälisyys, monikulttuurinen tutkimus ja tiedekunnan osana toimiva Svenska social- och kommunalhögskolan* (SSKH).

Tiedekunnassa on edustettuna 13 tieteentalaa, jotka voivat olla tutkinnon pääaineena: kansantaloustiede, kehitysmaatutkimus, käytännöllinen filosofia, poliittinen historia, sosiaaliantropologia, sosiaalipolitiikka, sosiaalityö, sosiaalipsykologia, sosiologia, talous- ja sosiaalihistoria, tilastotiede, viestintä sekä yleinen valtioppi. Kehitysmaatutkimusta on toistaiseksi voinut opiskella kandidaatin tutkinnon pääaineena, mutta vuodesta 2002 alkaen sen voi valita myös maisterin tutkinnon pääaineeksi. Hallinnollisesti sosiaaliantropologia on osa sosiologian laitosta ja sosiaalityö sosiaalipolitiikan laitosta. Opetuksensa sosiaaliantropologia järjestää tiiviissä yhteistyössä humanistisen tiedekunnan kulttuuriantropologian kanssa. Poliittinen historia sekä talous- ja sosiaalihistoria muodostavat yhteiskuntahistorian laitoksen. Muilta osin laitoserakenne noudattaa oppiainejakoa.

Yliopistossa on viime vuosina ollut vireillä suunnitelmia valtiotieteellisen tiedekunnan historia-aineiden, sosiaalipsykologian sekä käytännöllisen filosofian liittämisestä muussa tiedekunnassa sijaitsevan lähitieteen yhteyteen. Yhteistyötä on tiivistetty, mutta hallinnollisiin muutoksiin on suhtauduttu kielteisesti tai varautuneesti. Perusteluna on ollut se, että kyseisten tieteentalojen yhteiskuntatieteellisen näkökulman ja suuntautumisen johdosta valtiotieteellinen tiedekunta muodostaa niille luontevan viitekehyksen.

Pääainelaitoksilla on vahva ja itsenäinen asema tiedekunnassa. Ne suunnittelevat ja toteuttavat koulutuksensa sängen itsenäisesti. Tutkinnon tavoitteet täsmentyvät pääaineesta käsin. Kunkin oppiaineen opetussuunnitelmassa on määritelty tarkemmin koulutuksen tavoitteet, jotka ovat kirjattuina tiedekunnan opintooppaassa. Tiedekunta vastaa tutkintojen kokonaisuudesta määrittelemällä tutkintojen tavoitteita ja rakennetta koskevat periaatteet sekä hyväksymällä opetussuunnitelmat.

Tiedekunnan tarjoama teoriapainotteinen ja tutkimusorientoitunut koulutus on yhtäältä vahvuus ja toisaalta haaste. *Vahvuutena on se, että tieteelliseen tutkimukseen perustuva koulutus antaa työelämässä tarvittavia yleisiä valmiuksia* - kyvyn käsitellä laajempia asiakokonaisuuksia ja eritellä yhteiskunnallisia ilmiöitä ja niiden välisiä yhteyksiä, monitieteistä osaamista, kriittisyyttä sekä pitkäjänteisyyttä. Joustava tutkinto tarjoaa myös *monipuoliset mahdollisuudet sijoittua työelämään.* Lisäksi *generalistikoulu luo edellytyksiä vastata työelämän muuttuviin haasteisiin.* Toisaalta käytännönläheisempien ja ammatillisten opintojen vähäisyys saattaa vaikeuttaa erityisesti ensimmäisen työpaikan saantia.

Peruskoulutus

Tiedekunnan perustutkintorakenne muuttui kaksiportaiseksi vuonna 1994, jolloin nykyinen tutkintoasetus tuli voimaan. Osana sosiaalityön koulutuksen kokonaisuudistusta yhteiskuntatieteellisen alan tutkintoasetusta tarkistettiin vuonna 1999.

Käytännössä alemmasta tutkinnosta – valtiotieteiden kandidaatin tutkinnosta – on muodostunut selkeästi välitutkinto, joka ei ole saavuttanut opiskelijoiden keskuudessa merkittävää suosiota. Suoritettujen kandidaatin tutkintojen määrä on ollut keskimäärin 25 vuodessa. Tutkinto on palvellut ensisijaisesti kansainvälistä liikkuvuutta. Itsenäistä asemaa kotimaisilla työmarkkinoilla sillä ei ole ollut.

Toistaiseksi ei ole ilmennyt tarvetta vahvistaa alemman tutkinnon asemaa. Kysymykseen jouduttaneen ottamaan kantaa, mikäli joko valtakunnalliset tai yliopiston omat ratkaisut edellyttävät uudelleenarviointia. Maisteriohjelmia ei toistaiseksi ole käynnistetty, mutta ensimmäisten suunnittelu on vireillä.

Vuosittain 25-50 pol.kand.-tutkinnon suorittanutta on jatkanut opintojaan valtiotieteiden maisterin tutkintoon pääaineena vastaava aine kuin SSKH:ssa - joko sosiaalityö, sosiaalipsykologia, sosiologia, valtioppi tai viestintä. Näistä vuosittain 10-15 on suorittanut maisterin tutkinnon.

SSKH:ssa koulutusta on kehitetty rakenteen ja sisällön osalta siten, että jatkaminen maisterin tutkintoon tapahtuisi mahdollisimman joustavasti. Tästä huolimatta siirtyminen SSKH:sta tiedekuntaan on merkinnyt usein merkittävää opiskelukulttuurin muutosta, eivätkä opinnot ole aina käynnistyneet ongelmitta.

Tiedekunnan aloitteesta yhteistyön ja opetusjärjestelyjen kehittämistarvetta ja -mahdollisuuksia pohdittiin perusteellisemmin lukuvuonna 2000-2001 sekä SSKH:n piirissä että valtiotieteellisen tiedekunnan vastaavilla laitoksilla. Osoittautui, että entistä säännöllisempi keskustelu on tarpeen. Tiedonkulkua parantamalla voidaan poistaa tai lieventää monia mahdollisia kitkatekijöitä. Jatkotoimia varten on asetettu uusi työryhmä, jossa on sekä SSKH:n ja tiedekunnan edustajia.

Tiedekunnan tutkintojen rakenne tarjoaa väljän kehyksen omaehtoiselle opintojen suunnittelulle. Opiskelija voi koota tutkintonsa kiinnostuksensa mukaan. Tämä on sekä vahvuus että haaste. Vapaan sivuainevalinnan takia opiskelija voi muodostaa omia taipumuksia parhaiten tukevan monitieteisen tutkinnon. Tutkinto luo valmiuksia toimia vastuullisena yhteiskunnan toimijana, joka näkee yhteiskunnallisten ongelmien

moniulotteisuuden. Toisaalta väljä rakenne ja valinnaisuus edellyttävät, että opiskelijalle tarjotaan opintojen ohjausta päätöstensä tueksi.

Ammattiin tähtäävä koulutus

Tiedekunnan tutkinnot eivät sinänsä johda mihinkään tiettyyn ammattiin lukuun ottamatta sosiaalityön koulutusta sekä aineenopettajan koulutusta. Tutkintoon voi kuitenkin sisällyttää myös ammatillisia opintoja.

Sosiaalityön koulutus

Tiedekunnan tarjoama sosiaalityön koulutus tuottaa maisterin tutkinnon ohella myös ammatillisen kelpoisuuden sosiaalityön virkoihin. Tutkintoa varten suoritetaan sosiaalityön opinnot ja laaditaan sosiaalityön alueeseen kuuluva pro gradu –tutkielma. Sosiaalityön opintoihin sisältyy käytännön opetusta ja tavoitteena on antaa valmius itsenäiseen toimintaan sosiaalityössä. Sivuaeineopintoja ja muita opintoja tutkintoon vaaditaan kuten muissakin tiedekunnan pääaineissa.

Valtiotieteellisessä tiedekunnassa sosiaalityön koulutuksen organisointiin liittyvät kysymykset ovat erityisen monimuotoisia, koska tiedekunnan vastuulla on taata myös SSKH:ssa opiskelleiden mahdollisuudet jatkaa opintojaan maisterin tutkintoon. SSKH:sta siirtyvien ruotsinkielisten opiskelijoiden määrään voidaan odottaa kasvavan, kun vireillä oleva sosiaalityöntekijöiden kelpoisuusehtoja koskeva muutos toteutuu. Vastaisuudessa sosiaalityöntekijöiltä edellytetään ylempi korkeakoulututkinto.

Aineenopettajan koulutus

Valtiotieteellisessä tiedekunnassa on ollut vuodesta 1995 lähtien mahdollisuus suorittaa opettajan kelpoisuuden antavat pedagogiset opinnot (35 ov) osana maisterin tutkintoa. Opettajankoulutukseen ovat voineet hakeutua tiedekunnan opiskelijat pääaineesta riippumatta. Vuosittain näihin opintoihin on valittu 15 opiskelijaa. Opinnoista kiinnostuneiden määrässä on ollut vuosittaista vaihtelua.

Tiedekunnassa edustettuna olevat tieteenalat eivät ole perinteisesti peruskoulussa tai lukiossa opetettavia aineita – lukuun ottamatta historia-aineita sekä nykyisin myös filosofiaa. Valtaosa opettajan kelpoisuuden hankkineista suuntautuukin aikuiskoulutukseen ja he voivat sijoittua esim. sosiaalialan oppilaitoksiin ja ammattikorkeakouluihin. Mahdollisesti tulevaisuudessa valtiotieteilijöiden mahdollisuudet toimia peruskoulujen ja lukioiden opettajina laajenevat.

Muut ammatilliset sekä monitieteiset sivuainekokonaisuudet

Tiedekunnan piirissä on käynnistetty tai ollaan käynnistämässä erilaisia monitieteisiä ja ammatillista osaamista vahvistavia sivuainekokonaisuuksia. Lukuvuonna 2000-2001 sivuainekokonaisuudet muodostivat 13% kaikista tiedekunnan tarjoamista opintojaksoista.

Sosiaalipsykologian laitos on vuodesta 1996 lähtien järjestänyt yhteistyössä maan muiden sosiaalipsykologian yksiköiden kanssa *sosiaalipsykologian soveltavat erikoistumisopinnot* (25 ov). Käytännöllisen filosofian laitos järjestää sivuaineeksi soveltuvan tieteen tutkimuksen kokonaisuuden (35 ov). Tieteen tutkimus on nopeasti laajeneva tieteidenvälinen tutkimusalue, jonka tutkimuskohteena on tiede ja teknologia. Vuonna 1999 käynnistyi yleisen valtio-opin laitoksen koordinoima *johtamisen sivuainekokonaisuus* (35 ov), joka on herättänyt laajaa kiinnostusta opiskelijoiden keskuudessa. Vuonna 2000 tilastotieteen laitos käynnisti *tilastollisten menetelmien sivuainekokonaisuuden* (30 ov) tukemaan tiedekunnasta valmistuvien osaamista. Sosiaalipolitiikan laitos järjestää *kaupunkitutkimuksen* (15 ov), *ympäristöpolitiikan* (15 ov) sekä *sosiaaligerontologian* (15 ov) sivuainekokonaisuudet, jotka ovat saaneet suuren suosion yli tiedekuntarajojen. Syksyllä 2001 käynnistyi *EU-sivuainekokonaisuus* (35 ov), joka on mahdollista suorittaa myös englannin kielellä.

Myös englanninkielisiä erityisosaamista tuottavia kokonaisuuksia on tarjolla. Tiedekunta on järjestänyt vuodesta 1995 lähtien *kansainvälisten tehtävien opintokokonaisuuden* (35 ov). Vuonna 1996 käynnistetty englanninkielinen *Argonaut -kokonaisuus* on toteutettu viestinnän alan organisaatioiden, ministeriöiden ja korkeakoulujen yhteistyönä. Vuonna 1999 tiedekunnassa käynnistettiin *Via Baltica -kokonaisuus* (25 ov). Tarkoituksena on antaa opiskelijoille perustason tietoa eri Baltian maista (lähinnä yhteiskunnallisen sektorin näkökulmasta) ja lisätä alan asiantuntemusta Suomessa. Valtiotieteellinen tiedekunta järjestää vuosittain myös

Finnish Society and Culture –opintokokonaisuuden (25 ov), johon kuuluu useita Suomea käsitteleviä peruskursseja.

Tiedekunnan laitokset osallistuvat myös *tiedekuntarajat ylittävien kokonaisuuksien toteutukseen*: Elämäkatsomustieto, Mediakasvatus, Viestintä ja yhteisöt, Naistutkimus, Renvall-instituutin järjestämä opetus. *Kehitysmatutkimuksen laitos* on uranuurtaja monitieteisen opetuksen tarjoajana tiedekunnassa.

Valtiotieteellinen tiedekunta opiskeluyhteisönä

Valtiotieteellinen tiedekunta muodostaa varsin *yhtenäisen opiskelu- ja tiedeyhteisön*, jossa eri tieteenalojen keskeisenä tutkimuskohteena on yhteiskunta ja sen ilmiöt niin Suomessa kuin muissakin kulttuureissa. Tiedekunnassa edustettuna olevat tieteenalat eroavat toisistaan tarkastelunäkökulmansa perusteella. Osalla oppiaineista kohteena ovat tietyt yhteiskunnalliset instituutiot (esim. politiikka, media), osalla taas yleisemmät yhteiskunnalliset ilmiöt (esim. sosiologia, sosiaalipsykologia).

Tiedekunta on jo pitkään ollut *opiskelupaikkana suosittu*. Sen myötä kova karsinta on taannut lahjakkaan ja motivoituneen opiskelija-aineksen: hyväksytyjen osuus hakijoista on 5 - 30% pääaineesta riippuen. Tiedekunnan useimpien aineiden hyväksymisprosentti on sekä valtakunnallisesti että Helsingin yliopiston alhaisimpia. Koulumenestyksen perusteella tarkasteltuna tiedekunnan opiskelijat ovat ylioppilaiden parhaimmista. Valintakokeen asema valinnoissa on haluttu säilyttää vahvana, koska tiedekunnan alaan kuuluvat opinnot eivät juurikaan sisälly lukio-opintoihin. Valintakoe kirjojen on todettu olevan hyvä keino tutustuttaa pyrkijät mahdolliseen opinalaansa. Samalla on panostettu valintakoe kysymyksiin siten, että ne mittaisivat paremmin kykyä soveltaa tietoa sekä ongelmanratkaisukykyä. Eräissä valinnoissa (viestintä, sosiaalityö) on käytetty myös aineistokokeita.

Uusia perustutkinto-opiskelijoita on vuosittain otettu noin 300. Aloittavien kokonaismäärää ovat kasvattaneet erityisryhmät (avoimessa yliopistossa opiskelleet, aikaisempien yliopisto-opintojen perusteella otettavat, ulkomailla kouluopintonsa suorittaneet sekä SSKH:sta maisteritutkintoa varten jatkavat) siten, että vuosittain aloittavien uusien opiskelijoiden määrä on ollut runsas 400. Määrä on viime vuosina ollut edelleen kasvusuunnassa SSKH:ssa tutkinnon suorittaneiden jatkamishalukkuuden lisääntymisen - vuonna 2000 määrä oli runsas 50 - sekä ulkomaisessa yliopistossa opiskelleille avatun uuden väylän johdosta. Samanaikaisesti tiedekunnan opiskelija-aines on jatkuvasti naisistunut: vuonna 2001 uusista opiskelijoista 65% oli naisia.

Valtiotieteellinen *tiedekunta on opetushenkilökunnaltaan vähäinen*. Pääaineopiskelijoiden määrä opettajaa kohden laskettuna on ollut ja on edelleen huomattava. Vuoden 2001 lopussa tiedekunnan kirjoilla oli n. 3000 perustutkintotason pääaineopiskelijaa ja runsas 600 jatko-opiskelijaa. Samana ajankohtana tiedekunnassa oli henkilötyövuosiksi muutettuna 98.3 opettajaa (prof., leht., yliass., ass.), mikä tarkoittaa opettajaa kohden 34 perustutkinto-opiskelijaa, ja jatko-opiskelijat mukaan lukien 41. Opettajien työmäärää lisää entisestään *suuri sivuaineopiskelijoiden määrä*: pelkästään tiedekunnan ulkopuolelta tulevien sivuaineopiskelijoiden määrä on vuosittain arviolta noin 2500.

Opiskeluprosessille on luonteenomaista huomattava valinnaisuus. Koska opiskelu ei ole tiukan kurssimaista, opiskelija voi itse vaikuttaa myös opiskelutahtiinsa. Työssäkäynnin yleisyys sekä tiedekunnan opiskelijoille tyypillinen aktiivinen järjestötoiminta näkyvät väistämättä opintojen venymisenä.

Valinnaisuuden ja opiskelun joustavuuden kääntöpuolena on, että opiskelijalta edellytetään vahvaa sitoutumista sekä vastuun ottamista omista opinnoistaan ja valinnoistaan. Ainakin osa opiskelijoista kaipaisi enemmän tukea ja ohjausta opiskeluprosessin eri vaiheissa. Ohjausta viime vuosina tehostettu niin tiedekunta- kuin laitostasolla, mutta se on ilmeisesti edelleen riittämätöntä. Opiskelijat helposti odottavat henkilökohtaisia ohjeita yliopistossakin, koska ovat siihen lukiossa tottuneet.

Laitos- ja tiedekuntarajat ylittävä opetusyhteistyö toteutuu pääasiassa monitieteisten opintokokonaisuuksien muodossa. Valtakunnallisella tasolla tiedekunnan laitosten ja muiden yhteiskuntatieteellisten tiedekuntien vastaavien tieteenalojen yhteistyö toteutuu verkostoitumisen sekä opettajien henkilökohtaisten kontaktien kautta. Kansainvälisen yhteistyön laajuutta kuvaa se, että tiedekunnan laitoksilla on kahdenkeskisiä vaihtosopimuksia 73 ulkomaisen yliopiston kanssa.

Viime vuosina tiedekunnassa on edetty kohti oppimiskulttuurin muutoksia sekä erillisten hankkeiden että laitosten opetussuunnitelmien muutosten ansiosta. Tavoitteena on ollut siirtyä opettajakeskeisestä opiskelijakeskeiseen oppimiskulttuuriin. Vaihtoehtoisia opiskelumuotoja on tarjolla aikaisempaa enemmän, mutta niiden rinnalla opiskelijat ovat halunneet säilyttää joustavan tenttimahdollisuuden.

Opetuksen järjestäminen ja tenttikäytännöt

Valtiotieteellisen tiedekunnan opettajaresurssien niukkuus heijastuu sekä opetuksen että ohjauksen järjestämiseen. Mahdollisuuksia jatkuvuuden ja pitkäjänteisyyden ylläpitämiseen vähentää puolestaan *opettajien suuri vaihtuvuus*, joka useimmiten johtuu osallistumisesta ulkopuolisella rahoituksella toimiviin tutkimusprojekteihin Suomessa ja ulkomailla. Myöskään *opetustilat ja niiden varustetaso eivät ole tyydyttäviä* etenkin ryhmäopetuksen kannalta.

Opetussuunnitelmat koostuvat opintojaksoista, jotka ovat *useimmiten laajuudeltaan 2-4 opintoviikkoa*. Osa jaksoista toteutetaan ryhmämuotoisena kontaktiopetuksena (luentoina, seminaareina, harjoitus- ja tutkimuskursseina). *Huomattava osa jaksoista on valinnaisesti suoritettavissa kirjallisuuteen perustuvissa kuulusteluissa tai vaihtoehtoisin suoritustavoin* (esseet, luentopäiväkirjat, oppimispäiväkirjat, portfoliot, opintopiirit). Opetuskielinä ovat suomi ja ruotsi. Suurin osa opinnoista on suoritettavissa myös englannin kielellä.

Lukuvuonna 2000-2001 tiedekunnan opetuksesta opintojaksoittain (N=557) tarkasteltuna 62 prosenttiin liittyi ryhmäopetusta. Noin kolmannekseen jaksoista liittyi luentokurssi, ja 13 prosenttiin seminaarimuotoista opetusta. Kurssit kestävät yleensä lukukauden, seminaarit ja harjoituskurssit pääsääntöisesti lukuvuoden. Eri opetusmuotojen välisessä painotuksessa on ainekohtaisia eroja.

Tiedekunnan opettajien ja opiskelijoiden tietotekniikan, erityisesti tietoverkkojen käyttötaito mahdollistaa nykyisin verkko-opetuksen. Sähköposti on lähes kaikkien opettajien ja opiskelijoiden käyttämä kommunikointiväline ja kurssikohtaisten sähköpostilistojen käyttö on yleistynyt. Kurssikohtaisten www-sivujen tekeminen on myös alkanut yleistyä. Esimerkiksi atk-opetuksessa, joillakin valtio-opin ja tilastotieteen kursseilla sekä viestinnän Argonaut-hankkeessa kurssin www-osuudesta on ehtinyt muotoutua oleellinen osa opetusta. Opiskelijat odottavat kursseilta verkkomateriaalia, ja heidän taholtaan tuleva paine osaltaan saa yhä useamman opettajan viemään materiaalia verkkoon.

Opiskelun tenttipainotteisuus on viime vuosina vähentynyt: lukuvuonna 2000-2001 enää noin kolmannekseen opintojaksoista ei liittynyt lainkaan ryhmäopetusta. Opiskelumuotona kirjallisuuskuulusteluilla on kuitenkin edelleen vahva asema. Tiedekunta järjestää ns. tiedekuntatentin lauantaisin tasaisin välein kahdeksan kertaa lukuvuoden aikana ja kahdesti kesällä. Kuulustelutilaisuuksissa voi tenttiä lähes kaikkia kirjallisuuteen perustuvia opintojaksoja, mistä johtuen tilaisuudet ovat massatapahtumia (n. 1000 opiskelijaa/tenttilaisuus). Usein opiskelijat valitsevat kirjallisuuskuulustelun, vaikka ryhmäopetusta onkin tarjolla, sillä kursseille osallistuminen on useimmiten vapaaehtoista. Tenttipainotteisen opiskelun seurauksena kirjoittamisen harjoittelu jää joillakin opiskelijoilla liian vähäiseksi.

Tenttivaltaista opiskelua on usein kritisoitu pedagogisesti epätarkoituksenmukaiseksi. Opiskelijat suosivat kuitenkin joustavaa tenttimismahdollisuutta. Kirjallisuudenttiin perustuva opiskelumuoto soveltuu erinomaisesti työssäkäyvälle ja antaa muutoinkin joustoa sitä tarvitseville. Epäkohtana on usein tenttikirjojen huono saatavuus. Opiskelijat eivät pääsääntöisesti osta tenttikirjoja, jolloin opiskelija- ja tiedekuntakirjaston määrärahatilanne vaikuttaa välittömästi kurssikirjallisuuden saatavuuteen. Opintomateriaalin saannin helpottamiseksi kokeillaan parhaillaan yhteistyössä opiskelijakirjaston kanssa paperimuotoisten artikkelien digitalisointia verkkoon.

Ruotsinkielistä opetusta on tarjolla säännöllisesti valtio-opissa, sosiaalityössä sekä sosiaalipsykologiassa. Laajemmassa mitassa kaksikielisyys toteutuu SSKH:n ja tiedekunnan välisen opetusyhteistyön kautta. Tenteissä sekä kirjallisissa töissä opiskelijalla on oikeus käyttää äidinkieltään. Tiedekuntaan muutoin kun SSKH:n väylää tulleiden ruotsinkielisten opiskelijoiden määrä on ollut vähäinen. Ruotsinkielisen opintomateriaalin tarve on tarjontaa suurempi.

Opetussuunnitelmien ja tutkintovaatimusten valmisteluprosessi

Tiedekuntaneuvosto vahvistaa vuosittain tutkintovaatimukset laitosten johtoryhmien esitysten pohjalta. Tutkintovaatimukset vahvistetaan kahdeksi vuodeksi kerrallaan, väli vuosina on tarpeen mukaan mahdollista tehdä välttämättömiä tarkistuksia.

Laitostasolla valmistelu tapahtuu henkilökunnan yhteistyönä. Työryhmissä on mukana myös opiskelijoita. Useat laitokset järjestävät valmisteluprosessin kuluessa suunnittelutilaisuuksia sekä kehittämisseminaareja, joissa keskustellaan kehittämistarpeista ja -mahdollisuuksista. Opetuksen suunnittelussa pyritään yhdistämään kollektiivinen tavoitteenasettelu sekä opettajien erityisosaaminen. Opiskelijoiden toivomukset otetaan mahdollisuuksien mukaan huomioon.

Sivuaineopetuksen ja -opiskelun toteutus

Valtiotieteelliselle tiedekunnalle leimallinen piirre on suuri sivuaineopiskelijoiden määrä. Valtiotieteellinen tiedekunta on ollut ja on edelleen yliopiston avoimin tiedekunta. Tiedekunnan omat opiskelijat voivat harjoittaa sivuaineopintoja vapaasti tiedekunnan sisällä. Muiden tiedekuntien opiskelijat voivat opiskella miltei rajoituksetta tiedekunnan aineita. Tiedekunnan oppiaineissa suoritetuista opinnoista noin 50% on sivuaineopiskelijoiden suorittamia – muiden tiedekuntien opiskelijoiden suorittamien opintoviikkojen määrä vastaa vuosittain noin 100 tutkintoa.

Resurssisyyistä sivuaineopiskelijoille on ollut mahdollista tarjota pääasiallisesti suurempiin opetusryhmiin ja kirjallisuuteen perustuvia suoritusmahdollisuuksia. Viidenneksessä opintojaksoista opetus on resurssisyyistä tai muista syistä eriytetty pääaine- ja sivuaineopiskelijoille. Sivuaineopiskelijoiden määrän rajoittamista onkin jouduttu pohtimaan erällä laitoksilla, mutta toistaiseksi rajoituksia ei ole toteutettu viestintää lukuun ottamatta. Varsinkin opettajaresurssiltaan pienillä laitoksilla suuret sivuaineopiskelijamäärät vähentävät opettajien mahdollisuuksia paneutua pääaineopiskelijoiden opetukseen ja ohjaukseen.

Opintojen eteneminen

Yhteiskuntatieteellistä alaa on perinteisesti pidetty ns. ongelma-alana, jolla opinnot pitkittyvät ja keskeytyvät. Maisterin tutkinto on kuitenkin suoritettavissa kohtuullisella opiskelutahdilla alle viidessä vuodessa. Vuonna 1993 tiedekunnassa opintonsa aloittaneista 42% oli suorittanut maisterin tutkinnon vuoden 2000 loppuun mennessä. Täsmällistä tietoa opintojen keskeyttämisen yleisyydestä ei ole, koska opiskelija voi milloin tahansa palata opintojensa pariin. Seurannan perusteella 10-15% keskeyttää opintonsa kahden ensimmäisen vuoden kuluessa, osa siirtyy toiselle alalle. Tiedekunnassa on melko paljon opiskelijoita, jotka eivät ole suorittaneet tutkintoa kymmenenkään vuoden kuluessa. Opinnot voivat edetä syystä tai toisesta hitaasti tai ne on keskeytetty tietyksi ajaksi kokonaan. Ei ole harvinaista, että opiskelija suorittaa ensin korkeakoulututkinnon muulla alalla ja sen jälkeen käynnistää uudelleen opinnot tiedekunnassa.

Pääasiallisin syy *opintojen pitkittymiseen on opiskeluaikainen työssäkäynti*, joka on erittäin yleistä tiedekunnan opiskelijoiden keskuudessa. Selvitysten mukaan tiedekunnan opiskelijoista noin 3/4 käy ansiotyössä opintojensa ohella. Opiskelijat valitsevat usein ansiotyössäkäynnin opintolainan sijasta. Monesti he myös suunnittelevat opintonsa niin, että oman alan työt ja opiskelu vuorottelevat. Suhdannevaihtelut heijastuvat työssäkäynnin yleisyyteen: noususuhdanteen aikana työmarkkinoiden imu on huomattava. Opiskeluaikaisen työkokemuksen on toisaalta todettu olevan ratkaiseva työhönsijoittumista edistävä tekijä.

Työssäkäynnin ohella toinen merkittävä opintojen venymistä aiheuttava *tekijä on ollut pro gradu - tutkielman tekoon liittyvät vaikeudet*. Gradunohjausta on tehostettu kaikilla laitoksilla, mutta vaikeuksia ei ole toistaiseksi kyetty kokonaan poistamaan. Toimivia ratkaisuja pyritään jatkuvasti selvittämään.

Viime vuosina tilanne on selvästi parantunut, joskin edelleen opintojen pitkittyminen on luonteenomaista yhteiskuntatieteelliselle alalle. Maisterin tutkinnon suorittaneiden määrä on tasaisesti kasvanut: vuonna 2000 määrä oli 305, kun vastaava luku 1990 -luvun puolivälissä oli runsas 250. Vuonna 2000 valmistuneiden maistereiden opiskeluajan mediaani oli 5.7 vuotta.

Opintojen etenemisen tehostaminen

Opintojen etenemisen tehostaminen on ollut viime vuosina yksi keskeisistä painopistealueista. Opinto-ohjaus- ja tukipalveluiden kehittämisen lähtökohtana on ollut, että opiskelijan tulisi saada koko opiskeluprosessin ajan kulloisenkin opiskeluvaiheensa kannalta tarkoituksenmukaista tukea. Tavoitteena on tukea opiskelijan kehittymistä itsenäiseksi ja omatoimiseksi tiedeyhteisön jäseneksi.

Tiedekuntatasolla pääpaino on opiskelijavalintoja koskevassa neuvonnassa, uusien opiskelijoiden ohjauksessa sekä tiedekunnan tutkintoja ja opintoja, opiskelumahdollisuuksia ja työhönsijoittumista koskevissa yleisissä kysymyksissä sekä kasvavassa määrin hallintokäytäntöjen tuntemusta edellyttävissä kysymyksissä. Tiedekunnan opintoasiainhenkilöstö (5 henkilötyövuotta) huolehtii henkilökohtaisen ohjauksen lisäksi tiedekunnan opintoja koskevan kirjallisen ja sähköisen materiaalin toimittamisesta. Suurin osa informaatiomateriaalista on viety verkkoon sekä suomen- että englanninkielellä. Koulutusjärjestelyjen ja -mahdollisuuksien monipuolistuminen, opintoasioihin liittyvien käytäntöjen monimutkaistuminen sekä kansainvälistyminen ovat lisänneet tuntuvasti tiedekuntatasoisen ohjauksen tarvetta.

Laitosten henkilöstön vastuulla on opetuksen ja siihen liittyvän opintojen ohjauksen antaminen opiskeluprosessin eri vaiheissa. Pääpaino on asianomaista tieteenalaa ja sen opintoja koskevissa kysymyksissä. Tutkielmien ja tutkimuksen ohjaus on olennainen osa opettajien työtä. Useilla laitoksilla sisäisen työnjaon

mukaisesti erityiskysymyksiin liittyvä ohjaus on keskitetty jollekin tai joillekin opettajista. Lisäksi opettajat käyvät opiskelijoiden kanssa keskusteluita heidän opintosuunnitelmistaan.

Uusien opiskelijoiden opintojen käynnistymisen edistämiseksi tiedekunta järjestää opintoihin orientoivan jakson yhteistyössä laitosten kanssa. Lisäksi useat laitokset järjestävät opetussuunnitelman osana tieteenalaan perehdyttävää koulutusta (”uusien opiskelijoiden päivä”) sekä vapaamuotoisempia keskustelutilaisuuksia, jotka tarjoavat mahdollisuuden keskinäiseen tutustumiseen. Usealla laitoksella on menestyksellä käytetty integroitumisen edistämiseksi vanhempia opiskelijoita ns. apuopettajina (mm. opintopiireissä).

Opintoihin orientoivan jakson toteutukseen ovat perinteisesti osallistuneet myös tuutoreina toimivat alan vanhemmat opiskelijat. Opiskelijatuutoritoiminnalla on olennainen asema opiskeluyhteisöön ja sen käytäntöihin perehdyttämisessä. Tiedekunnan, laitosten henkilöstön sekä opiskelijatuutoreiden välinen yhteistyö on kuitenkin ollut riittämätöntä ja työnjako epäselvä. Uusilta opiskelijoilta saadun palautteen perusteella yhteistyötä on lisätty, työnjakoa ja vastuukysymyksiä selkiytetty sekä järjestetty teemakohtaisia tilaisuuksia. Uusien opiskelijoiden opintojen ohjauksen järjestämisessä on jouduttu ottamaan huomioon, että alan opiskelijat muodostavat koulutustaustaltaan heterogeenisen ryhmän. Uusista opiskelijoista 15-20% on saman vuoden ylioppilaita, sen sijaan huomattavalla osalla on entuudestaan runsaastikin yliopistotasoisia opintoja.

Yhteiskuntatieteellisen alan tutkinnossa pro gradu -tutkielmalla on keskeinen rooli. Suositus pro gradu -tutkielman laajuudeksi on 60-80 sivua, mutta käytännössä tutkielmat ovat usein laajempia. Tutkielmaa tukevia opintoja ovat pakolliset seminaarit ja menetelmäkurssit. Usein on tarjolla myös vapaaehtoisia gradu-ryhmiä. Tutkielmalle määrätään kaksi tarkastajaa, arvosanan hyväksyy tiedekuntaneuvosto.

Vaikeudet aiheen valinnassa, tutkimustehtävän järkevässä rajaamisessa sekä tutkielman kirjoittamisprosessissa ovat yleinen syy opintojen viivästymiselle tai keskeytymiselle. Vaikka tutkielman tekijälle nimetään ohjaaja tuki ei ilmeisesti aina ole riittävää. Opiskelija voi itse valita tutkielmansa aiheen, jolloin laitoksen piiristä saattaa olla vaikeakin löytää henkilöä, joka olisi riittävän perehtynyt aiheeseen. Opintojen ohjaus- ja tukipalveluiden tarpeeseen on pyritty vastaamaan joko erillisten hankkeiden muodossa (ks. s.xx) tai osana laitoksen omaa opetussuunnitelmaa. Tarjolla on pro gradu -tutkielmaa tukevaa opetusta, oppaita sekä henkilökohtaista ohjausta. Opintojen ohjauksen kehittämiseen on kuitenkin edelleen tarvetta.

Opintojen etenemisen seuranta

Opintojen edistymistä seurataan opiskelijarekisteritietojen sekä erillisten selvitysten avulla niin tiedekunta- kuin laitostasolla. Ensimmäisen opiskeluvuoden kuluessa uuden opiskelijan edellytetään suorittavan vähintään 15 opintoviikkoa. Mikäli vaadittua opintoviikkomäärää ei ole suoritettu tiedekunnasta otetaan asianomaiseen yhteyttä. Tavoitteena on selvittää syitä opintojen hitaalle käynnistymiselle sekä ohjauksen tarvetta. Päätöstä sovellettiin ensimmäisen kerran syksyllä 1999 opintonsa aloittaneisiin opiskelijoihin.

Selvityksen mukaan opinnot käynnistyvät ja etenevät pääsääntöisesti suhteellisen hyvin: alle 15 opintoviikkoa suorittaneiden määrä oli vähäinen (alle 10%). Syitä tällöin olivat mm. opiskelu muussa korkeakoulussa/oppilaitoksessa, työssäkäynti tai asevelvollisuus/siviilipalvelus.

Yliopiston päätöksen mukaisesti seurataan myös pitkään opiskelleiden opintojen edistymistä. Syksyllä 2001 päätöstä toteutettiin ensimmäisen kerran edellyttämällä kaikilta vuonna 1991 tai aikaisemmin opintonsa aloittaneilta opintosuunnitelma. Samalla on selvitetty kunkin ohjauksen tarvetta. Opintojen loppuunsaattamisen kannustamiseksi opinto-oikeus on myönnetty määräaikaisena. Syynä opintojen pitkittymiseen on yleisesti ollut työssäkäynti, opiskelu muussa oppilaitoksessa, oleskelu ulkomailla, mutta hyvin usein myös terveydelliset tai muut henkilökohtaiset syyt.

Kansainvälisyys

Valtiotieteelliselle tiedekunnalle kansainvälisyys on luonteenomaista. Vuosittain tiedekunnassa aloittaa noin 50 ulkomaista tai ulkomailla kouluopintonsa suorittanutta tutkinto-opiskelijaa sekä 120-130 vaihto-opiskelijaa. Vastavuoroisesti myös tiedekunnan opiskelijoista merkittävä osa lähtee opiskelijavaihtoon ulkomaille, mikä luo pohjaa tiedekunnan kasvattien kansainvälistymiselle: vuosittain keskimäärin 150 opiskelijaa on ollut ulkomailla opiskelijavaihdossa vaihto-ohjelmien kautta tai he ovat hankkineet itse opiskelupaikan. Tiedekunnan opettajista oli 38 vaihdossa vuonna 1999.

Valtiotieteellisessä tiedekunnassa opetusjärjestelyissä on otettu kansainvälistyminen huomioon jo 1980-luvun alusta alkaen. Tiedekunnassa on suhteellisen laaja englanninkielisen opetuksen tarjonta, minkä lisäksi valtaosa tiedekunnan opinnoista on suoritettavissa englanninkieliseen kirjallisuuteen perustuvien kuulustelujen avulla. Tiedekunnan tarjoama englanninkielinen, erityisesti perustason opetus on ollut suosittua myös muiden

tiedekuntien opiskelijoiden keskuudessa. Tarjottujen kurssien määrä on pysynyt kutakuinkin vakiona – vuosittain 90-95 kurssia (noin 200 opintoviikkoa). Suoritettujen opintoviikkojen määrä on ollut runsas 3000 vuodessa.

Englanninkielisestä opetustarjonnasta huolimatta ulkomaisten opiskelijoiden opinnot etenevät suurelta osin kirjallisuuskuulustelujen ja henkilökohtaisesti räätälöityjen suoritustapojen avulla. Tiedekunnan opiskelukäytäntöihin integroitumista pyritään edesauttamaan sekä tiedekunta- että laitostason ohjaus- ja tukipalveluiden avulla. Ulkomaisten opiskelijoiden ohjauksesta aiheutuva työmäärä on moninkertainen verrattuna suomalaisiin opiskelijoihin. Opintojen tehostumista on merkittävästi edesauttanut määräaikaisten opinto-oikeuden käyttöönotto tiedekunnassa vuonna 1998. Opinto-oikeus myönnetään aluksi kahden vuoden ajaksi, jonka kuluessa on suoritettava vähintään 25 opintoviikkoa. Menettely näyttäisi tehostaneen opintojen käynnistymistä.

Harjoittelu ja työelämään sijoittumisen edistäminen

Opintoihin liittyvällä harjoittelulla on tärkeä rooli työelämän ja opintojen välisten yhteyksien edistämässä. Harjoittelu on pakollista ainoastaan väestötieteen, sosiaalityön ja viestinnän opiskelijoille, muissa aineissa harjoittelu on vapaaehtoista tai se korvaa vaihtoehtoisesti muita opintoja. Arviolta 3/4 tiedekunnan opiskelijoista suorittaa opintoihin liittyvän työharjoittelun. Monelle harjoittelupaikka on avannut oven valmistumisen jälkeiselle sijoittumiselle. Tiedekunnalle harjoitteluun myönnetty määrärahat eivät kuitenkaan riitä takaamaan, että kaikki halukkaat voisivat saada harjoittelupaikan. Harjoittelupaikkojen määrää on pyritty kasvattamaan siten, että työnantajan on edellytetty maksavan osan harjoitteluajan palkasta. Tästä huolimatta vajaalle puolelle riittää harjoittelumäärärahoihin kustannettu harjoittelupaikka. Opiskelija on myös itse voinut hankkia harjoittelupaikan, jolloin työnantaja on maksanut palkan kokonaisuudessaan.

Valtiotieteilijät sijoittuvat hyvin erilaisiin tehtäviin laaja-alaisen koulutuksen ansiosta. *Tiedekunnasta valmistuneita toimii tutkimustehtävien ohella erilaisissa talouselämän, politiikan, sosiaalialan, järjestötoiminnan, joukkoviestinnän ja hallinnon johto-, suunnittelu-, tiedotus-, toimittaja-, konsultti- ja koulutustehtävissä.*

Valtiotieteilijöiden työmarkkinatilannetta on määräjain seurattu Tilastokeskuksen tietojen sekä erillisten selvitysten valossa. Viimeisin tiedekunnan toimesta tehty laajempi selvitys on keväältä 2001. Tällöin kohderyhmänä olivat tiedekunnasta vuonna 1998 maisterin tutkinnon suorittaneet. Selvityksen mukaan valmistuneiden työllisyystilanne oli kokonaisuudessaan hyvä. Vastanneista 73% ilmoitti solmineensa ensimmäisen koulutusta vastaavan työsuhteen jo opiskeluaikana. Työpaikan saannin kannalta merkittävimmiksi syiksi mainittiin henkilökohtaiset ominaisuudet, vuorovaikutustaidot sekä työkokemus. Kyselyn mukaan koulutuksensa ansiosta heillä oli sellaisia yleisiä valmiuksia, jotka painoivat työpaikan saannissa. Työttömänä vuoden kuluttua valmistumisesta oli 4%. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös Tilastokeskuksen selvityksissä.

Työmarkkinoiden tarpeita on pyritty jatkuvasti seuraamaan ja ottamaan huomioon koulutusta kehitettäessä. Palautteen saamiseksi koulutuksen ja työelämän välisistä suhteista osalla tiedekunnan laitoksista toimii *ns. neuvottelukunta*, jossa on mukana myös työelämän edustajia. Laitosten ja työelämän edustajien yhteistyön tarkoituksena on parantaa koulutuksen ja työelämän välistä vuorovaikutusta. Osa tiedekunnan laitoksista on mukana myös *alumnitoiminnassa*.

Valmistuneiden työhönsijoittumisen edistämiseksi tiedekunnan laitokset ovat järjestäneet yhteistyössä yliopiston Rekrytointipalveluiden kanssa alakohtaisia Teema-tapahtumia, joissa alalta valmistuneet ovat kertoneet omakohtaisia kokemuksia rekrytointiprosessistaan sekä työtehtävistään. Lisäksi on järjestetty laitosrajat ylittäviä työelämään orientoivia tilaisuuksia, kuten "EU valtiotieteilijän työnantajana". Tilaisuuksien valmistelusta ja käytännön järjestelyistä on vastannut tiedekunnan rekrytointiyhteyshenkilö. Tilaisuudet ovat herättäneet suurta kiinnostusta opiskelijoiden keskuudessa ja saaneet myönteistä palautetta.

Jatkokoulutus

Valtiotieteellisellä tiedekunnalla on valtakunnallisesti alan jatkokoulutuksen järjestämisessä keskeinen asema: vuonna 2000 alan jatkotutkinnoista 40% suoritettiin Helsingissä. Tiedekunnan jatko-opiskelijoiden keskuudessa lisensiaatin tutkinnolla on edelleen vahva suosio, joskin viime aikoina on lisääntynyt niiden osuus, jotka etenevät suoraan tohtorin tutkintoon. Syksyllä 2000 käynnistyi erikoistumiskoulutusta sisältävä sosiaalialan ammatillinen jatkokoulutus. Lapsi- ja nuorisotyön alalle painottuva jatkokoulutus toteutetaan valtakunnallisena yhteistyöhankkeena.

Tutkijakoulut ovat vaikuttaneet jatkokoulutuksen organisointiin ja lisänneet yhteistyötä yli laitos-, tiedekunta- ja yliopistorajojen, joskin jo aikaisemminkin on ollut tieteenalakohtaista yhteistyötä sekä

valtakunnallisella että kansainvälisellä tasolla. Osa jatko-opinnoista suoritetaan usein ulkomaisessa yliopistossa.

Valtiovieteellisen tiedekunnan laitokset ovat mukana yhteensä 17 tutkijakoulussa. Lisäksi kansantaloustieteen jatkokoulutus (KAVA) on järjestetty jo vuodesta 1990 lähtien yhteistyössä Suomen muiden alan laitosten kanssa. Tutkijakoululaisten ohella jatko-opiskelijoista merkittävä osa on edelleen itsenäisesti jatko-opintoja harjoittavia, jotka eivät välttämättä kuulu kiinteään tutkimusryhmään. Usein jatko-opintoja harjoitetaan ansiotyön ohella, jolloin opintojen eteneminen on hitaampaa.

Yhteiskuntatieteellisellä alalla tutkimusryhmät eivät ole yhtä yleisiä kuin luonnontieteellisellä alalla. Näin ollen myöskään jatko-opintojen ohjaus ei aina ole tiukasti strukturoitua. Poikkeuksena ovat tutkijakoululaiset, jotka opiskelevat projektinomaisesti ja ovat palkattuina tietyn aiheen piirissä. *Suomalaiselle jatko-opiskelulle leimallisena piirteenä onkin opiskelijan mahdollisuus kehittää oma spesialiteettinsa riippumatta kotilaitoksensa tutkimusorientaatiosta.* Ohjaaja- ja yhteistyösuhteita syntyy myös tiedekunnan ulkopuolelle. Lisäksi jatko-opiskelijoita kannustetaan osallistumaan kansainvälisiin konferensseihin. Laitokset tarjoavat jatkokoulutusseminaareja ja kurssimuotoista opetusta vaihtelevasti - nykyisin enenevässä määrin yhteistyössä tutkijakoulujen kanssa.

Jatko-opinnoista kiinnostuneiden määrän kasvun myötä vuonna 2000 tarkistettiin jatko-opiskelijaksi ottamisen perusteita ja menettelytapoja. Edellytyksenä on menestyksellisesti suoritettu maisterin tutkinto sekä hyväksyttävä tutkimussuunnitelma. Menettelytapojen yhdenmukaistamiseksi tiedekunta on myös vahvistanut väitöskirjoja ja väittelemistä koskevat ohjeet.

Koulutuksen arviointi ja kehittäminen

Vuoden 1994 alusta lähtien tiedekunnassa on toiminut *koulutuksen kehittämistoimikunta*, jonka tehtävänä on vastata tiedekuntatasolla koulutuksen kehittämisestä ja arvioinnista. Toimikuntaan kuuluu opettajaedustaja kultakin laitokselta sekä kolme opiskelijaa. Toimikunnan vastuulla on ollut laajakantoisempien kehittämistoimien valmistelu ja täytäntöönpano, minkä lisäksi sen keskeisenä tehtävänä on ollut edesauttaa tiedonkulkua yli laitosrajojen. Keväällä 2001 valmistui toimikunnan myötävaikutuksella raportti tiedekunnassa vuosina 1998 - 2000 toteutetuista opetuksen kehittämistoimista.

Valtiovieteellisessä tiedekunnassa *pääpaino opetuksen ja opintojen laadun parantamisessa on ollut laitostasolla.* Pääainekeskeisessä tiedekunnassa, jossa laitokset ovat sangen itsenäisiä, myös kehittämistarpeet ovat erilaisia. Tiedekunnassa on lähdetty siitä, että kehittämistoimet johtavat parhaisiin tuloksiin silloin, kun ne nousevat laitoksen omista tarpeista ja soveltuvat laitoksen käytäntöihin. Useimmilla laitoksilla kehittämistoiminta onkin ollut aktiivista.

Merkittävä osa kehittämistyöstä on tosin käynnistetty yksittäisten, opetuksensa kehittämisestä kiinnostuneiden opettajien toimesta tai ulkopuolisten tahojen (opetusministeriö, konsistori, tiedekunta) päätösten seurauksena. *Opettajat eivät useinkaan koe palkitsevaksi panostaa opetuksensa ja opetustaitonsa kehittämiseen.* Huolimatta siitä, että yliopistossa on tehty päätöksiä opetusansioiden huomioonottamisesta virantäytössä, niin edelleen tieteellisellä meritoitumisella on ratkaiseva merkitys. Kehittämistyössä näkyy myös se, että *laitokset eivät useissa tapauksissa muodosta erityisen kiinteää yhteisöä, vaan henkilöstö toimii itsenäisesti eikä kaikilla ole vahvaa sitoutumista laitoksen tavoitteisiin.* Tiedekunnan opettajilta ei edellytetä pedagogista koulutusta, mutta opetusansioiden arvostuksen kasvaessa voidaan odottaa, että entistä useammat opettajat hankkivat sitä.

Syksyllä 1999 tiedekunnassa aloitti toimintansa *tutkijalehtori*, joka toimii pedagogisena asiantuntijana tiedekunnassa ja tukee laitoksia ja yksittäisiä opettajia opetuksen kehittämisessä. Tutkijalehtoriin tehtävänä on osallistua tiedekunnan opetuksen kehittämishankkeiden toteuttamiseen sekä kehittämistarpeiden kartoittamiseen yhteistyössä tiedekunnan henkilöstön kanssa. Erityisenä kohteena ovat laitosrajat ylittävät kehittämistoimet. Tällaisia kehittämishankkeita on käynnistynyt erityisesti kvalitatiivisten menetelmien opetuksessa ja oppinäytetöiden ohjauksessa sekä opetusteknologia- ja tietoyhteiskuntahankkeissa. Vuorovaikutusta opettajien ja opiskelijoiden välillä yli oppiainerajojen on pyritty lisäämään käynnistämällä keskusteluforumina toimiva "oppimisyhteisö".

Menetelmäopetusta on kehitetty pääsääntöisesti laitosten omassa piirissä, koska on koettu tarvetta tiivistää menetelmäkurssien ja substanssin suhdetta. Kvalitatiivisten menetelmien opettajien verkosto on organisoimassa opetusta ja ohjausta, joka tähtää monitieteisen osaamisen vahvistamiseen.

Toiminnan - erityisesti oppimisen ja opetuksen - arviointi on kiinteä osa laitosten toimintaa. Oppimisen arviointi toteutuu opiskelijoiden opintosuoritusten - tenttien, harjoitustöiden, oppimispäiväkirjojen, portfolioiden, seminaariesitelmien ja tutkielmien - kautta. Useimmilla laitoksilla kerätään kurssikohtaista palautetta ainakin *keskeisimmiltä tai uusilta kursseilta palautekeskustelujen ja anonyymien palautelomakkeiden avulla.*

Opiskelijapalautteesta keskustellaan laitoksilla ja se otetaan huomioon mahdollisuuksien mukaan. Koko tiedekuntaa koskevan sähköisen palautelomakkeen kehittäminen on ollut esillä, mutta toistaiseksi on katsottu, että asia edellyttää jatkovalmistelua, jotta palautteen avulla saatava tieto olisi paremmin hyödynnettävissä.

Koulutuksen ja opetuksen arviointia varten useat laitokset järjestävät *säännöllisesti 1-2 päivää kestävä opetuksen kehittämispäivät ja/tai strategiaseminaarit*, joissa on myös opiskelijoita mukana. Opetuksen kehittämisestä ja arvioinnista vastaa joillakin laitoksilla opetuksen kehittämisryhmä, joillakin taas vastuu on laitoksen johtoryhmällä.

Koulutuksen ja opetuksen kehittämistarpeita ja -mahdollisuuksia on arvioitu myös *kyselytutkimusten* pohjalta, joista on laadittu erillisiä raportteja. Opintojen hitaan käynnistymisen ja viivästymisen syitä sekä ohjaustarvetta koskeneiden selvitysten tuloksia on voitu hyödyntää ohjausjärjestelmiä kehitettäessä.

Helsingin yliopistossa käynnistettiin vuonna 2000 opetusministeriön rahoituksella TUELLA JA TAIDOLLA -hanke, jossa keskeisenä teemana on opintojen ohjaus eri muodossaan. Osana hanketta valtiotieteellisen tiedekunnan vastuulla on kaksi erityyppistä projektia, jotka molemmat ovat jo nyt tuottaneet konkreettisia tuloksia. Toisessa projektissa kartoitetaan opintojen etenemisen esteitä, opintojen ohjausta sekä opintojen ja työelämän välistä suhdetta. Kohderyhminä tutkimuksessa ovat sosiologian opiskelijat sekä sosiologia pääaineenaan valmistuneet valtiotieteiden maisterit. Toinen hanke käynnistyi valtio-opin laitoksella ja siinä näkökulmana on tutkielmien ohjaus.

Tiedekunnassa on käynnistynyt erittäin laajamittainen *opetusteknologiahanke*, jonka puitteissa opettajakuntaa tuetaan opetusteknologian käytössä ja sitä kautta on syntynyt ja syntymässä laajoja opetuskokonaisuuksia mm. yhteiskuntahistorian, sosiaalipolitiikan, valtio-opin, kehitysmaatutkimuksen ja viestinnän aloille. Atk-henkilöstön ohella tiedekunnassa toimii kolme verkko-opetuksen tukihenkilöä, jotka auttavat opettajia opetusteknologian käytön suunnittelussa ja toteuttamisessa omassa opetustyössään. Opetuksen kehittämisrahoituksella on käynnistetty myös *uusien opiskelijoiden integroitumista, tietokäsityksiä sekä itsearviointiin perustuvaa yhteistoiminnallisuutta koskevia hankkeita, valtio-opin opetuksen uudelleenjärjestelyä (intersektio-opetus) sekä ympäristötutkimusta ja -opetusta koskevia hankkeita*.

Tiedekunnassa kerätään säännöllisesti palautetta erillisin selvityksin *opintojen kulkuun sekä työhönsijoittumiseen liittyvistä kysymyksistä*. Keväällä 2001 tiedekunnan toimesta toteutetun kyselyn avulla kartoitettiin työllisyysilanteen ohella valmistuneiden näkemyksiä koulutuksen ja työelämän välisestä suhteesta sekä kehittämistarpeista. Valtaosa arvioi tutkinnon käyttökelpoiseksi, koska se antaa työmarkkinoilla tarvittavia yleisiä valmiuksia. Kuvan koulutuksen jatkuvasta muutosprosessista antaa se, että osa palautteessa esille nousseista kehittämistarpeista oli jo toteutettu.

Toteutetuilla kehittämistoimilla on ilmeisestikin ollut vaikutusta saavutettuihin hyviin tuloksiin: niin perus- kuin jatkotutkintojenkin määrä on kasvanut. *Tiedekunta on menestynyt myös koulutuksen sekä tutkimuksen laatuvertailussa*. Valtakunnalliseksi koulutuksen laatuysiköksi vuosiksi 1999 - 2000 valittiin sosiaalipsykologian laitos sekä valtakunnallinen kansantaloustieteen jatkokoulutusohjelma (KAVA). Vuosien 2001 - 2003 laatuysikköesityksistä valtio-opin laitos oli yksi Helsingin yliopiston kahdeksasta ehdokkaasta. Lopullisessa valinnassa valtio-opin laitos kuitenkin karsiutui. Kansantaloustieteen laitoksella toimiva Taloudellisten rakenteiden ja kasvun tutkimusyksikkö (RAKA) on valittu tutkimuksen huippuyksiköksi.

Kehittämistarpeita ja -mahdollisuuksia

Tiedekunnan tutkintojen rakenteen ja opiskeluprosessin joustavuus on yhtäältä vahvuus, toisaalta haaste. *Miten vaikuttaa koulutusprosessin tuloksellisuuteen, kun opiskelijoiden omiin valintoihin perustuvat ratkaisut mahdollistavat opintojen pitkittymisen tai keskeytymisen*.

Kehittämistoimista huolimatta opintojen pitkittyminen sekä keskeytymisen yleisyys ovat edelleen tosiasioita. Asiasta keskusteltaessa nousee säännönmukaisesti esille kysymys, *onko opintojen pitkittyminen ongelma*. Opiskelijat eivät koe ensisijaiseksi tavoitteekseen nopeaa valmistumista, vaan oman alansa syvällisempää oppimista. Työkokemus, laaja-alaiset ja monipuoliset opinnot, ulkomaille opiskelijavaihtoon lähteminen sekä aktiivinen järjestötoiminta väistämättä pitkittävät opintojen kestoja, mutta samalla ne edesauttavat opiskelijan kehittymistä itsenäiseksi toimijaksi ja lisäävät hänen työmarkkinakelpoisuuttaan.

Opintojen keskeytyminen voi olla opiskelijalle joko positiivinen tai itsetuntoa kalvava asia. Varsin monet näistä opiskelijoista päätyvät joko toiselle alalle tai he palaavat vuosien kuluttua takaisin päättämään keskeytyneet opintonsa. Viimeksi mainituista monet ovat jo ehtineet saavuttaa työelämässä hyvän aseman.

Opiskeluprosessin ja oppimisen näkökulmasta opintojen pitkittyminen tai keskeytyneiden opintojen uudelleenkäynnistäminen ei toki ole ongelmatonta. Opitun mieleenpalauttaminen ja opiskeluprosessiin

integroituminen voivat edellyttää opiskelijalta huomattavaakin lisätyötä. Opetussuunnitelman muutosten johdosta aikaisempia opintoja saatetaan joutua täydentämään ennen kuin eteneminen on mahdollista. Myös opettajalle opiskelija tuottaa lisätyötä tavanomaista suuremman henkilökohtaisen ohjaustarpeen johdosta sekä aikaisempien opintojen vastaavuuksien selvittämisessä. Opetuksen suunnittelun kannalta on ongelmallista, että varmuudella ei voida ennakoita opetukseen aktiivisesti osallistuvien opiskelijoiden määrää.

Opintojen pitkittymisen on todettu olevan harvinaisempaa aloilla, joilla opiskelu on koulumaisempaa tai opinnot ovat selvemmin ammattiin johtavia. Yhteiskuntatieteelliselle alalle tiukan koulumainen opiskeluprosessi ei välttämättä sovellu. Työssäkäynnin ohella aktiivisen järjestö- ym. yhteiskunnallisen toiminnan johdosta opiskelijat suosivat opiskelumuotoja, jotka mahdollistavat opintojen sekä kulloisenkin elämäntilanteensa joustavan yhteensovittamisen.

Opetussuunnitelmien kehittäminen nykyistä kurssimaisempaan suuntaan saattaa kuitenkin olla tarkoituksenmukaista. Esimerkiksi sosiaaliantropologian opetussuunnitelma koostuu jo nykyisin laajemmista kokonaisuuksista, ja opinnot etenevät kurssimaisesti. Perustutkintoon on sisällytetty ainoastaan ydinkurssit, minkä seurauksena valinnaisuutta on vähemmän. Opetussuunnitelman sisällön ja rakenteen kehittämismahdollisuuksia ja -tarpeita arvioidaan jatkuvasti. Perusteellista pohdintaa edellyttää esimerkiksi se, sisältyykö perustutkintoon myös sellaisia opintoja, jotka eivät ole ydinosan kannalta välttämättömiä. Toisaalta pohditaan sitä, onko suppeista opintojaksoista mahdollista muodostaa laajempia kokonaisuuksia siten, että ne edesauttaisivat oppimista. Entä onko aineissa valinnaisina tarjottavien erikoistumismahdollisuuksien määrä tarkoituksenmukainen. Mikäli valinnaisuus säilytetään nykyisessä laajuudessa, on taattava riittävän asiantunteva opetus ja ohjaus, mikä ei ole helppoa henkilökunnan vaihtuvuuden ja niukkuuden takia.

Tiedekunnassa ja laitoksilla pohdittavia koulutuksen kehittämishaasteita ovat:

- Ohjauspalveluiden kokonaisvaltainen kehittäminen siten, että opiskelija voi saada koko opiskeluprosessinsa ajan kulloisenkin tarpeensa kannalta tarkoituksenmukaista ja asiantuntevaa tukea.
- Tiedekuntatasoisen opiskelutaitojen kehittymistä tukevan koulutuksen järjestäminen opiskelijoille. Tavoitteena on, että resursseja saataisiin lisää niin, että koulutusta voitaisiin järjestää myös opettajille tarpeen mukaan ja että opiskelijoille ja opettajille suunnatusta tukitoiminnasta tulisi kiinteä osa tiedekunnan opetus- ja oppimiskäytäntöjä.
- Toimivien palautekäytäntöjen luominen tiedekuntaan siten, että palautteen antaminen on kiinteä osa opetusta. Tavoitteena on, että palaute kulkee molempiin suuntiin: opiskelijoiden tulee saada palautetta suorituksistaan ja vastaavasti opetuksen kehittämisestä vastaavan henkilöstön opetuksen kehittämistarpeista.
- Opetuksen arvostuksen lisääminen siten, että kaikki opettajat - myös ulkopuoliset tuntiopettajat - kokisivat mielekkääksi panostaa ja sitoutua laitosten opetuksen kehittämissuunnitelmiin.
- Oppiaineiden välisen yhteistyön edistäminen ja mahdollisen työnjaon selkiyttäminen.
- Verkko-opetuksen tarjoamien mahdollisuuksien laajempi hyödyntäminen.
- Vuorovaikutustaitojen sekä muiden työelämässä vaadittavien yleisten valmiuksien kehittymistä tukevien opintojen nykyistä laajempi tarjonta.

Tiedekunnan näkemyksen mukaan kehittämistyötä ohjaavana periaatteena tulee olla nykymuotoisen koulutuksen vahvuus: se antaa opiskelijalle mahdollisuuden muodostaa omia taipumuksiaan parhaiten tukevan monitieteisen tutkinnon, joka luo valmiuksia toimia asiantuntija- ja johtotehtävissä yhteiskunnan eri sektoreilla työelämän vaatimusten muuttuessaakin. *Suurimmat rajoitukset kehittämismahdollisuuksille asettaa henkilöresurssien niukkuus.*

2.1.2 Tieteenalakohtaiset itsearvioinnit

Kansantaloustiede

Koulutuksen tavoitteet ja suunnittelu

Helsingin yliopiston kansantaloustieteen laitos on alan suuri laitos Suomessa mutta kansainvälisesti ottaen pieni laitos niin kooltaan kuin erikoistumismahdollisuuksiltaan. Englannissa ja Saksassa vastaavan kokoisessa laitoksessa on kolmin- tai jopa viisinkertaisesti opetushenkilöstöä. Kansantaloustiede eroaa muista Helsingin yliopiston valtiotieteellisen tiedekunnan oppiaineista siinä, että perusteoria on abstrakti ja hierarkkisesti jäsentynyt, jolloin myöhempien opintojaksojen menestyksekkäs suorittaminen vaatii aiempien opintojaksojen ehdotonta hallitsemista. Tämän vuoksi opetus on tehokkainta järjestää kurssimaisesti samaan tapaan kuin esimerkiksi matematiikan ja tilastotieteen koulutusohjelmissa.

Koulutuksen yleisenä tavoitteena on huolehtia kansantaloustieteen korkeimmasta tutkimuksesta Suomessa, kouluttaa ekonomisteja yhteiskunnan palvelukseen, lisätä kansantalouden tuntemusta laajemmin sekä taata tutkimuksen ja opetuksen kansainvälisyys. Tämä viimeksi mainittu tarkoittaa sitä, että koulutuksen avulla pidetään huolta kansainvälisen tason tutkimuksen seuraamisesta ja tuottamisesta. Tavoitteena on lisäksi, että valmistuneet maisterit osaavat itsenäisesti analysoida taloudellisia ilmiöitä ja suhtautua kriittisesti niitä koskeviin näkemyksiin. Laitos eroaa muista maamme alan laitoksista siinä, että erittäin suuri osa opetusresursseista on sijoitettu gradu- ja jatkotutkintojen ohjaukseen. Opinnäytetöiden taso onkin korkea, mikä edistää sijoittumista työelämään.

Koulutuksen avulla pyritään edistämään taloudellisten asioiden tuntemusta myös koulutusohjelman ulkopuolella. Tästä syystä kansantaloustieteessä on sivuaineopiskelijoille erilliset, näiden omista erityistarpeista johdetut A, B ja C oppimäärät. Lisäksi joka vuosi sekä sivuaineopiskelijoita että ulkomaalaisia opiskelijoita varten luennoidaan omat erilliset, näiden ryhmien omista erillistarpeista lähtevät peruskurssit.

Koulutuksen toteutus

Koulutusohjelman runko koostuu pakollisista kursseista, joihin liittyy sekä luentoja että laskuharjoituksia. Myös pakolliset sivuaineet, tilastotiede ja matematiikka, ovat kurssimaisia. Opettajapulan takia opiskelijakeskeisempiä opetusmuotoja (esim. essee-seminaareja) voidaan käyttää vain lähinnä syventävissä opinnoissa, jossa ryhmät ovat pienempiä. Opetuksen painopiste kursseilla on antaa metodologisia ja teoreettisia valmiuksia kehittää ammattitaitojaan ekonomistina työuralla.

Koulutusohjelman hyvästä kansainvälisestä maineesta kertoo se, että laitokselle saapuu enemmän vaihto-opiskelijoita ulkomailta kuin mitä laitokselta lähtee ulkomaille. Lähes kaikki opintomateriaali ja osa luennoista on englanninkielellä. Laitos järjestää opetusta myös yhteistyössä Helsingin kauppakorkeakoulun (HKKK) ja Svenska Handelshögskolanin (SHH) saman alan laitosten kanssa.

Jatkokoulutus järjestetään yhteistyössä Suomen muiden alan laitosten kanssa valtakunnallisessa jatkokoulutusohjelmassa (KAVA). Laitoksella toimii myös huippututkimusyksikkö RAKA ja muita erillisiä projekteja, jotka työllistävät tutkijoita ja antavat mahdollisuuden jatkotutkintojen suorittamiseen. Vaikka KAVA antaa mahdollisuuden suorittaa kaikki jatko-opinnot kotimaassa, useat jatko-opiskelijat hankkiutuvat 1-3 vuodeksi ulkomaille saadakseen lisää virikkeitä ja kansainvälisiä yhteyksiä.

Koulutuksen arviointi ja kehittäminen

Oppimista arvioidaan ennen pro gradu -työn jättämistä kaksiosaisella suullisella loppukeskustelulla, jonka suorittavat kolme opettajaa ja johon osallistuvat kaikki pääaineopiskelijat. Ensiksi opiskelijat analysoivat kahta tutkimusongelmaa, minkä jälkeen seuraa vapaa keskustelu. Tässä keskustelussa opiskelijat voivat kertoa koulutusohjelman ongelmista ja esittää myös toivomuksia ja parannusehdotuksia.

Opiskelijapalautetta tulisi kuitenkin kerätä vielä järjestelmällisemmin ja sen jälkikäsitteilyä tulisi parantaa. Suunnitteilla onkin palkata opiskelija tekemään kurssiarvosteluja järjestelmällisesti eri kursseista. Jatko-opiskelijoiden edistymistä seurataan siten, että rahoitusta on mahdollista saada vain muutamaksi vuodeksi kerrallaan. Jatko-opiskelijat raportoivat vuosittain laitokselle edistymisestään.

Laitoksen vahvuudet ja koulutuksen kehittämishaasteet

Koska edellisessä kohdassa mainittua suullista keskustelua on pidetty yhtäjaksoisesti jo 10 vuotta, laitoksella on hyvä tuntuma koulutusohjelman toimivuudesta. Saadun palautteen perusteella voidaan sanoa, että tutkinto vastaa työmarkkinoiden tarpeita ja koulutusohjelman sisältö koetaan mielekkääksi. Opiskelijat kaipaavat kuitenkin lisää

soveltavia ja orientoivia opintoja, joissa tieteenalan perusteoria voitaisiin paremmin liittää työelämässä esiin tuleviin ongelmiin. Laitoksen pienestä opettajamäärästä johtuen tällainen tietous joudutaan nykyään hankkimaan osin oma työkokemuksen, osin sopivien sivuaineiden, ja osin varsin satunnaisten, ulkopuolisten luennoimien erikoiskurssien kautta.

Ongelman muodostavat pääaineen vaihtajat, opintojensa keskeyttäjät ja pitkät valmistumisajat. Kansantaloustieteen muista yhteiskuntatieteistä poikkeava erityisluonne (esim. abstraktisuus, matemaattisuus, opintojen kurssimaisuus) tulee monelle yllätyksenä. Tähän on pyritty vastaamaan kehittämällä pääsykoetta niin, että tämä erityisluonne tulisi paremmin esille ja alalle hakeutuisivat sille parhaiten soveltuvat opiskelijat. Koska opetus on varsin kurssimaista ja "hierarkkisesti järjestynyttä", niin yhdenkin keskeisen kurssin jääminen suorittamatta sille opetusohjelmassa osoitetulla ajanjaksolla viivyttaa opiskelua tuntuvasti. Lisäksi uusien opiskelijoiden matematiikan taidot ovat viime vuosien aikana olleet puutteellisia. Laitos onkin alkanut järjestää matematiikan tukiovetusta uusille opiskelijoille.

Seuraavat suunnitelmat edellyttävät kertaluonteisia investointeja. Ensinnäkin opetuksen avuksi tarvittaisiin empiirinen ekonometrinen malli Suomen kansantaloudesta. Tämän malli olisi interaktiivinen siinä mielessä, että opiskelijat pääsisivät kokeilemaan erilaisia muutoksia, mutta sen ei tarvitsisi olla niin tarkka, että laitos kilpailisi tutkimuslaitosten kanssa ennusteiden laatimisessa. Näin opiskelijoille muodostuisi selkeä kuva ennusteiden laatimisesta mallin avulla.

Koska opiskelijat ovat toisinaan kokeneet ongelmaksi opetuksen liiallisen teoreettisuuden, mallin käyttö helpottaisi opetuksen integroimista käytännön ongelmiin kaikilla tasoilla. Opiskelijoiden osallistuminen mallin päivittämiseen ja ylläpitämiseen toimisi myös tiedeyhteisöä integroivana tekijänä.

Toinen kehittämissidea on suljetun internetympäristön luominen kurseille ja seminaareihin, johon liittyisi myös opiskelijapalautteen organisointi. Kolmas idea on piirtopöytäkokeilu. Grafiikan ja matematiikan runsas käyttö kansantaloustieteen opetuksessa on ollut este luentojen ja laskuharjoitusten siirtämisessä sähköiseen muotoon kohtuullisella työmäärällä. Sähköisen piirtopöydän avulla luento voitaisiin siirtää sähköiseen muotoon reaaliajassa, jolloin opiskelijat voisivat luennolla keskittyä asiaan kopioinnin sijasta.

Kansantaloustieteen opiskelijajärjestön KTTO ry:n arvio

Kansantaloustieteen opiskelijat ry piti kokouksen 3.9.2001, jossa käsiteltiin kansantaloustieteen laitoksen koulutuksen ja tutkimuksen itsearviointiraportti. Paikalla olivat KTTO:N hallitus sekä Ville Rokala tutorien puolesta. Lisäksi arvioinnissa käytettiin hyväksi sähköpostilla kerättyjä opiskelijoiden mielipiteitä. Ainejärjestö on kansantaloustieteen laitoksen kanssa yhtä mieltä raportin päälinjasta ja useimmista kohdista. Näkemyksemme osuvat täysin yksiin kansantaloustieteen laitoksen tavoitteista ja asemasta yhteiskunnassa ja koulutuskentässä. Myös kurssien tavoitteet ovat kirkastuneet opiskelijoille. Ainejärjestö ymmärtää myös laitoksen vähäiset resurssit ja opettajien vähyyden suhteessa opiskelijoihin. Oppiaineen selvästä hierarkkisuudesta ei meidän mielestämme kuitenkaan seuraa nykyisenkaltaista ehdotonta massaluentoja sisältävää kurssimaista jaksoa opintojen alkuun. Meillä onkin tähän joitakin ehdotuksia, jotka eivät välttämättä vie lisää resursseja ja suosio opiskelijoiden keskuudessa olisi taattu.

Luentojen kurssimaisuus johtaa siihen, että kansantaloustieteen laitos ja alan opiskelijayhteisö jäävät hyvin etäiseltä tuntuviksi monelle varsinkin alkupään opiskelijoille. Vähän lisäresursseja vieviä muotoja opetuksen tekemiseksi mielenkiintoiseksi ovat esimerkiksi ryhmätyöt ja tehtävät, joissa analysoidaan kurssin aiheeseen liittyen jotain ajankohtaista asiaa vaikkapa Venäjän talouden nykytilaa. Opiskelijat saisivat tehdä tehtävän vaihtoehtona tentin yhdelle tehtävälle. Näin opinnot olisivat innostavampia. Kyseisestä menetelmästä on käytännön kokemustakin eräältä kurssilta. Opettaja ei kokenut saavansa merkittävää lisävaivaa. Myös ryhmätyöt ovat opettajalle melko vaivattomia, mutta vapaaehtoisina voisivat tuoda paljon yhteenkuuluvuuden tunnetta opiskelijoille nykyiseen ehkä vähän hajanaiseen opiskelijayhteisöön.

Ainejärjestön mielestä se, että opiskelijat eivät tunne kuuluvansa kansantaloustieteen yhteisöön, jonka muodostavat laitos ja opiskelijat yhdessä, onkin merkittävä ongelma. Yhteisöä voisi tiivistää myös alkupään opiskelijoiden paremmilla kontakteilla laitokseen. Perusopintojen ohjauksesta laitoksen raportissa mainitaankin melko vähän. Opintosuunnitelma ja opettajatutorointi ovat toimivia ideoita, mutta tällä hetkellä näistä toimista ei oteta kaikkea irti. Opettajatutorointi pitäisi olla laajempaa, laitoksen muunkin henkilökunnan tulisi olla paremmin lähestyttävissä. Vaikka laitoksen raportissa mainitaan opettajien vastaanottoajoista, käytännössä opettajat ovat liian vaikeasti tavattavissa. Viikoittainen tunnin vastaanottoaika on liian lyhyt. Laitos tuntuu etäiseltä monesta varsinkin alkuvaiheen opiskelijasta. Laitostapaamiset ja opettajien muu tiuhempi tapaaminen, mahdollisesti opettajien tekemä opintojen ohjaus, saisi alkuvaiheen opiskelijat tuntemaan itsensä paremmin tervetulleeksi ja

kuuluvaksi laitokseen.

Laitoksen raportissa puhutaan paljon loppupään opinnoissa olevien tai jatko-opiskelijoiden arvioinnista. Se onkin ainejärjestön mielestä varsin hyvällä mallilla. Perusopetuksen arvioinnista mainitaan vain tenttikysymykset käytännössä toimivina keinoina. Tällä hetkellä ei ole mitään takeita kerätyn tiedon hyväksikäytöstä. Ainejärjestön mielestä juuri perusopetus on tärkeää ja sitä voisi arvioida paljon hedelmällisemmin kyselemällä perusopintoja suorittavilta opiskelijoilta. Systemaattisesti kerättyä tietoa voisi myös analysoida ja laittaa mahdollisia tuloksia ilmoitustaululle. Ainejärjestö voisi myös itse ruveta keräämään arvioita eri kurssien opetuksen tasosta ja laittaa tuloksia vaikkapa internet sivuille. Näillä keinoilla tavoitellaan opetustekniikoiden tekemistä mielekkääksi, opettajien tiedottamista siitä mikä on ollut hyvää ja myös opettajien motivointia.

Raportissa mainitaan myös ongelmia, joita liittyy opetukseen. Ainejärjestön mielestä keskeiset ongelmat ovat varsin pitkälle samoja kuin mainitut. Toiseen pääaineeseen vaihtajat saataisiin pysymään paremmin kansantaloustieteen piirissä, jos parannettaisiin yhteisöllisyyttä ja läheisyyttä laitokseen, keinoina aiemmin mainittuja konsteja.

Valmistumisajan pituuteen voisi vaikuttaa myös sillä tavoin, että tenttejä olisi useammin kuin kerran vuodessa. Tuosta yhdestä kerrasta saattaa olla estynyt muustakin syystä kuin työkiireistä. Muutenkin opiskelu olisi tehokkaampaa, jos tenttejä olisi useammin.

Institute of Development Studies

Planning and aims of education

The Institute of Development Studies (IDS) is the only one of its kind in Finland: no other Finnish academic institution is exclusively devoted to social science based research and teaching on developing countries and development issues. IDS was formed in 1970 through the initiative of students and younger academics, who were concerned about the Third World problems. It was brought under the Faculty of Social Sciences in 1992, and turned into a Faculty Department in 1997. A Master's degree programme will be available from 2002.

Within the Faculty, IDS is distinguished by its problem-orientation and multidisciplinary. It focuses on development problems and endeavours to produce and disseminate knowledge relevant to their solution. It covers countries in Asia, Africa, Middle East and Latin America and keeps contacts with academic institutions in these. Besides teaching and research the institute has an evident public service function, its staff participating in public discussion and policy-making.

The student body of the IDS is very heterogeneous due to its varying background. Social science students form the largest group; of the rest, the largest contingents are from the Faculties of Arts, Natural Science (especially geography) and Agro-Forestry Sciences. All of its students are enrolled in the University of Helsinki or other universities before joining the Institute. Most are minoring in development studies, using their IDS credits for their

Master's in Social Science degree, or in other degree programmes in other faculties. However, with the advent of the

Master's programme the Institute is increasingly giving attention to its own Major students. The focus on major studies is justified in the plans with reference to labour needs. It is argued that 'development-related work' will continuously absorb educated human resources within the state, private companies and the NGO sector.

Development Studies both exploits and complements the other social sciences. It employs the social theories and approaches and uses the research methods of other social sciences. Because of its timely global topic, it strives to

transcend some of the limitations of the existing Eurocentric academic traditions. The broad aim is to understand and explain development problems, to look for means for their solution, and to provide the student with readiness to work in developing countries and on developing issues. As these issues are complex and multidimensional, they cannot be tackled by the resources of a single traditional discipline. Therefore Development Studies can be seen as a multidisciplinary social science. Since the aim is not to give definite answers but to enhance a student's capacity for critical thinking, one of the main challenges is to find a balance between theoretical approach and development practice.

Practical organisation of education

The syllabus is divided into two main parts, one comprising of studies common to all students and the other of optional studies. The goal of the common component is to bring the student at the general level into the social science discourses concerning development problems and the models for their solution. Optional studies give the student the opportunity to familiarize her/himself with politics, history and culture of selected countries, or geographical regions, and/or pursue particular themes or approaches further.

Courses consisting only of lectures and single literature examinations have been mostly limited to the introductory

phases, where the numbers of students makes it impossible to do it in any other way. However, interactive approaches are introduced on the earliest possible courses. Although Finnish is the main teaching language, some courses are taught in English, which has become the second working language of the Institute. English-language teaching is increased especially at the later stages of the teaching programme, which attract students from developing countries. However, the Institute is investing strongly in the production of basic teaching materials in Finnish. After the introductory textbook, now under production, there is need for other basic texts in the Finnish language.

The Institute has a strong tradition of teaching collaboration with departments inside and outside the University of Helsinki. IDS is determined to maintain this tradition despite the fact that it has taken over the sole responsibility for its major courses. IDS has also launched an interdisciplinary collaborative postgraduate scheme in Development Studies in 1999. Doctoral students enrolled at other departments are taken into the scheme. In terms of Anglo-Saxon model, they are given intensive seminar teaching, and a supervisor is allocated to each student.

Evaluation and development of teaching

For the evaluation of teaching, an elaborate system of feedback forms and discussion on them is in use. All courses

are required to be evaluated except in cases where no changes have been made from the previous year (which should

be an exception rather than a rule). Evaluation is done in writing except for some seminar courses, which have been

concluded with a critical discussion. The system is working satisfactorily in the sense that most courses have indeed

been evaluated and the results of the evaluations have been discussed in meetings open to teachers and students.

Courses of some teachers have received very high scores, while the response to others has been more mixed.

Overall, such evaluations suffer from the same problem as examination results or seminar papers when evaluating learning: they assess single events, not the structure and the process as a whole.

To improve the evaluation of teaching, it has been suggested that the written and oral methods of evaluation should be better combined, and IT-technology should be used more. However, IT cannot be regarded as a panacea. Perhaps also methods of self and peer evaluation would be worthwhile to be developed here.

Strengths and development plans of the department

It appears on the strength of self-evaluation discussions that the strong sides of the IDS include the topicality of its

subject matter, the expertise and commitment of the staff, and the relaxed atmosphere and close relations between at

least the more advanced students and the teachers. Weaknesses and dangers are seen in an overstretch of the subject, which may lead to fragmented collection of poorly integrated bits and pieces with a tenuous relationship to

development. Also the gender composition of the present staff can be seen too male-dominated, especially considering the fact that the majority of the students are female. Efforts must be made to bring it back towards a more balanced situation.

The most urgent practical challenge now facing the Institute is how to develop a full-scale Master's programme and introduce a PhD programme, while at the same keeping the doors open to hundreds of students, who wish to combine a Development Studies minor with their major degree in other departments. At the same time the Institute must develop its particular strengths in some limited substance areas in order to fruitfully network and collaborate with foreign partners. IDS is presently involved in two EU-sponsored projects for establishing development-related European Master's degrees. The Finnish Institute's contribution is to emphasize

theoretical and historical aspects of development - something that is missing in most other international development studies institutes.

Kehitysmatutkimuksen opiskelijajärjestön KEHO ry:n arvio

This statement is based mostly on the discussions between the students held before taking part in the making of the whole report. As always, the students were well listened to when the final report was completed. The students also took part in the discussions held last spring at the department concerning the whole process of self-evaluation. So, there is not much to say: we have already once brought our opinion to the report. I hope this is not an evidence of a lack of critical thought among the students, but all the people I have talked to are generally very satisfied with the teaching and other activities of the department. Also the student association, KEHO or Kehitysmatutkimuksen opiskelijat agrees with the report on most of the details mentioned there.

As a whole, the report is wide and well organised. All the things we wanted to point out in the discussions are more or less included. The report is also very realistic: there are mentioned the good and strong sides but also the points to improve. It is nice to know that the staff obviously is aware of what they've done well and what should be done some other way. There is also an honest will to do one's work well and improve the teaching despite the positive (or non-existent!) feedback from the students. That is a very good basis to face the coming challenges.

There are only a few points which we would like to be taken more into consideration, everything else is already there in the report. First one is the situation with the tutoring of the minor students. It is mentioned in the report that "... (minor) and even some of the B.A. students may need much more systematic tutoring...". It is good that our request for tutoring has been heard. But I would put that phrase even more strongly: we absolutely need tutoring! That is one of the points we found the most important in our discussions.

Then I would like to excuse the students of being so passive in participating in the evaluation meetings. Most of the student body are minor students and often very actively involved in different organisations. It is sad but true: it is often extremely hard to find the time to get involved in the evaluation of teaching, especially when we do not practically have anything to complain about. But we are not frustrated, everything else: we use all of our free time trying to save the world, we are too busy to try to improve the well-organised and good quality teaching!

Käytännöllinen filosofia

Koulutuksen tavoitteet ja suunnittelu

Helsingin yliopistossa voi opiskella filosofiaa sekä valtiotieteellisessä että humanistisessa tiedekunnassa. Valtiotieteellisen tiedekunnan opiskelijoiden pääaine on käytännöllinen filosofia. Käytännöllinen filosofia on itsenäinen

tieteenala, joka tutkii omilla perinteisillä menetelmillään inhimilliseen toimintaan, yhteiskuntaelämään ja valtion tehtäviin liittyviä filosofisia kysymyksiä, käsitteitä ja ongelmia. Koulutuksen pääalueita ovat moraali- ja yhteiskuntafilosofia sekä yhteiskuntatieteiden filosofia. Kansainvälisesti vertailtuna laitoksen tutkinto on laaja-alainen: opiskelijat saavat perustiedot niin filosofian historiasta, etiikasta, yhteiskuntafilosofiasta, logiikasta kuin

tieteenfilosofiastakin. Käytännöllinen filosofia on säilyttänyt yhteytensä yhteiskuntatieteisiin, joista tärkeimmät ovat siitä aikojen kuluessa eriytyneet. Käytännöllisen filosofian opinnot voidaankin hedelmällisellä tavalla yhdistää monen

yhteiskuntatieteellisen ja humanistisen aineen opiskeluun. Tutkinnon yhtenä tavoitteena on antaa opiskelijoille hyvät valmiudet jatko-opintoihin niin kotimaassa kuin ulkomaillakin.

Koulutuksen tavoitteena on ennen kaikkea kouluttaa tutkijoita. Laitoksella toimii useita tutkimusprojekteja ja itsenäisiä tutkijoita, jotka antavat opetusta ja tutkielmaohjausta erikoisaloistaan. Aktiiviset jatko-opiskelijat ovat olennainen osa laitoksen toimintaa ja keskeisiä filosofisen perinteen siirtämisen ketjussa. Laitoksen tutkimuspainotteisuus näkyy voimakkaasti opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Tyypillisesti suuri osa virkojen vakituisista haltijoista on tutkimusvapaalla, joten laitoksella ei juurikaan ole vuosittain täysin samanlaisina toteutuvia kursseja.

Suuren vaihtuvuuden takia johtoryhmällä on opetuksen suunnittelussa keskeinen osa. Parin viime vuoden ajan johtoryhmä on edellyttänyt opettajalta kurssikuvausta ennen opetuksen hyväksymistä laitoksen opetusohjelmaan.

Opiskelijapalautteen mukaan käytäntö on nostanut kurssien tasoa. Uudistus on myös muuttanut laitoksen työnohjauskulttuuria: uudet opettajat ovat aktiivisesti hakeutuneet tai heidät on neuvottu kokoneempien ohjaukseen toimivan luennon rakentamiseksi.

Koulutuksen toisena tavoitteena on kouluttaa opettajia. Filosofian didaktiikan opetus Helsingin yliopistossa on koettu puutteelliseksi, joten käytännöllisen filosofian laitos on järjestänyt yhteistyössä humanistisen tiedekunnan filosofian laitoksen ja kasvatustieteellisen tiedekunnan kanssa didaktista koulutusta filosofian opettajiksi aikoville. Lisäksi laitos tarjoaa täydennyskoulutusta filosofian opettajille. Käytännöllisen filosofian laitos myös koordinoi monitieteellisen elämäntutkimustiedon kokonaisuuden opintoja ja tarjoaa siihen liittyvää opetusta. Laitos koordinoi myös filosofian valtakunnallista tutkijakoulua ja on aktiivisesti mukana pohjoismaisen filosofian tutkijakoulun toiminnassa.

Koulutuksen kolmantena tavoitteena on kouluttaa tieteellisesti ajattelevia, kriittisiä kansalaisia, jotka osaavat analysoida ja arvioida yhteiskunnallista ja tieteellistä tietoa. Sivuaineena käytännöllinen filosofia luo valmiuksia tarkastella käsitejärjestelmien luonnetta, ennakoedellytyksiä ja suhteita sekä muihin käsitejärjestelmiin että ympäröivään todellisuuteen. Vaikka sivuaineopiskelijoiden runsas määrä rasittaa laitoksen henkilökuntaa, niin filosofian oppialan perinteen ja luonteen vuoksi laitos ei halua rajoittaa sivuaineopiskelijoiden opiskelumahdollisuuksia.

Laitoksen keskeisenä tavoitteena onkin tiedeyhteisön palvelu. Filosofia on perinteisesti ollut suosittu sivuaine, joka valitaan tutkintoon joko yleissivistävänä aineena tai oman tieteenalan perusteiden ymmärtämisen tueksi. Laitos

esimerkiksi tarjoaa opetusta, joka kuuluu usean oppiaineen pakollisiin yleisopintoihin. Lisäksi laitos koordinoi monitieteellistä tieteen tutkimuksen opintokokonaisuutta ja antaa siihen liittyvää opetusta.

Koulutuksen toteutus

Viime vuosina käytännöllisen filosofian laitoksella toteutetut opetuksen kehittämistoimet ovat tähänneet erityisesti opiskelijoiden taidollisten valmiuksien järjestelmälliseen kehittämiseen heti opintojen alkuvaiheesta lähtien. Aiemmin

pienessä työ- ja opiskeluyhteisössä harvalukuiset pääaineopiskelijat integroituvat laitokseen helposti ja oppivat pienyhteisössä filosofian alalla harjoitettavat analyysi-, kritiikki- ja argumentaatiotekniikat. Laitoksen opetuksessa aiemmin muuhun opetukseen sisällytetyt uuden tiedon tuottamiseen liittyvät taidot sekä oppimaan oppimisen taidot on

nyt nostettu opetuksen asiasisällön ohella näkyviksi tavoitteiksi.

Käytetyt opetusmenetelmät ovat olleet sekä uusia että perinteisiä: vertaistutorointi, henkilökohtaisten portfolioiden

kokoaminen, ohjattu filosofisten tekstien lukeminen ja esseiden kirjoittaminen sekä henkilökohtainen palaute ja kritiikki

tehdystä kirjallisista töistä. Koska laitoksen opetuksessa ei ole tehty tiukkaa jakoa pää- ja sivuaineopiskelijoille suunnattuun opetukseen, ovat myös sivuaineopiskelijat päässeet osallisiksi tehostetusta menetelmäopetuksesta.

Filosofian opinnot eivät anna pätevyyttä mihinkään tiettyyn ammattiin. Opiskelijat eivät pidä tavoitteenaan nopeaa valmistumista vaan oman alan syvällistä hallintaa - tämä on osa oppiaineen luonnetta. Osa opiskelijoista tähtää

tutkijoihin, osa etsii omaa elämänfilosofiaansa. Opiskelijoiden tarvitsemat ohjausmuodot opintojen eri vaiheissa ovat

vastaavasti hyvin erilaisia ja vaativat joustavuutta laitoksen toiminnassa.

Koulutuksen arviointi ja kehittäminen

Tutkintovaatimukset uudistetaan joka toinen vuosi. Niitä käsitellään kevätlukukauden aikana useammassa laitoskokouksessa, jotka ovat avoimia kaikille kiinnostuneille. Laitoksen perus- ja jatko-opiskelijat sekä myös sivuaineopiskelijat ovat osallistuneet aktiivisesti kokouksiin ja heidän toivomuksestaan jo aineopintoihin on lisätty mahdollisuus erikoistua johonkin tiettyyn osa-alueeseen. Laitoksen opetuksen suunnittelussa keskeinen merkitys on

myös opiskelijapalautteella. Johtoryhmän opiskelijajäsenet tekevät yhteenvedon laitoksen kursseilta kerätystä opiskelijapalautteesta. Palaute käsitellään johtoryhmässä ja julkaistaan laitoksen ilmoitustaululla. Palautteella on merkitystä uusien kurssien suunnittelussa.

Käytännöllisen filosofian laitoksen johtoryhmä arvioi annettua opetusta keväisin seuraavan lukuvuoden opetusta suunniteltaessa. Arvioinnin keskeinen osa on johtoryhmän opiskelijajäsenten tiivistämä kurssipalaute. Väliarvio

tehdään myös syyslukukauden loppupuolella, samalla kun kevätlukukauden opetus vahvistetaan. (Ks. myös yleinen osio.)

Laitoksen vahvuudet ja koulutuksen kehittämishaasteet

Käytännöllisen filosofian laitoksen tarjoaman koulutuksen vahvuuksia ovat opintojen laaja-alaisuus ja suoritusmuotojen vapaamuotoisuus. Opiskelijat voivat sisällyttää pääaineensa opintoihin runsaasti erilaisia vapaavalintaisia opintoja ja sivuaineensa he voivat valita hyvin vapaasti. Laitoksen tutkimuspainotteisuus näkyy opetuksessa runsaana erikoiskurssivalikoimana.

Näillä vahvuuksilla on myös kääntöpuolensa. Runsas valinnaisuus lisää opintojen hajanaisuutta ja sivuaineiden valinnassa tarvitaan enemmän tukea kuin selkeissä ammattiin johtavissa tutkinnoissa. Pääaineopiskelijat eivät erotu suuresta sivuaineopiskelijoiden joukosta, eivätkä he välttämättä ryhmäydy tai integroidu laitokseen opintojensa aikana.

Kun opiskelijoiden valitsemat aineyhdistelmät ja kurssit saattavat poiketa toisistaan huomattavasti, on samassa opintovaiheessa olevia opiskelijoita hankala tavoittaa yhteisiin ohjaustilaisuuksiin. Ohjauksen hakeminen jää siten useimmiten opiskelijan oman aktiivisuuden varaan. Kun lisäksi opetushenkilökunta vaihtuu lähes vuosittain tutkimusvapaiden takia, on opettajatuutorjärjestelmää hankala toteuttaa.

Laitoksella on pohdittu toimenpiteitä oppimisen ja opettamisen hyvän laadun varmistamiseksi. Yksi tärkeimmistä tehtävistä on uusien opettajien parempi perehdyttäminen laitoksen toimintaan ja tavoitteisiin. Opettajat tarvitsevat tuekseen hyvän pedagogisen käsikirjaston ja aiempien opettajien kokemuksen annetusta opetuksesta. Kurssikuvausten kokoaminen laitoksen kansliaan palvelisi sekä opettajia että opiskelijoita ja varmistaisi osaltaan opetuksen sisällön jatkuvuuden.

Laitoksen toiminnassa on jännite kahden tavoitteen välillä: toisaalta laitos haluaa palvella tiedeyhteisöä ja tarjota opetusta sivuaineopiskelijoille, toisaalta laitoksen olisi kehitettävä pääaineopiskelijoille tarjottua ohjausta ja opetusta.

Valinnaisuus ja vapaamuotoisuus halutaan säilyttää samalla kun ohjausta systematisoidaan. Laitoksen koulutuksen lähivuosien kehittämiskohde on ohjauksen ja palautteen varmistaminen menettämättä filosofiaan olennaisena osana kuuluvaa opiskelun vapautta.

Käytännöllinen filosofian opiskelijajärjestön Dilemma ry:n arvio

Opetuksen tavoitteet

Käytännöllisen filosofian laitos panostaa voimakkaasti tutkijakoulutukseen ja se onkin sijoitettu ensimmäiseksi opetuksen tavoitteeksi. Tämän tavoitteen toteutuminen ilmenee hyvin myös laitoksen itsearviointiraportista. Haluamme kuitenkin kiinnittää huomiota perustutkinto-opiskelijoiden asemaan. Tavallinen perustutkinto-opiskelija saattaa jäädä helposti vaille ohjausta ja oman aktiivisuutensa, ehkä onnensakin varaan erikoistuvien opiskelijoiden, jatko-opiskelijoiden ja sivuaineopiskelijoiden joukossa.

Sivuaineopiskelijoiden määrä laitoksella on suuri. Tämä on myös opiskelijoiden mielestä tärkeää filosofian luonteen vuoksi. Olisi kuitenkin tärkeätä muistaa kiinnittää huomiota pääaineopiskelijoiden, erityisesti alkuvaiheessa olevien, kiinnostuksen ja opiskelun mielekkyyden ylläpitämiseen. Emme tarkoita tällä sivuaineopiskelijoiden aseman heikentämistä vaan kummankin ryhmän erityistarpeiden hyväksymistä sellaisinaan.

Sivuaine- ja erityisesti avoimen yliopiston opiskelijoihin suhtaudutaan toisinaan hieman puisevasti ja ylimielisesti, vaikka laitoksen tavoitteena on tarjota filosofiaa myös muille tieteille ja yleistä filosofisen ajattelun opetusta. Tätä valitettavaa asennetta esiintyy sekä opiskelijoiden että opettajien joukossa. Opetuksen tavoitteissa tulee ajatella asioiden tärkeysjärjestystä. Mikä on perusopiskelijoiden asema jatko-opiskelijoiden rinnalla? Keitä varten opetusta järjestetään: miten palvella sekä pää- että sivuaineopiskelijoiden tarpeita?

Opintojen suunnittelu ja toteutus

Kuten laitoksen raportissakin todetaan, viransijaisuuksia on paljon. Opetuksen jatkuvuus kärsii tilanteesta, jossa yksi viranhoitaja saattaa tehdä asiat hyvinkin eri tavalla kuin toinen. Myös opiskelijat kärsivät yhteisön sekavuudesta, kun uusia ihmisiä tulee ja menee, eivätkä kaikki välttämättä pysy mukana siinä, kuka kukin on.

Muutamat seikat opetuksen käytännön toteutuksessa ovat opiskelijoiden mielestä erityisen tärkeitä huomioida. Laitoksen raportissa mainitaan, että kurseja on mahdollista suorittaa muutenkin kuin tenttimällä joko kirjoja tai luentokursseja. Pienryhmäopetusta onkin järjestetty ansiokkaasti, mutta esseet ja etenkin luentopäiväkirjat, kuten myös luentomuistiinpanojen käyttäminen tenteissä, ovat jääneet käytännössä varsin vähäisiksi. Edellä mainitut vaihtoehtoiset suorittamistavat voisivat olla tehokkaita ja mielekkäitä tapoja oppia ja ymmärtää asia, sekä myös arvioida asian ymmärtämistä. Syytä vaihtoehtoisten suorittamistapojen vähäisyyteen lienee kuitenkin aiheellista etsiä molemmista osapuolista. Esseiden ja seminaaritöiden ohjaukseen pitäisi myös panostaa nykyistä enemmän.

Palautteen antamisessa käytännöt vaihtelevat. Yleisesti annettava palaute tenteistä olisi opiskelijoiden näkökulmasta hyvä ja toteuttamiskelpoinen ajatus. Henkilökohtaisen palautteen kysyminen ei ole kovinkaan yleistä ja usein palaute jää valitettavan ylimalkaiseksi. Myös kurssien arvosteluperusteet olisi syytä tuoda julki kurssin alussa, esimerkiksi ilmoitettaessa kurssin suoritustavasta. Tämä on tärkeää erityisesti erikoiskursseilla, mutta sitä ei ole syytä muulloinkaan unohtaa. Myös tenttitulosten ilmestymisessä tulisi noudattaa laitoksen antamaan 14 vuorokauden suositusta.

Syventävien opintojen erikoistumisvaihtoehdot tuottavat valinnanvaikeuksia. Vaikka käytännöllisen filosofian päälinjat ilmenevätkin hyvin opetuksessa, erikoistumisvaihtoehdot saattavat olla joillekin hämmäntäviä moninaisuudessaan. Erikoistumisalojen esittelyyn voisikin jatkossa kiinnittää enemmän huomiota.

Yhteisö ja ilmapiiri

Opintojen sujumisen kannalta opiskeluyhteisöllä on tärkeä merkitys. Osaltaan yhteisön tukea heikentää mainittu sekavuus eli henkilökunnan suuri vaihtuvuus. Osalle uusista opiskelijoista on myös epäselvää, mitä jako käytännöllisen filosofian laitokseen ja filosofian laitokseen käytännössä tarkoittaa. Opiskelijat eivät useinkaan opintojen alkuvaiheessa tiedä, kumman laitoksen henkilökuntaan yksittäiset opettajat kuuluvat tai keiden kanssa käytännön opintoasioista tulisi neuvotella. Tämä vaikeuttaa osaltaan sitä, kuinka hyvin oman laitoksen henkilökuntaan tutustutaan ja millaiseksi laitos ilmapiiriltään koetaan. Parhaimmillaan laitokset yhdessä muodostavat toimivan ja monipuolisen opiskeluyhteisön, pahimmillaan suuren ja sekavan kokonaisuuden, jossa opiskelijat ja henkilökunta eivät lainkaan tunne toisiaan.

Toisaalta opiskelijoiden oma yhteisö on ongelmallisessa asemassa, koska yhden vuosikurssin opiskelijat hajaantuvat nopeasti eri suuntiin. Opintojen mielekkyyden ja sujumisen kannalta olisi tärkeää saada uudet opiskelijat integroitumaan opiskeluyhteisöön ja tukea ryhmän keskinäisten suhteiden kehittymistä. Tämä onkin koko opiskeluyhteisön, laitoksen henkilökunnan - erityisesti opettajatuutoreiden, opiskelijatuutoreiden ja ainejärjestön tehtävä.

Myös laitoksen ilmapiiristä opiskelijat löytävät toivomisen varaa. Erityisesti alkuvaiheen opiskelijat eivät koe olevansa täysin tervetulleita laitokselle. Tämänkaltaisen viesti välittyy joidenkin henkilökunnan edustajien puheista, joissa korostuu se, kuinka perusopetuksen antaminen on toissijaista tutkimukseen verrattuna ja kuinka osa laitoksen henkilökunnasta pitää opettamista vain välttämättömänä pahana.

Yleiseen ilmapiiriin vaikuttavat haitallisesti pienetkin, yksittäiset tekijät, sillä negatiiviset asiat jäävät hyvin mieleen. Niistä myös opiskelijat kertovat helposti toisilleen. Esimerkiksi luennoitsijan poissaolot luentosarjan aikana, puutteellisesti valmistellut luennot tai opiskelijoiden osaamisen väheksyminen vaikuttavat osaltaan siihen, millaiseksi opiskelijat kokevat asemansa laitoksella. Vaikka laitoksella on myös erittäin päteviä ja ystävällisiäkin opettajia, syntyy opiskelijoille helposti mielikuva, että opetukseen ja siten myös opiskelijoihin suhtaudutaan laitoksella välinpitämättömästi. Koska laitoksella on paljon sivuaineopiskelijoita, vaikuttaa heidän kokemuksensa laitoksen opetuksesta ja ilmapiiristä osaltaan filosofian maineeseen koko yliopistoyhteisössä.

Opiskelijat toivovatkin, että opetuksen arvostus kasvaisi ja tämä heijastuisi myös henkilökunnan asenteisiin. Nuoret opettajat ja tutkijat suhtautuvat jo nyt opetukseen ja sen kehittämiseen innokkaasti ja olisi toivottavaa, että he toimisivat esimerkkinä myös vanhemmille opettajille. Opiskelijoihin tulisi kaiken kaikkiaan suhtautua nykyistä kannustavammin eikä vähätellä heidän rooliaan laitoksen toiminnassa.

Sosiaaliantropologia

Koulutuksen tavoitteet ja suunnittelu

Sosiaaliantropologia muodosti sosiologian valinnaisen linjan vuoteen 2000 saakka. Sosiaaliantropologia itsenäistyi ja omien pääaineopiskelijoiden hyväksyminen valintakokeen kautta aloitettiin syksyllä 2000, jolloin ohjelmaan

hyväksyttiin 10 opiskelijaa. Opetusohjelman toteuttamisen edellytyksenä on kiinteä yhteistyö humanistiseen tiedekuntaan sijoitetun kulttuuriantropologian kanssa. Kulttuuriantropologia on ryhtynyt sopimuksen mukaisesti toteuttamaan sisällöllisesti yhteistä opetusohjelmaa syksystä 2001.

Sosiaaliantropologian koulutuksessa painotetaan tutkimuksellista orientaatiota. Sekä tutkimuksessa että opetuksessa tulkitaan globaalia inhimillisen kulttuurin moninaisuutta ja kulttuurisia eroja sekä tämän päivän että historian näkökulmasta. Vahvan vertailevan näkökulman edellytyksenä on laaja-alainen etnografinen ja teoreettinen perehtyminen sekä erikoistuminen valittuun tutkimusalueeseen. Sosiaaliantropologian itsenäistyminen tieteenalana sekä yhteistyö kulttuuriantropologian kanssa ovat mahdollistaneet tämän disiplinaarisen näkemyksen johdonmukaisen soveltamisen koulutuksessa.

Opetusohjelman suunnittelun lähtökohtana pidetään vuonna 1999 suoritettujen tutkimusten arvioinnin tuloksia pyrkimällä rakentamaan opetusohjelmaa arvioinnin osoittamien vahvuusalueiden varaan. Etnografisen kenttätutkimuksen keskeisyys yhdistettynä antropologisen tutkimusperinteen ydinongelmien hallintaan muodostaa opetusohjelman keskeisen rungon ja tavoitteen.

Opetusohjelma on tehty mahdollisimman kurssimuotoiseksi siten, että ohjelmaa noudattamalla maisterin tutkinto olisi mahdollista suorittaa viidessä vuodessa. Ensimmäisen vuoden aikana opiskelijalle pyritään antamaan yleiskuva tieteenalan peruskäsitteistä, historiasta sekä keskeisistä tutkimussuuntauksista. Toisen vuoden aikana opiskelijat perehtyvät antropologisen tutkimuksen erikoisaloihin, niihin liittyvään teoreettiseen keskusteluun sekä antropologisen tutkimuksen tunnusmerkeinä pidettävään kenttätutkimuksen menetelmiin. Kolmannen opiskeluvuoden aikana opiskelijat aloittavat omakohtaisen tutkimuksen opetteluun. Syventävä perehtyminen antropologisiin tutkimusaloihin ja valitun etnografisen alueen erityiskysymysten pohdinta yhdistetään seminaarityössä. Neljäs opiskeluvuosi keskittyy tutkimusalan ongelmien ja etnografisen alueen syventävään opiskeluun sekä pro gradu -tutkielman edellyttämien tutkimusvalmiuksien hankintaan. Viides vuosi varataan kenttätutkimukseen sekä tutkielman kirjoittamiseen ohjatusti seminaarityöskentelyn yhteydessä.

Koulutuksen toteutus

Opetusohjelmaa suunniteltaessa on pyritty sellaiseen kurssimuotoisuuteen, jossa kokonaiset opintojaksot suoritetaan kurssien yhteydessä. Annettava opetus on integroitu opetusohjelman tarpeita vastaavaksi ja siten passiivisesta luentojen kuuntelusta ja kirjatenttien suorittamisesta on siirrytty aktiiviseen ja ohjattuun opiskeluun. Kurssien keskeinen työskentelymuoto on kirjoittaminen ja keskustelu.

Aktiivisten opiskelumuotojen menestyksellisen soveltamisen edellytyksenä on uusien opiskelijoiden perehdyttäminen heti opintojen alkuvaiheessa kirjoittamalla tapahtuvaan tieteelliseen keskusteluun ja sen muotoihin. Uusien opiskelijoiden tuutorointiin onkin kiinnitetty erityistä huomiota. Lisäksi heille suunnatuilla perehdyttävillä opiskelujaksolla on kurssimuotoisen opiskelun kannalta keskeinen sosiaalinen merkitys. Näin on muodostunut selvä vuosikurssi, jonka eteneminen muodostaa sosiaalisen mallin opintojen etenemiselle. Pro gradu -tutkielman pitäisi näin

edeten sijoittua johdonmukaisesti osaksi opintoja, ei niistä erilliseksi koetuksiksi.

Sosiaali- ja kulttuuriantropologiassa tohtorintutkimusten osuus kaikista tutkinnoista on huomattavan suuri. Sosiaaliantropologia on vastuussa antropologisten ja etnologisten tieteiden valtakunnallisen jatkokoulutusohjelman johtamisesta. Jatkokoulutusta on kehitetty research school - ajattelun mukaisesti. Oppiaineen tutkimustoiminnassa esiintyviä keskeisiä teoreettisia ja empiirisiä ongelmia käsitellään läpäisyperiaatteella mahdollisimman monilla kursseilla. Näin meneillään oleva tutkimus integroidaan opetukseen sekä perus - että jatkokoulutuksessa. Lukukausittain on järjestetty näitä kysymyksiä käsittelevä kansainvälinen symposio, johon sekä perus- että jatko-opiskelijat ovat osallistuneet.

Etnografisen menetelmän erikoistumisen vuoksi jatko-opiskelijoiden valintaan kiinnitetään erityistä huomiota.

Tutkimuskohteen tai -ongelman vaatiessa opiskelijoille hankitaan ulkopuolinen ohjaaja. Lisäksi heille pyritään järjestämään mahdollisuus määrääkaikaiseen työskentelyyn ulkomaisessa yliopistossa.

Koulutuksen arviointi ja kehittäminen

Sosiaaliantropologian ja kulttuuriantropologian uutta ohjelmaa voi luonnehtia kehittämisen tulokseksi ja suurimittaiseksi kehittämisprojektiksi. Opiskelijoilta kerätään jatkuvasti kurssipalautteita, mutta ohjelman arviointi kokonaisuudessaan on vielä alussa. Opetuksen päämääränä on harjoittaa pro gradu -tutkielman edellyttämiä taitoja ja

työskentelytapoja ensimmäisestä opiskeluvuodesta alkaen. Samalla voidaan opetuksen yhteydessä arvioida tämän tavoitteen toteutumista. Juuri tähän päämäärään ja sen toteutumisen seurantaan kehittämistoimenpiteet tähtäävät.

Oppiaineen vahvuudet ja koulutuksen kehittämishaasteet

Sosiaaliantropologian nykyisen opinto-ohjelman vahvuutena on panostaminen antropologian oppihistorialliseen, teoreettiseen ja etnografiseen ytimeen. Tämä yhdistyy menetelmällisten taitojen painottamiseen - myös sosiologian menetelmäopetuksen muodossa - mikä mahdollistaa tutkimuksellisen orientaation ohella harjaantumisen myös niissä taidoissa, joita vaaditaan monissa yhteiskuntatieteilijöille tyypillisissä työtehtävissä. Tutkinnon sisällölliset linjaukset yhdistyvät uusien opetusmuotojen kehittämiseen. Oppimisen edistämisen ohella tämä uusimuotoinen opetus kartuttaa

niin tutkimuksen kuin työelämänkin kannalta tärkeitä taitoja.

Tärkeimpiä kehittämishaasteita on kaksi. Opetusta kehitetään edelleen niin, että tutkintovaatimusten uudistuksen periaatteet toteutuvat käytännössä. Tämä edellyttää jatkuvaa seuranta. Lisäksi oppiaineiden välistä yhteistyötä ja työnjakoa koordinoidaan, jotta opetus ja tutkimus voidaan sovittaa yhteen mielekkäällä ja ohjelman periaatteiden mukaisilla tavoilla. Näin kaikkia resursseja - myös tutkijoiden antamaa opetusta - voidaan hyödyntää parhailla mahdollisilla tavoilla. Toinen kehittämishanke kohdistuu jatko-opintoihin. Tavoitteena on ulottaa perustutkintokoulutuksessa tehdyt uudistukset myös jatkokoulutukseen, jota kehitetään varsinaiseksi jatkokoulutusohjelmaksi.

Sosiaaliantropologian opiskelijajärjestön Mana ry:n arvio

Teaching and degree requirements

This report is based on the opinions given by students from approximately 5 different “year-levels”. In this way we have opinions ranging from first-year students to those who are about, or already have written, their MA thesis. We hope that this fact gives us the benefit of evaluating the state of teaching and degree requirements during the last couple of years, and also helps to see the needs of further development within the converging departments of social and cultural anthropology.

All the students who answered to the questions agreed that the change and development of the degree requirements either have been good (social anthropology) or seem good (cultural anthropology). Many students of anthropology were rather critical about the relation between offered courses and the old study requirements, and thought that the former system of placing quite specialized courses under vague general headings was very confusing. However, this “looseness” or freedom of choice within the old requirements was also seen as a positive thing, something that the students expect the new ones to continue: students wish to be allowed to “compose” their degrees according to their own specific interests.

Everybody seemed to agree that the department should offer more guidance to the students, especially concerning the direction and timing of their studies. For example, we received comments about “feeling lost” from the students who were uncertain about their own specific field of interest. The lack of counselling is even more frustrating for students from other departments - whose existence, by the way, came as a surprise to many major students of anthropology. Students who were writing their MA thesis said that the easiness of getting guidance depends very much on the choice of topic and its closeness to the teachers’ fields of interests. Especially when “older” students began their studies, counselling during the beginning of the studies was left almost completely to the student tutors. As is logical, all the first-year students found the new “How to study anthropology?” course good and necessary - but too brief. They saw a need of developing the co-operation between the staff and the student tutors. It seems that the idea of a “teacher tutor” has only recently been introduced to the department and therefore has not yet been too well established. The organizing of the “Department day” last spring was seen as an improvement and as a good way to build closer relationships between the students and the teachers.

As one solution to the lack of time for guidance, almost all of the students suggested longer office hours (or less queing) - the teachers were found to be quite flexible in their office hours, though. Likewise, more frequent and possibly organized feedback sessions for essays and exams were seen as another way to develop contacts between the students and the staff. Many of the older students thought that they received more feedback during the old “study book” system, which made teachers and students see each other face-to-face more frequently.

Frequent visits by people under “applied anthropology”, contacts with post-graduate students, as well as lectures from recently dissertated anthropologists were also seen as further improvement. This would enable the students to get useful information about the relationship between modern field-work and the theory of anthropology, as well as information concerning possible career options for anthropologists “in the society”. The combined method and field-work courses now regularly organized were given high credit in the former perspective. Related to both perspectives, the “Seminar of cultural studies”, together organized by students and recently graduated anthropologists and folklorists last autumn, was also appreciated among the students.

The general level of teaching was thought to be very good and most of the teachers, with few exceptions, were seen as good and inspiring lecturers. Especially the "Introduction to anthropology" course and the "Introductory seminar" were much liked by the students. Although the atmosphere in classes was mostly seen as motivating and interactive, many hoped that there would be more seminar-form classes, which would offer greater chance for critical discussions and the writing of essays on varying topics - in contrast to plain end-of-turn or book exams. From the discussions with both professors Armstrong and Siikala we have understood that they share these ideas and that this is the "spirit" of the teaching under the new study requirements.

The study facilities in Topelia were seen as a good environment for studying, except for the constant mechanical problems with the students' copying machine. In addition, the amount of papers to be copied (and paid) during the courses could be more effectively planned in advance, since there are usually only a few books available in the library. For example, students could pay for a nearly complete file of paper-copies at once, as was done in the "Language as object and instrument in anthropological investigation" course last semester (a method-course which also received good response among the students).

As there is no specific student secretary in our discipline, it was regarded very important to improve the flow of information, concerning the things happening in our department, especially through the use of internet and the students' e-mail list. For example, information about the visiting lecturers should be sent immediately to the mailing-list and the home-pages, as is the practise in many other departments. Generally, however, the atmosphere between the students and the staff during the last years was seen as open, although too inactive. Again, most students saw improvement in this matter during the last year and therefore had positive expectations for the upcoming semesters.

Sosiaalipolitiikka ja sosiaalityö

SOSIAALIPOLITIIKKA JA SOSIAALITYÖ

Koulutuksen tavoitteet ja suunnittelu

Sosiaalipolitiikan laitos on yksi valtiotieteellisen tiedekunnan isoja laitoksia ja Suomen vanhin sosiaalipolitiikan laitos. Laitoksella on kaksi pääainetta: sosiaalipolitiikka ja sosiaalityö (johon on erillinen pääsykoe). Osa opetuksesta on yhteistä sosiaalipolitiikassa ja sosiaalityössä. Lisäksi laitoksella voi suorittaa erillisen opintokokonaisuuden ympäristöpolitiikassa, kaupunkitutkimuksessa ja sosiaaligerontologiassa eli ikääntymisen tutkimuksessa.

Laitoksen tavoitteena on antaa opiskelijoille sellaiset kvalifikaatiot, että he kykenevät työskentelemään alansa tehtävissä niin kansainvälisellä kuin kansallisella ja paikallisella tasolla. Valmistuttuaan he ovat alallaan päteviä asiantuntijoita, ja heillä on sellaisia arvonsa säilyttäviä generalistin valmiuksia, joita tarvitaan nopeasti muuttuvassa maailmassa. Sosiaalityön opetus pyrkii kouluttamaan professionaalisia sosiaalityöntekijöitä, jotka pystyvät toimimaan uudenlaisessa kompleksisessä suurkaupunkiympäristössä.

Ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin tarpeisiin laitos on vastannut mm. koordinoimalla yliopiston (ja Helsingin kaupungin) kaupunkitutkimusprofessoreiden verkostoa, jonka ensimmäinen viisivuotinen professuuri on laitoksella. Ympäristöpolitiikan opetuksessa on luotu yhteinen ohjelma maatalous-metsätieteellisen tiedekunnan limnologian ja ympäristösuojelun laitoksen kanssa. Laitosten yhteinen viisivuotinen professuuri on laatuun ainoa kahden tiedekunnan yhteishanke Helsingin yliopistossa. Vanhenemisen tutkimuksessa on juuri alkamassa erikoistumiskokonaisuus ja siihen kuuluva viisivuotinen professuuri yhteistyössä Avoimen yliopiston kanssa.

Suomeen vuonna 2002 perustettava sosiaalialan osaamiskeskusten verkosto tarjoaa uuden oppimisympäristön sosiaalityössä. Ammatillisia valmiuksia opiskellaan ja kehitetään osana käytännön sosiaalityötä. Laitos osallistuu valtakunnallisen ruotsinkielisen osaamiskeskusten ja Etelä-Suomen osaamiskeskusten toimintaan, joka on maan suurin. Osaamiskeskustoiminnan osana Helsingin yliopisto, sosiaalipolitiikan laitos ja Helsingin kaupunki perustavat 2002 yhdessä suomen- ja ruotsinkieliset sosiaalityön "opetus- ja tutkimuslinjat".

Sosiaalityön ruotsinkielinen maisteri- ja jatkokoulutus on yksi laitoksen painopisteala. Laitos vastaa Helsingin yliopistolle osoitetusta valtakunnallista ruotsinkielisestä sosiaalityöntekijöiden koulutuksesta yhteistyössä Svenska social- och kommunalhögskolanin kanssa. Tämä merkitsee ruotsinkielisten opiskelijoiden määrän kasvua ja vaatii kaksikielisyysstrategian kehittämistä.

Koulutuksen toteutus

Valtaosa laitoksen opiskelijoista on naispuolisia, usein perheellisiä, jotka lisäksi käyvät opiskelun ohessa ansiotyössä. Siksi vaihtoehtoisia opiskelumuotoja on pyritty lisäämään, mutta niukkojen opettajaresurssien vuoksi vieläkään ei voida tarjota yksilö- ja pienryhmäopetusta siinä mitassa kuin olisi toivottavaa. Laitos on kiinnittänyt

myös huomiota opintojen tehokkaaseen käynnistymiseen, ja opiskelijat ovat olleet tyytyväisiä ohjaukseen opintojensa alkuvaiheessa. Perusopintojen jälkeen opintojen eteneminen kuitenkin eriytyy, ja ohjauksen on koettu olevan puutteellista eritoten opintojen keskivaiheilla. Ohjaukseen hakeutuminen on riippunut tällöin paljolti opiskelijan omasta aktiivisuudesta.

Laitoksen erityisongelma on ollut opiskelijoiden rekrytointi. Tiedekunnan muihin oppiaineisiin verrattuna opiskelunsa aloittaneissa on ollut monia laitokselle "joutuneita" (aiemman pääsykoekäytännön mukaisesti johonkin toiseen pääaineeseen ensisijaisesti pyrkineitä). Näin ollen pääaineen vaihtamishalukkuus on ollut melko suuri. Uusi pääsykoekäytäntö näyttäisi tähänastisen kokemuksen perusteella tuovan laitokselle enemmän sosiaalipolitiikasta ja sosiaalityöstä etukäteen kiinnostuneita opiskelijoita, mutta tämä asia edellyttää edelleen seuranta. Lisäksi hyväksytyjen opiskelijoiden koulutustaustan heterogeenisuus asettaa lisähaasteita opetukselle.

Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön työmarkkinat ovat varsin hyvät, mikä on merkinnyt opiskelijoiden kiinnittymistä alalle jo opiskelun aikana. Varjopuolena on ollut opiskelun keskeytyminen pitkäksi aikaa ja valmistumisen viivästyminen. Maisterikoulutuksen valmistumisajat ovat kuitenkin sosiaalipolitiikassa opiskelijoiden yleisestä työssä käynnistä huolimatta tiedekunnan keskitasoa lyhyemmät.

Opintojen sujumista ja opintokokonaisuuksien suoritusjärjestystä ohjaamaan on kehitetty ns. "viidessä vuodessa maisteriksi" -malli. Keskivaiheen opintoja on selkeytetty uudistamalla menetelmäopetusta. Nyt opintojen jäsenystä ja oppimisen kumulatiivisuutta pyritään parantamaan portfoliohankkeella. Gradun teossa tarvittavan tieteellisen ajattelun ja kirjoittamisen ohjaukseen on myös kiinnitetty viime vuosina erityistä huomiota jo opintojen alkuvaiheesta alkaen lisäämällä seminaari- ja kirjallisuuspiiriovetusta. Laitos on julkaissut oman 100-sivuisen graduoppaan (Tee se!), ja gradun teossa viivästyneille on järjestetty lukuvuosittain ylimääräinen tutkimusseminaari.

Uuden opetusteknologian hyödyntämisessä laitos on ollut edelläkävijöitä tiedekunnassa, yliopistossa ja koko maassa. Syksyllä 2000 laitokselle palkattiin kokopäiväinen verkko-opetuksen tukihenkilö ja käynnistettiin laaja verkko-opiskelun kokeilu, jossa yhteistyökumppanina on mm. YLE:n digiopetusradioyksikkö. Opiskelijat ovat voineet kuunnella mm. sosiaalipolitiikan ja ympäristöpolitiikan johdantokursseja verkossa. Noin puolet heistä on käyttänyt tätä hyväkseen. Vuoden 2001 alussa käynnistettiin valtakunnallinen ympäristöpolitiikan virtuaaliopetushanke (15 ov), jonka yhtenä tavoitteena on luoda ns. luentopankki ja multimediapohjainen julkaisujärjestelmä.

Laitos järjestää jonkin verran englanninkielistä opetusta joko yksin tai yhteistyössä tiedekunnan muiden laitosten kanssa. Ulkomaalaisille opiskelijoille on tarjolla myös yksilöllistä ohjausta ja räätälöityjä opintoja sekä tiedekunnan tarjoamaa englanninkielistä opetusta.

Laitos on viime vuosina panostanut maisterikoulutuksen lisäksi paljon myös jatkokoulutuksen lisäämiseen ja monipuolistamiseen. Tutkijakoulut ja sosiaalityön ammatillinen lisensiaatinkoulutus ovat jatkokoulutuksen uusia muotoja. Pääosa laitoksen jatko-opiskelijoista opiskelee kuitenkin niiden ulkopuolella osallistuen laitoksen tutkijaseminaareihin sekä tukeutuen laitoksen opettajien ja dosenttien ohjaukseen. Jatkotutkinnoissa laitos on viime vuosina ollut tiedekunnan tuloksellisimpia (vuonna 2001 toiseksi tuloksellisin), ja siltä on valmistunut enemmän väitöskirjoja kuin maan muista sosiaalipolitiikan/yhteiskuntapolitiikan laitoksista yhteensä.

Koulutuksen arviointi ja kehittäminen

Oppimisen ja opetuksen arviointikäytäntöjä on kehitetty erillisellä hankerahoituksella vuonna 2001 käynnistyneessä opetuksen ja oppimisen kehittämisprojektissa, jossa laitoksen kolmen opettajan lisäksi työskentelee kaksi opiskelijaa osa-aikaisesti. Pyrkimyksenä on luoda käytäntö, jossa kirjatenttikokonaisuuksista ja opetuksesta kerätty opiskelijapalaute hyödyttäisi mahdollisimman hyvin opetuksen kehittämistä.

Laitoksen vahvuudet ja koulutuksen kehittämishaasteet

Sosiaalipolitiikan laitoksen vahvuuksia ovat monipuolisuus ja siihen perustuva joustavuus. Laitos tarjoaa sangen innostavan ja synergisen ympäristön monenmoisten yhteiskunnallisten ongelmien ja sosiaalisten ilmiöiden opiskeluun ja tutkimiseen. Laitos on tutkimuksellisesti verraten vahva, mistä on osoituksena myös sen hyvä jatkokoulutustulos. Yhtenä koulutuksen laadun mittarina voidaan pitää laitokselta valmistuneiden erinomaista sijoittumista työelämään. Laitos on opetuksessaan myös avantgardistinen ja uusiutumiskykyinen, mistä ovat esimerkkeinä uudet opetus- ja jatkokoulutusmuodot sekä aktiivisuus verkko-opetuksen kehittämisessä.

Laitoksella on jokseenkin selvä näkemys sen heikkouksista ja kehittämistarpeista. Kehittämissuunnitelmien toteuttamista hankaloittaa kuitenkin paha resurssipula. Työtaakka on esimerkiksi jatkokoulutuksessa kasvanut viime vuosina suuresti, ja laitoksen koko opetushenkilökunta työskentelee usein kestokykynsä rajoilla.

Opetuksen haasteisiin vastaaminen edellyttää ylipäänsä opetushenkilökunnan resurssien kasvua. Esimerkiksi portfoliohankkeeseen liittyvää opintojen ohjauksen parantamista ei voida toteuttaa työnjaollisilla

järjestelyillä, vaan se edellyttää aidosti uusia voimavaroja. Määräaikaisiin professuureihin perustuvien suuntautumisvaihtoehtojen (kaupunkitutkimus, ympäristötutkimus, ikääntymisen tutkimus) jatkuvuuden turvaaminen on eräs keskeisiä lähiajan haasteita. Sosiaalityön lukuisten uusien hankeiden vakiinnuttaminen ja kehittäminen edellyttävät myös lähivuosina opetushenkilökunnan työn uudelleen organisointia sekä lisävarojen hankkimista.

Sosiaalipolitiikan opiskelijajärjestön Stigma ry:n arvio

Yliopiston strategioissa mainittu opiskelijakeskeisyys toteutuu ainejärjestön arvion mukaan erittäin hyvin sosiaalipolitiikan laitoksella. Vaihtoehtoiset ja monipuoliset opetusmuodot tukevat itseohjautuvaa oppimista. Opetustarjonta on monipuolista ja karismaattiset sekä tieteellisesti pätevät luennoitsijat herättävät aidon kiinnostuksen sosiaalipolitiikkaa kohtaan. Laitoksen opetushenkilökunta arvostaa pedagogisia taitoja ja on valmis kehittämään omaa opetustaan.

Ainejärjestön arvion mukaan oppimateriaalin hankkiminen sosiaalipolitiikan opintoja varten ei tuota vaikeuksia ja tenttikirjoja on saatavilla riittävästi. Kaksikielisyys toteutuu hyvin opintojen ohjauksessa ja ruotsinkielinen opetustarjonta on sosiaalipolitiikan laitoksella monipuolista erityisesti syventävissä sosiaalipolitiikan opinnoissa. Kansainvälinen yhteistyö tulee näkyviin kontakteina ja verkostoina ulkomaisten yliopistojen kanssa, mistä vierailevat ulkomaalaiset luennoitsijat ovat näkyvin esimerkki. Yhteistyön lisääminen toisten kotimaisten yliopistojen ja sosiaalipolitiikan laitosten kanssa olisi kuitenkin opiskelijoiden mielestä toivottavaa. Ainejärjestön arvion mukaan opetusteknologiaa kehitetään jatkuvasti, mutta teknologian tehokkaassa hyödyntämisessä esiintyy vielä puutteita. Erityisryhmät on huomioitu oppimisympäristössä ja esimerkiksi liikuntarajoitteisia varten on rakennettu sosiaalipolitiikan laitokselle luiskia, hissejä ja parannettu liikkumismahdollisuuksia.

Opintoviikkomitoitukseen sosiaalipolitiikan laitoksen opiskelijat ovat yleisesti ottaen tyytyväisiä eikä opiskelijoiden työmäärässä suhteessa tavoitteisiin ja vaatimustasoon esiinny ongelmia. Opiskelijoiden kokemusten mukaan ulkomailla suoritettujen opintojen hyväksilukeminen on onnistunut hyvin. Opiskelijat ovat myös tyytyväisiä opintojen korvaavuuksiin, joita he ovat saaneet aikaisemmin suorittamiensa opintojen perusteella. Tämä on tärkeää, sillä monet sosiaalipolitiikan laitoksen opiskelijoista ovat opiskelleet aikaisemmin esimerkiksi avoimessa yliopistossa tai ammattikorkeakoulussa.

Ainejärjestön arvion mukaan erityinen ongelmaryhmä sosiaalipolitiikan laitoksella ovat pääaineen ja linjan vaihtajat. Sosiaalityön linjan erillishaussa pyritään sisälle valtiotieteelliseen tiedekuntaan ja ensimmäisen opiskeluvuoden jälkeen osa sosiaalityön opiskelijoista vaihtaa joko kokonaan pääainetta tai hakee vaihtoa laitoksen sisällä sosiaalipolitiikan yleiselle linjalle. Laitoksella tiedostetaan tämä asia, mutta siihen ei ole opiskelijoiden mukaan puututtu. Esimerkiksi pääsykoevaatimuksissa on käytössä sama kirja sekä sosiaalityön linjan erillishaussa että sosiaalipolitiikan yleisen linjan haussa, joka saattaa edesauttaa taktikoimista.

Peruskoulutuksen yhteyttä tieteelliseen tutkimukseen ja oppimisen arvioimista tulisi opiskelijoiden mielestä tehostaa sosiaalipolitiikan laitoksella. Opiskelijat kokevat ettei heillä ole riittävästi tietoa kaikista niistä tutkimusprojekteista, hankkeista ja tieteellisestä tutkimustyöstä, jota tehdään sosiaalipolitiikan laitoksella. Osallistuminen laitoksella tehtävään tieteelliseen tutkimukseen kiinnostaisi opiskelijoita erityisesti, sillä se tarjoaisi mahdollisuuden soveltaa teoriatasolla hankittua tietoa ja harjoitella tutkimusmenetelmiä käytännössä. Ainejärjestön arvion mukaan opiskelijat eivät koe saavansa riittävästi palautetta suorittamistaan opinnoista. Kaikista kursseista ja opetusmenetelmistä tulisi ainejärjestön ehdotuksen mukaan kerätä myös laitoksen toimesta palautetta opiskelijoilta, jotta opetusta voitaisiin kehittää tehokkaammaksi ja opetuksen laatua voitaisiin jatkuvasti arvioida. Palautteen keräämisen ja sen antamisen tulisi olla olennainen osa opetuskulttuuria, jota se ei vielä tällä hetkellä ole sosiaalipolitiikan laitoksella.

Hallintokulttuurin avoimuus, opiskelijoiden mahdollisuudet vaikuttaa opiskeluympäristöönsä ja päätöksentekoon sekä matala hierarkkisuus ilmentävät sosiaalipolitiikan laitoksen opiskelijaystävällistä ilmapiiriä. Vuorovaikutus opiskelijoiden ja opettajien välillä on luontevaa ja välitöntä. Jokainen opiskelija tietää vähintään yhden sosiaalipolitiikan laitoksen opettajan, jonka kanssa voi halutessaan keskustella opintoihin liittyvistä asioista ja kynnys hakeutua opettajien vastaanotolle on matala. Ainejärjestöllä ja opiskelijoilla on myös oma huone sosiaalipolitiikan laitoksella, jota arvostetaan. Yhteenvetona voi todeta, että sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön opiskelijat ovat hyvin tyytyväisiä asemaansa sosiaalipolitiikan laitoksella.

Sosiaalipsykologia

Koulutuksen tavoitteet ja suunnittelu

Itsenäinen sosiaalipsykologian laitos perustettiin valtiotieteelliseen tiedekuntaan neljäkymmentä vuotta sitten. Sosiaalipsykologia on erittäin suosittu aine. Laitos on kohtalaisen pieni, mihin nähden tutkintojen määrällä mitattu tulos on erittäin hyvä. Laitos on kansainvälisesti suuntautunut, perustutkimukseen nojaavaa opetusta tarjoava yksikkö.

Laitoksen nykyisiä erityispiirteitä ovat myös ruotsin kielellä annettava opetus, täydennyskoulutustyyppisen soveltavan opetuksen antaminen ja sivuaineopiskelijoiden suuri määrä.

Tutkinnon tasolla sosiaalipsykologian koulutus pyrkii toteuttamaan neljää päätavoitetta: Oppiaineen laaja-alainen tuntemus tarkoittaa sitä, että opetuksessa annetaan valmiudet tarkastella ilmiöitä eri paradigmojen pohjalta ja harjoittaa empiiristä tutkimusta erilaisiin lähestymistapoihin soveltuvien metodien avulla. Tutkimuskirjallisuuden käytön ja empiirisen tutkimuksen teon valmiuksilla viitataan taitoon etsiä ja ymmärtää sosiaalipsykologista

tutkimuskirjallisuutta ja tehdä itsenäisesti empiirisiä selvityksiä ja tutkimuksia. Kyky soveltaa sosiaalipsykologista tietoa tarkoittaa valmiuksia sosiaalipsykologisen tiedon yhteiskunnallisen ja käytännöllisen relevanttiuden tunnistamiseen ja arviointiin. Kansainvälisyys tarkoittaa, että opetuksessa välitetään sosiaalipsykologisen tutkimuksen

kansainvälistä kenttää laajalti ja opiskelijaa valmennetaan kansainväliseen kanssakäymiseen.

Niin perus- ja aineopinnoissa kuin syventävissäkin opinnoissa on laaja-alaisuuteen pyritty sisällyttämällä opintojaksoihin sekä kokeellis-kognitiivista valtavirtatutkimusta että tälle vaihtoehtoisia sosiaalipsykologisia lähestymistapoja esittelevää kirjallisuutta. Laaja-alaisuuteen on pyritty, paitsi teoreettis-käsitteellisen tietämyksen, myös empiirisen tutkimuksenteon tasolla. Kokeellisten ja tilastollisten metodien rinnalla on yhtäläisesti painotettu myös kvalitatiivisen metodiikan opetusta. Laaja-alaisuus on pakottanut muun muassa opinnäytetöiden ohjaajat laajentamaan asiantuntemustaan ja synnyttänyt jatkuvan tarpeen eri lähestymistapoja integroivaan keskusteluun. Laaja-alaisuus koettelee näin sekä nykyisten henkilöstöressurssien että työnjaon rajoja.

Sisällöllinen aines välitetään opiskelijoille sekä lähiopetuksen että kirjallisuuden perehtymisen avulla. Suurin osa lähiopetuksesta on suunnattu erityisesti kirjallisuuden hallinnan ja empiirisen tutkimuksenteon valmiuksien

kehittämiseen. Käytännössä näiden valmiuksien tuottamiseen tähtäävää lähiopetusta on voitu tarjota vain pääaineopiskelijoille, sivuaineopetuksen painottuessa sisältöihin. Pääaineopiskelijoiden lisääntynyt sisäänotto on silti johtanut paineeseen liiallisesti kasvattaa kurssien osallistujamääriä.

Sosiaalipsykologisen tiedon soveltamista koskevaa tavoitetta toteutetaan syventävissä opinnoissa, johon kuuluu myös kolmen kuukauden työharjoittelu. Sangan monet pro gradu -tutkimukset ovat aiheeltaan soveltavia, erityisesti työhön ja työorganisaatioihin liittyviä. Lisäksi sosiaalipsykologian opiskelijalla on mahdollisuus opiskella joko ylimääräisinä opintoina tai sivuaineena sosiaalipsykologian soveltavia erityisopintoja.

Tärkeä osa kansainvälisyystavoitteen toteuttamista on opiskelijavaihto. Laitoksella annetaan opetusta suomen lisäksi myös ruotsin ja englannin kielillä. Ulkomailta saapuville opiskelijoille ei kuitenkaan kyetä tarjoamaan riittävästi lähiopetusta eikä ohjausta.

Koulutuksen suunnittelussa laitoksen perinteisiin kuuluu demokraattinen keskustelu ja päätöksenteko koulutusta ja sen kehittämistä koskevissa asioissa. Opetus- ja oppimisfilosofiassa pyritään noudattamaan oppijälähtöisyyttä, toiminnallisuutta, reflektiota ja vuorovaikutuksellisuutta. Nämä periaatteet kietoutuvat opetuskäytännöissä toisiinsa.

Koulutuksen toteutus

Oppijälähtöisyys toteutuu siten, että opiskelijaa kannustetaan oma-aloitteisuuteen, itsenäiseen ajatteluun ja itseohjautuvuuteen ja että opiskelijalle tarjotaan itsenäistymistä edesauttavia, toiminnallisuutta ja sosiaalista kanssakäymistä edellyttäviä oppimistilanteita. Runsaalla pienryhmäopetuksella ja siihen usein sisältyvällä ryhmätyömuodolla on haluttu toteuttaa vuorovaikutteista toimintatapaa, jossa sekä opiskelijoiden keskinäinen että opettajien ja opiskelijoiden välinen keskustelu tarjoaa itsenäisen ja kriittisen otteen kehittymisen kannalta välttämätöntä sosiaalista reflektiopintaa.

Opiskelijaa ohjataan myös alusta asti oman oppimisensa arviointiin. Opiskelija kerää omaa opiskeluaan seuraavaa portfoliota, ja saa tähän toimeen apua portfoliotapaamisissa ja voi käyttää hyväkseen valmiita

reflektiolomakkeita. Valmistumisen kynnyksellä opiskelija laatii portfoliokertomuksen ja esittelee sen professorille. Portfoliojärjestelmä ja erityisesti sen kannustinjärjestelmä vaatii vielä kehittelyä.

Laitoksen vaihtosopimuksen takaavat jokaiselle pääaineopiskelijalle mahdollisuuden suorittaa osan opinnoistaan ulkomaisessa yliopistossa.

Jatkokoulutus on tapahtunut pääosin laitoksen omien tutkimusprojektien yhteydessä. Laitoksen osuus eri tutkijakouluissa on toistaiseksi vähäinen. Jatkokoulutuksen vahvistaminen onkin nähty laitoksen yhdeksi kehittämishaasteeksi ja esimerkiksi maan muiden sosiaalipsykologian laitosten kanssa on käynnistetty yhteistyö valtakunnallisen tutkijakoulun aikaansaamiseksi.

Koulutuksen arviointi ja kehittäminen

Laitoksella tehtiin viisi vuotta sitten kattava opetuksen arviointi. Kaikki kurssit arvioitiin ja opettajia, eri opiskelijaryhmiä ja kentällä toimivia sosiaalipsykologeja haastateltiin. Arvioinnin yhteydessä kehitettiin kurssi- ja tenttiarviolomakkeet, jotka ovat edelleen käytössä. Tällä hetkellä kartoitetaan keskeneräisiä graduja. Laitos on myös tehnyt noin viiden vuoden välein tutkimuksen omien maistereidensa sijoittumisesta. (Ks. myös yleinen osa.)

Aktiivinen panostaminen opetuksen kehittämiseen on ollut osa laitoksen kulttuuria jo pitkään, mistä laitokselle on myös osoitettu virallista tunnustusta sekä yliopiston sisällä että valtakunnallisesti. Viime vuosien kehittämistyö on

kohdistunut erityisesti metodiopetukseen, graduprosessin tukemiseen, uusien opiskelijoiden integroimiseen sekä opettajatuutorointi- ja portfoliokäytänteisiin. Syksyllä 2001 laitoksella aloitettiin laaja tutkivan oppimisen kokeilu.

Laitoksen vahvuudet ja koulutuksen kehittämishaasteet

Lahjakkaat ja innostuneet opiskelijat ovat olennainen osa laitoksen vahvuutta. Opettajakunta puolestaan näkee opetuksen kehittämisen tärkeänä osana työtään. Valtakunnallinen yhteishanke, sosiaalipsykologian soveltavat erityisopinnot, voidaan ottaa esimerkiksi melko suurisuuntaisesta opetuskokeilusta, jolla on helpotettu työelämään siirtymistä. Tuorein kokeilu, tutkivan oppimisen hanke, puolestaan tukee uudella tavalla tieteellisiin opintoihin paneutumista. Laitoksen vahvuuksia on myös niin ruotsinkielinen kuin suhteellisen runsas englanninkielinen opetus,

jotka ovat vetäneet laitokselle melkoisen määrän vaihto-opiskelijoita Pohjoismaista ja muualta Euroopasta. Laitoksen

tutkimus on kansainvälisessä arviossa todettu korkea-tasoiseksi, mikä onkin olennainen perusta annettaessa alan korkeinta opetusta. Opettajien ja opiskelijoiden yhteistoimintaa on perinteisesti pidetty laitoksella tärkeänä ja vaalittu demokraattista henkeä. Opiskelijoiden ääni kuuluu laitoskokouksissa, suunnitteluryhmissä ja kehittämispäivillä.

Laitoksen erityinen ongelma on opetuksen kysynnän ja kysyntään vastaamisen mahdollistavien resurssien epäsuhde. Laitos pystyy antamaan periaatteidensa mukaista opetusta vain pääaineopiskelijoilleen. Sivuaineopiskelunsa alkaa vuosittain noin 250 eri aineiden opiskelijaa. Näille opetus on pääosin luento-opetusta ja kirjallisuuskuulusteluja.

Svenska social- och kommunalhögskolanista ja avoimesta yliopistosta tapahtuva laitoksen syventäviin opintoihin siirtyminen ei ole sekään ongelmatonta. Kummankin ryhmän opiskelijat tarvitsevat täydentävää metodista koulutusta.

Myös laitokselle hakeutuvien ulkomaisten vaihto-opiskelijoiden määrä on noussut ennakoitua suuremmaksi ja alkaa sekin osaltaan syödä opettajaresursseja.

Soveltavien erikoistumisopintojen tulevaisuutta pohditaan. Ongelmat liittyvät osaksi rahoituksen rajallisuuteen, osaksi periaatteelliseen kysymykseen täydennyskoulutustyyppisen opetuksen asemasta peruskoulutuksen yhteydessä.

Laaja-alaisuuden periaatteeseen koulutustavoitteissa liittyy myös ongelmia. Vaikka opettajakunnan tutkimusosaaminen onkin monipuolista, joutuu kukin opettajista ohjaamaan ja arvioimaan monia oman erityiskompetenssinsa ulkopuolisia töitä. Oma ongelmansa on itsenäisyysperiaatteen korostamisessa. Moni opiskelija

toivoo kursailemattomampaa ohjausta, esimerkiksi graduaiheen valinnassa. Laitoksella pohditaan ja tutkitaankin, toisiko opetuksen ja tutkimuksen läheisempi integroiminen jonkinlaista ratkaisua myös näihin pulmiin.

Sosiaalipsykologian opiskelijajärjestön Status ry:n arvio

Sosiaalipsykologian laitoksen itsearviointiraportissa koulutuksen päätavoitteita koko tutkinnon tasolla on nimetty neljä: oppiaineen laaja-alainen tuntemus, tutkimuskirjallisuuden käytön ja empiirisen tutkimuksen teon valmiudet,

kyky soveltaa sosiaalipsykologista tietoa sekä kansainvälisyys. Laitoksen voidaan todeta onnistuneen näissä tavoitteissa verrattain hyvin ja yleisesti ottaen opiskelijoiden keskuudessa vallitseekin tyytyväisyys opetuksen tasoon. Laitoksen opetusta kehitetään jatkuvasti ja opiskelijoilta kerätään kurssipalautetta, jota myös hyödynnetään.

Opetus pyrkii esittelemään sekä sosiaalipsykologian niin kutsuttua main-stream -tutkimusta ja kvantitatiivista metodiikkaa että uudempia suuntauksia ja kvalitatiivista tutkimusotetta tasapuolisesti. Se onkin hyvin laaja-alaisesti sosiaalipsykologista tieteenkenttää tarkastelevaa. Vaikka laitoksen metodikurssit ovat sisällöltään laajat ja opiskelijan on mahdollista syventää taitojaan opintojensa loppuvaiheessa, opetus ei tähtää pelkästään valmistamaan tutkijoita, vaan antaa myös valmiuksia moniin asiantuntijatehtäviin ja hyvin erityyppisissä työympäristöissä toimimiseen. Opiskelija voi lisäksi halutessaan lukea sosiaalipsykologian soveltavien erikoisopintojen moduuleita.

Ongelmalliseksi pääaineopiskelijat kokevat erityisesti sivuaineopiskelijoiden runsaudesta aiheutuvan tungoksen sekä luentokursseilla että pienryhmäopetuksessa. Niin kutsutuilla massaluennoilla, joiksi käytännössä kaikki sosiaalipsykologian perus- ja aineopintojen luentokurssit ovat kasvaneet, ei ole juurikaan mahdollisuutta vuorovaikutukseen ja keskusteluihin. Seminaareihin tuntuu olevan pääaineopiskelijoidenkin vaikea päästä ja opettajat ovatkin osittain päätyneet ottamaan niihin ylimääräisiä opiskelijoita, jolloin kurssin alustus ja töiden käsittely jäävät pinnallisemmaksi. Laitoksen opettamisen periaatteinaan mainitsemat opiskelijan omatoimisuus ja itseohjautuvuus voivat toisinaan toteutua liiankin hyvin, koska ennen korvaavien opintojen suoritusmerkintää ei voi suorittaa jäljelle jäävää kirjallisuutta.

Pienryhmäopetustarjonta on kaikesta huolimatta laaja-alainen ja ohjaa hyvin myös pro gradu -työn suunnitteluun. Opiskelijat toivoisivat kuitenkin opettajilta yksilöidympää palautetta seminaari- ja kollokvioityöskentelyn yhteydessä tukemaan omaa oppimistaan. Lisäksi verrattain pienen laitoksen ongelmana on, että joihinkin gradu-aiheisiin voi olla vaikea löytää asiantuntevaa ohjaajaa. Opettaja-tuutorin käytännön laajentaminen myöhempien opiskeluvaiheiden ohjaamiseksi olisi suotavaa varsinkin ulkomaille opiskelijavaihtoon lähtevien opiskelijoiden että niiden kohdalla, jotka eivät ole vielä aineopintojensa loppupuolella hahmottaneet gradutyönsä aihepiiriä.

Sosiaalipsykologian opettamisen periaatteena mainitaan laitoksen itsearviointiraportissa lisäksi reflektio ja vuorovaikutteisuus. Tätä tavoitetta kuvastaa erityisesti syksyllä 2000 käyttöön otettu portfolio, jonka tarkoituksena on kartoittaa omaa oppimista koko opiskelun ajan. Idea portfolio-kansiosta on hyvä ja sopii hyvin osaksi sosiaalipsykologian opintoja, joskin voidaan kyseenalaistaa opintojakson lisääminen tutkintovaatimukseen ennen vuotta 2000 opintonsa aloittaneille.

Sosiologia

Koulutuksen tavoitteet ja suunnittelu

Sosiologiaa voidaan pitää yleisenä yhteiskuntatieteenä, koska se tarjoaa teorioita ja yleiskuvan suurista yhteiskunnallisista muutosprosesseista. Sosiologia on tiedekunnassa erittäin suosittu sivuaine. Laitoksella annetaan opetusta yleisessä sosiologiassa, väestötieteessä ja sosiaaliantropologiassa. Vuonna 2000 sosiaaliantropologia itsenäistyi (ks. erillinen itsearviointiraportti), mutta yhteisiä opintoja on edelleen. Yleisen sosiologian ja väestötieteen linjoilla opetus on osin yhteistä, erityisesti menetelmäopetuksen ja seminaarityöskentelyn osalta. Opiskelijat tekevät linjavalinnan perusopintojen jälkeen.

Sosiologia on laaja-alainen disiplina, jonka opiskelu ei johda automaattisesti tiettyyn ammattiin. Laitos kouluttaa sosiologeja, joiden keskeisin tieto- ja taitoalue on tutkimus. Myös analyyttistä kriittisyyttä korostetaan.

Maisterintutkintoon tähtäävän peruskoulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiudet joko jatkaa suoraan tohtorintutkintoon tähtäävään koulutukseen tai siirtyä sellaisiin muihin tehtäviin, joissa tiedon hankinnan ja analysoinnin taidosta on hyötyä. Maisterintutkinto on rakennettu siten, että se on mahdollista suorittaa täysipäiväisesti

opiskellen viidessä vuodessa. Viiden vuoden malli laadittiin opettajien ja opiskelijoiden yhteistyönä. Ohjelmaa seuraamalla opintojen on tarkoitus edetä sosiologian laitoksella seuraavasti:

Ensimmäisen vuoden aikana opiskelijalle annetaan yleiskuva tieteenalasta ja sen peruskäsitteistä, historiasta ja keskeisistä tutkimussuuntauksista. Toisen vuoden aikana opiskelijat perehtyvät tieteenalan tutkimusmenetelmiin,

nykytutkimukseen ja teoreettiseen keskusteluun. Kolmannen vuoden aikana opiskelijat aloittavat omakohtaisen

tutkimuksen opettelun. Lisäksi aloitetaan perusteellinen perehtyminen tutkimusaloihin kunkin oman valinnan mukaan.

Neljäs opiskeluvuosi keskittyy pro gradu -tutkielman edellyttämien syventävien tutkimusmenetelmien opiskeluun sekä

tutkielmaa tukevien tutkimusalojen opiskeluun. Tutkielman tekeminen aloitetaan ohjatusti tutkielmaseminaarissa. Viides opiskeluvuosi on varattu pääasiassa tutkielman kirjoittamiseen. Ohjausta annetaan tutkielmaseminaarissa ja henkilökohtaisesti ohjaajan toimesta. Opiskelijoiden työssäkäynti kuitenkin hidastaa opintoja erityisesti opintojen loppuvaiheessa.

Opintojen suunnittelu on otettu osaksi laitoksen opinto-ohjelmaa siten, että jokainen pääaineopiskelija joutuu

esittämään nimetylle opettajalle toisen lukuvuoden alussa opintosuunnitelman. Toinen opintosuunnitelma esitetään opintojen keskivaiheilla ja kolmas, kun opiskelija on aloittamassa pro gradu -tutkielmansa. Opintosuunnitelma pakottaa opiskelijat suunnitelmallisuuteen ja arvioimaan opintojensa edistymistä.

Parin viime vuoden aikana on opetuksen tehostamiseen kiinnitetty erityistä huomiota. Sitä tukevaa ohjelmaa on rakennettu opiskelijälähtöisesti: laitos on selvittänyt opiskelijoiden omia kokemuksia opintojen etenemisen esteistä ja

sitä edistäneistä tekijöistä. Aineistoa on kerätty sekä pääaineopiskelijoilta että äskettäin valmistuneilta.

Tutkimustuloksista on julkaistu kaksi raporttia ja kolmas on juuri valmistumassa. Lisätietoa on kerätty kurssipalautteista samoin kuin opiskelijoiden ja opettajien yhteisissä keskustelutilaisuuksissa. Myös internetiä on käytetty keskusteluforumina. Valtavan informaatiomäärän keruun on tehnyt mahdolliseksi opetusministeriön rahoittama Tuella ja taidolla -hanke, jonka pilottilaitokseksi valittiin sosiologian laitos.

Koulutuksen toteutus

Tuella ja taidolla -hanke on aktivoinut sekä laitoksen opettajat että opiskelijat ennennäkemättömään opetuksen kehittämistyöhön. Suunnittelua on tehty yli vuoden ajan, mutta samalla sitä on myös ryhdytty toteuttamaan. Näin ollen

sosiologian laitoksella on toteutettu lukuisia yksittäisiä uudistuksia, joiden tarkoituksena on parantaa opetusta ja tehdä opintojen eteneminen nykyistä sujuvammaksi tinkimättä kuitenkaan tutkinnon tasosta.

Koska tutkimusmenetelmien hallintaa on pidetty sosiologin keskeisenä taitona ja koska niiden hallinta on monien kohdalla osoittautunut puutteelliseksi viimeistään pro gradu -tutkielmaa tehtäessä, käytännön harjoittelua painottavaa sekä kvantitatiivisten että kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien opetusta on lisätty ja parannettu huomattavasti. Teorian opiskelu on tähän asti tapahtunut lähinnä tenttimällä, mitä opiskelijat ovat kritisoineet sen vuoksi, että teoriat tahtovat näin jäädä irrallisiksi. Taitoa yhdistää teoriaa empiiriseen tutkimukseen opetellaan kvalitatiivisten menetelmien kurssilla ja tutkimusharjoituskurssilla, samoin joissakin teemaseminaareissa. Teoreettisen kirjallisuuden käsittelytaitoa ja tieteellistä kirjoittamista harjoitellaan proseminaareissa. Vaikeimpien teoriakirjojen opiskelussa käytetään apuna vanhempia opiskelijoita, jotka opastavat lukupiireissä opiskelijoita ymmärtämään teoreetikkojen tekstejä.

Tutustuttuaan perusopintojen vaiheessa tutkimusalojen laajaan kirjoon, opiskelijat valitsevat aineopinnoissa oma tutkimusalanensa. He siis alkavat erikoistua. Opiskelijoita kehoitetaan valitsemaan tutkimusalanensa tulevaa pro gradu

-tutkielmaa tukevalla tavalla. Tentti on osoittautunut hyväksi tavaksi tutustua sosiologian tutkimusaloihin, joten tätä käytäntöä ei ole muutettu. Teemaseminaareissa toteutetaan monimuoto-opetusta, joka koostuu luennoista, kirjallisuuskatsauksista ja kirjoitustehtävistä. Pro gradu -tutkielman tekoon liittyviin ongelmiin on vastattu kehittämällä

edeltäviä opintojaksoja niin, että ne valmistavat ja antavat opiskelijalle tukea gradun tekoon. Aiheen valintaa on helpotettu tutustuttamalla opiskelijat jo aineopintojen loppuvaiheessa erilaisiin tutkimusaiheisiin virikeluentosarjan avulla. Lisäksi tavoitteena on, että gradun kytkeminen laitoksen projekteihin yleistyisi. Valmistumisessaan viivästyneille on järjestetty erityiskursseja.

Jatkokoulutuksella on merkittävä asema sosiologian laitoksella. Laitoksella toimii tällä hetkellä neljä jatkokoulutusseminaria, joista kaksi kuuluu sosiaalitieteiden valtakunnalliseen tutkijakouluun. Lisäksi laitos on osallisena Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen hallinnoimassa tutkijakoulussa. Laitoksen järjestämä oma kurssimuotoinen opetustarjonta jatko-opiskelijoille on vähäistä. Suomalaiset jatko-opiskelijat osallistuvat kuitenkin muita eurooppalaisia huomattavasti enemmän kansainvälisiin konferensseihin.

Koulutuksen arviointi ja kehittäminen

Parin viime vuoden aikana laitoksen koulutuksen arviointi on perustunut Tuella ja taidolla -hankkeen puitteissa tehtyihin

tutkimuksiin. Toisaalta laitoksella on systematisoitu palautejärjestelmää: opiskelijapalautteet kerätään nyt lähes joka kurssilta. Näillä kahdella menetelmällä saadusta monipuolisesta informaatiosta käy ilmi, että molemmilla menetelmillä

saa suunnilleen samanlaisen arvioinnin. Keväällä 2001 laitos järjesti opettajille kaksipäiväisen opetuksen kehittämisseminaarin, josta on tarkoitus tehdä jokavuotinen perinne. (Ks. myös yleinen osa.)

Sosiologian laitoksella tehtyjen lukuisten uudistusten todelliset vaikutukset oppimiseen paljastuvat vasta vuonna 2003 toteutettavan seurantatutkimuksen jälkeen, mutta jo nyt tiedetään, että ainakin opiskelijoiden tyytyväisyys opetukseen on lisääntynyt huomattavasti.

Laitoksen vahvuudet ja koulutuksen kehittämishaasteet

Sosiologian laitoksen vahvuutena on sitoutuminen opintojen perusteelliseen kehittämiseen. Vahvuutena on myös se, että peruskoulutuksessa painotetaan tieteellisen tutkimuksen osaamistaitoja.

Koulutuksen uudistukset vakiinnutetaan viemällä ne kevään 2002 aikana valmistuviin uusiin tutkintovaatimuksiin. Suurena haasteena on edelleen pro gradu –tutkielmaan liittyvien opintojen kehittäminen siten, että suurempi osa opiskelijoista saa suoritettua maisterintutkinnon.

Sosiologian opiskelijajärjestön Kontakti ry:n arvio

Koulutusohjelman tavoitteet ja niiden toteutuminen

Sosiologian laitoksen laatimasta itsearviointiraportista käy ilmi, että koulutusohjelman päätavoitteena pidetään tutkijoiden tuottamista. Opiskelijoiden näkökulmasta tämä lähtökohta on osin ongelmallinen. Laitoksen näkemys sosiologeista ensisijaisesti tutkijoina on liian suppea erityisesti valmistumisen jälkeisen työllistymisen kannalta: suurin osa sosiologiasta valmistuneista ei kuitenkaan päädy tutkijoiksi. Käsitteiden ”tutkija” ja ”asiantuntija” ero on epäselvä. Mikä on sosiologisen asiantuntijuuden sisältö yliopistomaailman ulkopuolella?

Opinto-oppaassakin mainittu hieman yleisemmän tason tavoite, jonka mukaan sosiologit valmistuvat erilaisiin asiantuntijatehtäviin, vastaa paremmin opiskelijoiden käsitystä koulutusohjelman tavoitteista. Soveltuva korkeakoulututkinto, mielekäs koulutusta vastaava työ – tutkijana tai asiantuntijana – sekä eräänlainen yleissivistys tai yhteiskunnallinen kokonaisnäkemys ovat yleisimpiä opiskelijoiden omia tavoitteita.

Kolmas sosiologian koulutusohjelmaan ja myös VTM -tutkintoon yleisesti yhdistetty tavoite, kriittisen ajattelutavan omaksuminen, toteutuu varsin hyvin. Systemaattinen kriittisyys ja analyttiset valmiudet ovat sosiologian keskeisintä antina. Toisaalta kriittinen näkökulma saattaa tuntua irralliselta ilman substanssia. Tulisiko sosiologian opiskelijan pyrkiä parhaansa mukaan hahmottamaan koko laajaa tieteenalaansa vai etsiä erikoisalueensa jo varhain?

Opintojen toteutus

VTM-tutkinto ja sosiologian koulutusohjelma muodostavat melko johdonmukaisen kokonaisuuden. Sosiologian tutkintovaatimukset on rakennettu loogisesti – etenkin tutkijoiden kouluttamiseen liittyvää tavoitetta silmälläpitäen. Mielekkään tutkintokokonaisuuden suunnittelun – joka sisältää muun muassa sivuaineiden ja erikoisalojen valinnan – yhteydessä kuitenkin korostuu opiskelijan aktiivinen ja vastuullinen rooli.

Sosiologian opetuksessa on painotettu vahvan menetelmällisen käsityötaidon hankkimista. Mielenkiintoa tämän tavoitteen mielekkyydestä ja toteutumisesta jakautuvat opiskelijoiden keskuudessa voimakkaasti. Osa pitää menetelmäopetusta riittämättömänä, osa taas katsoo, että metodiopetusta on aivan tarpeeksi – ei-tutkijaorientoituneiden opiskelijoiden näkökulmasta jopa liikaa. Toive menetelmäopetuksen, empirian ja sosiologisten teorioiden kytkemistä läheisemmin toisiinsa opetuksessa on kuitenkin yhteinen kaikille sosiologian opiskelijoille.

Sosiologian opetusohjelmaan on viime vuosina lisätty tieteellisen kirjoittamisen harjoittelua ja monimuoto-opetusta muun muassa erilaisten opintopiirien ja temaattisten seminaarien muodossa. Kehitys on positiivista ja johdonmukaista koulutusohjelman tavoitteiden kannalta. Tästä huolimatta sosiologian opinnot painottuvat yhä liikaa kirjatentteihin. Vaikka kirjatentit ovat nopea ja taloudellinen tapa viedä opintoja eteenpäin ja tentittävä kirjallisuus onkin yleensä kiinnostavaa, kirjoista opittu tieto jää usein irralliseksi ilman keskustelua tai sovellusta. Laitoksen järjestämien kurssien ja niillä annettun opetuksen taso on pääosin hyvää, mutta sitä on yksinkertaisesti liian vähän.

Opintojen ohjausta tarvitaan enemmän kaikissa sosiologian opintojen vaiheissa – joskin erilaisin painotuksin. Opintojen alku- ja keskivaiheessa lisäohjausta kaivataan erityisesti tutkinnon suunnitteluun, tieteelliseen kirjoittamiseen ja opiskelutekniikkaan liittyen. Opintojen loppupuolella ohjausta kaivataan erityisesti gradutyön tekemiseen aiheen valinnasta lähtien. Sosiologian opiskelijoille on usein epäselvää, miten ja keneltä ohjausta voi hakea. Ohjausjärjestelyjen selkeyttäminen ja systematisoiminen olisikin ensiarvoisen tärkeää. Jännite sosiologian laaja-alaisuuden sekä opiskelun itsenäisen luonteen ja opiskelijoihin ohjauspalveluihin kohdistamien toiveiden välillä on tosiasia.

Pro gradu -tutkielmaan liittyvät vaikeudet ovat merkittävä sosiologian opintojen hidaste. Tutkielmaa pidetään muista opinnoista erillisenä ja opintoviikkomääräänsä (20ov) nähden suhteettoman työläänä. Gradun pullonkaulaluonnetta lisää se, että sosiologian laitoksen arvostelukäytäntö on kohtuuttoman ankara eikä siten ole yhteismitallinen muiden laitosten tai tiedekuntien kanssa. Nämä tekijät luovat paineita graduohjaukselle, jonka tulisikin olla nykyistä säännöllisempää ja intensiivisempää. Graduohjauksen kehittämisen ohella laitoksen tulisi ohjata ja kannustaa sosiologian opiskelijoita suunnittelemaan opintojaan – itsenäisesti, mutta siten, että ne etenisivät alusta asti mahdollisimman sujuvasti ja tukisivat gradututkielman tekoa.

Laadunarviointi ja kehittämisalueet

Sosiologian laitoksella on viime vuosina panostettu melkoisesti opiskelijalähtöiseen opintojen kehittämiseen. Laitoksella on tehty laajoja opiskelijakyselyjä ja selvityksiä, joiden pohjalta tutkintovaatimuksia ja opetusjärjestelyjä on uudistettu. Opetuksen kehittämishankkeen puitteissa on myös järjestetty opiskelijoille ja opettajille yhteisiä tilaisuuksia, joissa on voitu arvioida opetuskokeilujen onnistuneisuutta ja ideoita jatkotoimia. Opiskelijapalautte ja -tyytyväisyys ovatkin keskeisiä opintojen arvioinnin ja kehittämisen keinoja. Sosiologian opiskelijat toivovat laitokselta yhä avoimempaa ja keskustelempaa otetta sekä enemmän rakentavaa palautetta puolin ja toisin.

Työelämän aspekteja – kuten sosiologiasta valmistuneiden sijoittumista – olisi syytä ottaa entistä enemmän huomioon oppimista ja opetusta suunnitellessa ja arvioidessa. Opiskelijoiden tulisi pystyä hahmottamaan jo opiskeluaikanaan, millaisia ovat sosiologin erityisvalmiudet työelämässä ja minkälaisissa tehtävissä näitä valmiuksia mahdollista hyödyntää. Työssä käyminen on osa sosiologian opiskelua jo opiskelijan perustoimeentuloon liittyvänä välttämättömyytenä. Laajan tutkinnon – joka käytännössä tarkoittaa suurta opintoviikkomäärää – ja työkokemuksen ajatellaan edistävän sosiologista ammattitaitoa. Suuri osa sosiologeista onkin jo valmistuessaan koulutustaan vastaavassa työssä. Tämän vuoksi opintojen kesto ei ole paras tapa arvioida opintoprosessin onnistuneisuutta. Gradututkielmien taso on yksi mahdollinen tapa arvioida koulutusohjelman tavoitteiden toteutumista, mutta sen tarkasteleminen nimenomaan arvosanojen perusteella on edellä mainitun yhteismitallisuuden ongelman vuoksi kyseenalaista. Parhaaseen tulokseen päästään käyttämällä useita eri laadunarviointimenetelmiä – kriittisesti ja dialogisissa opiskelija- ja opettajapalautteen kanssa.

Sosiologian opiskelijain ainejärjestö Kontakti ry toteutti itsearviointiläusuntansa sosiologian koulutusohjelman ja VTM-tutkintoa käsittelevän verkkokyselyn pohjalta. Verkkokyselysivustoon oli liitetty luonnos sosiologian laitoksen itsearviointiraportista sekä tietoa ja ohjeita yliopiston tutkintojen ja koulutuksen arviointiprosessiin liittyen. Sivulla oli myös keskustelumahdollisuus. Materiaalina itsearviointiläusuntoa laadittaessa on lisäksi käytetty laajan, sosiologian laitoksen toteuttaman opiskelijakyselyn vastauksia sekä erilaisissa opiskelijapuheenvuoroissa esiin tullutta tietoa. Näin Kontakti on pyrkinyt tuomaan mahdollisimman monen opiskelijan äänen kuuluviin itsearviointiprosessissa.

Tilastotiede

Koulutuksen tavoitteet ja suunnittelu

Tilastotiede on yleinen metodiaine, jota opetetaan ja sovelletaan yliopistoissa lähes kaikilla tieteenaloilla. Helsingin yliopistossa tilastotieteen laitos on sijoittunut valtiotieteelliseen tiedekuntaan. Tilastotieteen koulutuksen yleisenä tavoitteena on hyvä tutkinto. Siihen sisältyy valmiuksia, joita voidaan hyödyntää tilastotieteen eri sovellusaloilla sekä

myös jatko-opinnoissa. Koska tilastotieteilijöistä on yhteiskunnassa pulaa, työelämään sijoittumisen suhteen ei ole mitään ongelmia. Laitoksen kannalta tarkasteltuna tilastotieteen osaajien vahva kysyntä on tosin sikäli ongelmallista, että se aiheuttaa usein opintojen viivästymistä tai jopa keskeytymistä. Tyypillisesti jo valtaosa kolmannen vuoden opiskelijoista on siihenastista koulutustaan vastaavassa työssä. Suotavaa olisi kuitenkin kehittää valmiuksiaan pidemmälle, sillä erityisesti teoreettista pohjaa on vaikea syventää työelämässä, ja se on kuitenkin avain asioiden laajemmalle ymmärtämiselle. Toisaalta käytännön kokemus myös yleensä antaa motivaatiota teoriaopintoihin.

Laitoksen toimintatavoitteet ovat kahtalaiset: yhtäältä on palveltava määrällisesti isoa sivuaineopiskelijoiden joukkoa ja toisaalta otettava huomioon sisällöllisesti laajan pääaineen asettamat vaatimukset. Tilastotieteen perusteet kuuluvat useimpien tiedekunnan aineiden oppisisältöön. Esimerkiksi tilastotieteen johdantokurssi on monissa aineissa

määritelty jopa pakolliseksi. Tämän kurssin järjestäminen sadoille opiskelijoille vuosittain muodostaa tärkeän osan tilastotieteen laitoksen opetustoiminnasta.

Käytäntö osoittaa jatkuvasti, että eri tieteenaloille olisi tärkeää saada lisää sellaisia toimijoita, jotka osaavat enemmän tilastotiedettä. Johdantokurssi tarjoaa perusteet ja muodostaa pohjan muille tilastotieteen opinnoille, mutta siihen ei pitäisi pelkästään tyytyä. Sen sijaan sivuaineopiskelijoita varten laaditun tilastollisten menetelmien opintokokonaisuuden suorittaminen antaa jo varsin hyvät valmiudet kohdata käytännön tutkimusongelmia ja käsitellä niitä itsenäisesti.

Sivuaineopiskelija voi jatkaa tilastotieteen opintoja aina syventäviin opintoihin saakka, mutta tällöin tarvitaan tueksi myös matematiikan opintoja. Niinpä pidemmälle meneviä tilastotieteen sivuaineopintoja suorittavat valtiotieteellisestä tiedekunnasta lähinnä kansantaloustieteen opiskelijat, joilla matematiikka kuuluu muutenkin opinto-ohjelmaan.

Tilastotieteen koulutuksen tavoitteena on antaa käytännöllisiä valmiuksia, jotta osataan tehdä ja teoreettisia valmiuksia, jotta ymmärretään miksi tehdään. Valmiuksien kehittämiseen tarvitaan työkaluja. Tilastotieteen teoria perustuu matematiikkaan, erityisesti todennäköisyyslaskentaan. Teoriaopinnot aloitetaan keskeisen työkalun eli matematiikan kursseilla. Myöhemmin rinnalle lisätään todennäköisyyslaskentaa, ja vasta sen jälkeen voidaan käsitellä

enemmän tilastotieteen omaa teoriaa. Aineopintojen teoriajaksot auttavat ymmärtämään sovelluskursseilla käsiteltävien asioiden taustoja sekä antavat riittävän pohjan syventäviä opintoja varten. Syventävissä opinnoissa tilastotieteen teoriaa opiskellaan siinä määrin, että saadaan valmiudet myös mahdollisille jatko-opinnoille. Matematiikan vapaaehtoisten lisäopintojen suorittaminen tukee teoriaopintoja kaikissa vaiheissa.

Tilastotieteilijän käytännön tehtävien kannalta oleellinen työkalu on atk, erityisesti tilastolliset ohjelmistot. Laitoksen opetus rakentuu tässä suhteessa voimakkaasti laitoksen piirissä kehitetyn tilastollisen ohjelmiston (SURVO MM) käyttöön. Kurssien harjoitustyöt voi tehdä muillakin soveltuvilla ohjelmistoilla. Muiden tilasto-ohjelmien osalta

laitoksella ei ole kuitenkaan resursseja järjestää opetusta vaan siinä laitos tukeutuu tiedekunnan ja yliopiston atk-osaston järjestämiin kursseihin. Syventävien opintojen erikoiskursseilla opitaan yleensä johonkin tilastotieteen erikoisalaan kuuluvan ohjelmiston käyttöä.

Tilastoaineistojen analysointi, tulosten kriittinen arviointi ja esittäminen edellyttävät sekä sujuvia atk-taitoja että käytännön tietämystä tilastollisista menetelmistä ja niiden taustalla olevasta teoriasta. Teoriatasolla esitetyt periaatteet on siis saatava kytettyä käytäntöön, mutta vastaavasti sovelluskursseilla opittaville asioille on tärkeää löytää johdonmukaiset, tilastomatemattiset perustelut. Todellinen motivaatio teoriaopintoihin löytyy usein käytännön sovellusten kautta. Tilastotieteen opetuksen ja opintojen suunnittelussa sovelletaankin ns. spiraaliperiaatetta, jossa samoja asioita tarkastellaan opintojen eri vaiheissa erilaisista teorian ja käytännön kannalta kiinnostavista näkökulmista. Suunnittelussa pyritään löytämään ne toteutustavat, joilla asetettuihin tavoitteisiin päästään käytettävissä olevilla resursseilla.

Koulutuksen toteutus

Teoriakurssien osalta opetusprosessi etenee luento- ja harjoitusten avulla. Luennoilla esitetään periaatteet, asioiden viitekehys sekä teoreettinen malli. Matemaattiset asiat opitaan tekemällä. Oleellisen osan oppimisesta muodostavatkin kotitehtävät, jotka pyritään ratkaisemaan itsenäisesti. Tehtävät tarkastetaan yhteisesti viikottaisissa pienryhmäharjoituksissa. Tehdyistä tehtävistä saa yleensä lisäpisteitä, mutta ennen kaikkea opiskelija saa välittömän palautteen osaamisestaan ja mahdollisuuden sisäistää ja syventää luennoilla oppimaansa. Palautemahdollisuus on itse asiassa kaksisuuntainen: myös opettaja saa välitöntä palautetta siitä miten luennoilla esitetyt asiat on omaksuttu. Näin opetusprosessia on mahdollista säätää tilanteen mukaan heti seuraavalla luennolla.

Sovelluskursseilla harjoittelu tapahtuu tietokoneen ääressä, sekä omaehtoisesti että ohjatuissa harjoituksissa. Tekemällä oppiminen on tässäkin aivan oleellista. Sovelluskurssien luento-opetuksessa on yleistä, että opettaja tekee ja näyttää asioita tietokoneen ja dataprojektorin avulla. Epäselvistä asioista voi heti kysyä, ja opetusta voi suunnata ja tarkentaa välittömästi sen mukaan. Tämän kaltaisessa opetuksessa laitoksella on perinteitä ja hyviä kokemuksia jo

1980-luvun alkupuolelta lähtien.

Myös tietokonepohjaisissa harjoituksissa interaktiivisuus ja palautteen välittömyys muodostavat tärkeän osan oppimisprosessia. Jatkuvuuden takaamiseksi sovelluskursseja kuuluu opinto-ohjelmaan aina

perusopinnoista syventäviin opintoihin saakka. Useimpiin teoria- ja sovelluskursseihin kuten myös matematiikan kursseihin on laitoksen monistemyynnistä saatavilla valmis materiaali luentojen ja harjoitusten tueksi. Näin esimerkiksi luennoilla jää enemmän aikaa keskittyä opetuksen seuraamiseen.

Ydinosaamisen kannalta keskeisistä kursseista ei voi tinkiä, joten määrärahojen väheneminen yhdistettynä laitoksen vaikeuksiin kahtalaisten tavoitteidensa kanssa on viime vuosina kaventanut lähinnä valinnaisten erikoiskurssien tarjontaa. Teoreettisempia kursseja voi suorittaa osittain kirjatenteillä, mutta tekemällä oppimista ei voi korvata pelkällä kirjojen lukemisella.

Koulutuksen arviointi ja kehittäminen

Tilastotieteen opetuksessa on arviointi ja kehittäminen integroitu luonnolliseksi osaksi opetusprosessia välittömän palautemahdollisuuden avulla. Opetusjaksojen päätteeksi tehtäviä kurssikyselyitä ei sen sijaan laitoksella harrasteta, sillä niiden katsotaan mittaavan korkeintaan kurssin "viihdearvoa".

Pääaineopiskelijoiden kahden ensimmäisen vuoden opinto-ohjelman kehittämiseen on panostettu pidemmän aikaa monilla tavoin, useimmiten opiskelijoiden palautteen pohjalta. Ensimmäisen vuoden opinnoissa johdantokurssi on korvattu tilastotieteen roolia käytännön tutkimuksessa esittelevällä kurssilla, johon on liitetty seminaarityöskentelyä ja vierailuja tilastotieteen kannalta keskeisissä tutkimuslaitoksissa. Kynnystä ensimmäisen ja toisen vuoden opintojen välillä on pyritty madaltamaan, mutta siinä laitoksella on ilmeisesti edelleen kehittämisen varaa, koska opiskelijat ovat yhä kokeneet toisen vuoden opinnot liian vaativiksi ensimmäisen vuoden opintoihin nähden.

Laitoksen vahvuudet ja koulutuksen kehittämishaasteet

Laitoksen vahvuuksia on se, että se on pieni, jolloin opiskelijat ja opettajat tuntevat hyvin toisensa. Lisäksi koulutus takaa varman ja haasteellisen työn. Laitoksen meneillään olevat yhdistymishankkeet matematiikan laitoksen ja Rolf Nevanlinna -instituutin kanssa ovat suuri kehittämishaaste tilastotieteen koulutukselle. Yhdistäminen antaisi hyvät mahdollisuudet menetelmäopetuksen kirjon laajentamiseen, kuitenkin niin että opetus voi edelleen tapahtua pienryhmäpainotteisesti. Vaikka yhdistymisestä ei vielä ole päätöksiä, on opetuksen kehittämistyö jo kuitenkin aloitettu käytännön tasolla yhteistyössä matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan edustajien kanssa. Oma haasteensa on tilastotieteen tuleva rooli myös keskustakampuksella, vaikka laitos muuttaisikin jatkossa Kumpulaan.

Tilastotieteen opiskelijajärjestön Moodi ry:n arvio

Johdanto

Me tilastotieteen opiskelijat olemme suurimmaksi osaksi tyytyväisiä tilastotieteen laitoksen itsearviointiraportin sisältöön. Olemme koonneet tähän lausuntoon muutamia huomautuksia raportin sisällöstä, sekä lisäyksiä meille tärkeistä asioista.

Tilastotiede osana tiedekunnan koulutustehtävää

Johtuen tilastotieteen laitoksen suuresta sivuaineopiskelijoiden määrästä sekä opetushenkilökunnan vähydestä laitoksen resurssit eivät riitä edes sivuaineopiskelijoiden, puhumattakaan pääaineopiskelijoiden opetustarpeiden tyydyttämiseen. Laitoksen mahdollinen muutto Kumpulaan heijastuu varmasti myös opetustarjontaan ja sivuaineopiskelijoiden määrään. Valtiotieteellisen tiedekunnan opiskelijoiden pidemmälle menevien tilastotieteen sivuaineopintojen suorittaminen tulee laitoksen sijainnin vuoksi hankalaksi. Samat vaikeudet koskevat myös kaikkia muita keskustakampuksen opiskelijoita.

Tilastotieteen pääaineopetuksen tavoitteet

Suuntautumisvaihtoehdot ovat tällä hetkellä enemmän teoreettisia kuin todellisia. "Siihen (hyvään tutkintoon) sisältyy valmiuksia, joita pystyy hyödyntämään eri tilastotieteen sovellusaloilla, esim. ekonometriassa, biometriassa, teollisuuden aloilla, sosiaalitieteissä, käyttäytymistieteissä jne. Tavoitteena on tarjota opiskelijoille mahdollisuus valita suuntautumisensa oman kiinnostuksen mukaan." Erikoiskursseja luennoidaan kuitenkin vain satunnaisesti. Joitain syventäviä kursseja on mahdollisuus suorittaa aineopintoina luennoitavilla kursseilla laajennetuina suoritusvaatimuksin, erillisiä syventävien opintojen erikoiskursseja luennoidaan harvakseltaan. Sovellusaloilla tarvittavien valmiuksien hankkiminen on opiskelijoiden oman aktiivisuuden varassa ja vaatii laajoja sivuaineopintoja ja ahkeraa kirjatentteihin osallistumista. Myös opiskelijoiden valmistuminen saattaisi nopeutua, jos syventäviä kursseja luennoitaisiin useammin. Lisäksi laitoksen professorien vähäinen määrä rajoittaa joidenkin suuntautumisvaihtoehtojen pro gradu - tutkielmien ohjausta.

Laitoksen tulisi tuottaa lisää suomenkielistä oppimateriaalia tai kurssikirjojen saatavuutta, esimerkiksi opiskelijakirjastoissa, tulisi parantaa. Oppimateriaalien verkkojakelua tulisi lisätä, sillä se helpottaisi sekä aineiston saatavuus- että päivitysongelmia. Yleisimpien tilasto-ohjelmien käytön opetusta tulisi lisätä laitoksen omilla, aineopintotasoisilla kursseilla. ATK-keskuksen kursseilla ei näiden ohjelmien käyttöä opi, niillä lähinnä tutustutaan ohjelmiin pintapuolisesti, kurssien keston ollessa yleensä noin 12 tuntia.

Opetuksen arviointi ja kehittäminen

Uskomme oikein laadittujen kurssikyselyiden omaavan muutakin kuin "viihdearvoa". Palautteen antaminen on usein helpompaa anonyymisti ja näin ollen myös luennoitsijalla olisi mahdollisuus saada enemmän palautetta kurssistaan.

Viestintä

Koulutuksen tavoitteet ja suunnittelu

Taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset muutokset yhteiskunnassa ovat yhä monimutkaisempia ja laaja-alaisempia.

Viestintä on osa näitä yhteiskunnallisia ilmiöitä. Näin ollen viestintä on alana hyvin poikkitieteellinen ja liittyy tiedekunnan muihin oppiaineisiin. Tämä näkyy koulutuksen menetelmissä ja teorioissa, joissa on paljon yhteisiä nimittäjiä esimerkiksi valtio-opin, sosiologian ja sosiaalipsykologian kanssa. Laitos onkin pyrkinyt luomaan yhtenäisyyttä eri tieteenalojen välille mm. kokoamalla yhteen muiden alojen tutkijoita ja käynnistämällä monitieteisen

tiedekunnan yhteisen tutkimushankeen "Kolmannen sukupolven Suomi". Hankkeessa on osallisena noin 30 tutkijaa

tiedekunnan eri laitoksilta. Laitos on mukana monessa niin kansallisessa kuin kansainvälisessäkin verkostossa. Tavoitteena on synergia opetuksen, tutkimuksen ja yhteiskunnallisen osallistumisen välille. Lisäksi laitos on edelläkävijä uusien, verkostomuotoisten oppimis- ja tutkimusmenetelmien kehittämisessä.

Tutkinnon tavoitteena on kouluttaa laaja-alaisia viestinnän asiantuntijoita. Opiskelijoille annetaan valmiuksia ymmärtää mediakenttää ja julkisuutta osana yhteiskunnan taloudellisia, sosiaalisia, kulttuurisia ja teknologisia muutoksia. Nämä ilmiöt asetetaan yhteiskunnalliseen ja historialliseen perspektiiviin. Koska laitos ei halua profiloitua mihinkään viestinnän osa-alueeseen erityisesti, opintokokonaisuudet saattavat opiskelijoiden näkökulmasta katsottuna vaikuttaa hajanaisilta ja pirstaleisilta. Opintokokonaisuuksien tavoitteet on tarkoitusta mieltä tarkemmin ja muotoilla eksaktimmin. Opiskelijoiden näkökulmasta opintojaksojen kokonaisuudet alkavat hahmottua vasta ylempiin aineopintoihin ja syventäviin siirryttäessä, samalla kun tietämys koko alasta alkaa vähitellen karttua ja kypsyä.

Viestintä on perinteisesti tiedekunnan suosituimpia sivuaineita. Laitoksen opetushenkilökunnan pieni määrä asettaa kuitenkin rajansa viestinnän sivuaineopetukselle ja muiden tiedekuntien opiskelijoiden opinto-oikeus onkin rajoitettu. Opetusresurssien pääpaino on pääaineopiskelijoissa ja sivuaineopiskelijoille tarjotaan vähemmän opetushenkilökuntaa vaativia opetusmuotoja.

Viestinnän perusopinnoissa tutustutaan viestinnän keskeisiin käsitteisiin, teorioihin ja analyysimenetelmiin sekä viestinnän yhteiskunnalliseen säätelyyn. Viestinnän alemmat aineopinnot painottuvat viestinnän käytäntöihin ja

ilmiöiden analysointiin ja ylempät aineopinnot yleisimpien tutkimusmenetelmien haltuunottoon ja ilmiöiden ymmärtämiseen mediakentän ja organisaatioiden muutoksessa. Tavoitteena on antaa teoreettiset ja menetelmälliset

perusvalmiudet tutkimuksen tekoon. Syventävien opintojen tavoitteena on tieteellinen ja tiedollinen erikoistuminen.

Tällöin kehitetään edelleen opiskelijan teoreettisia ja menetelmällisiä valmiuksia. Tarkoituksena on tukea pro gradu

-tutkielman tekemistä. Työharjoittelu ja tuutorointi kehittävät opiskelijan valmiuksia työelämässä.

Koulutuksen toteutus

Laitos pyrkii tarjoamaan viestinnän osa-alueiden monipuolista opetusta. Opettajat opettavat aiheita, joita he tutkivat ja laitoksen tutkijat antavat opetusta omasta osaamisalueestaan. Lisäksi ulkopuoliset mutta vakituiset tuntiopettajat

tuovat oman osaamisensa opetukseen ja näin rikastavat kurssitarjontaa. Tuntiopettajia käytetään etenkin

harjoituskursseilla ja erikoiskursseilla. Laitoksella on siirrytty yhä enemmän ongelmakeskeiseen, itseohjautuvaan ja vuorovaikutteiseen oppimiseen, jossa opettajan rooli on muuttunut auktoriteetista toiminnan suuntaajaksi ja arvioijaksi.

Lisäksi tieto- ja viestintätekniiikan hyväksikäytöstä opetusvälineenä on tullut opetuksen kehittämistyön keskeisiä painopistealueita. Esimerkiksi WebCT-oppimisympäristöä on kokeiltu joillakin kursseilla ja kehitetty edelleen opiskelijapalautteen perusteella. Useat opettajat ovat hankkineet sekä yliopistopedagogista että opetusteknologian käyttöön liittyvää koulutusta.

Useilla kursseilla käytetään opiskelijoita aktivoivia opetusmenetelmiä, kuten esseitä, ryhmätöitä, ryhmätenttejä, portfolioita, oppimispäiväkirjoja ja vertaisarviointia. Näiden uusien tenttikäytäntöjen on todettu tukevan itsenäistä ja kriittistä tiedonhakua ja ajattelua. Yleisiä viestintä- ja vuorovaikutustaitoja kuten kirjoittamis-, puhumis-, esiintymis-, neuvottelu- ja ryhmätyötaitoja harjoitetaan läpäisyperiaatteella opintojen eri vaiheissa. Tiedon käsittelytaitoja, ongelmanratkaisutaitoja sekä johtamistaitoja opitaan pienryhmäopetuksessa ja seminaareissa.

Laitoksen pääaineopiskelijoiden opetusta on viime vuosina siirretty pienryhmäopetukseen. Pienryhmäopetuksen piiriin kuuluu useita kursseja alkaen media-analyysi- ja yhteisöviestinnän analyysikursseista sekä viestinnän peruskurssin pienryhmistä, joissa sovelletaan ongelmakeskeistä oppimismallia. Analyysi- ja harjoituskursseilla vierailaan mediataloissa, yrityksissä ja julkisorganisaatioissa. Opetuksessa käytetään ja tutkitaan luonnollisesti erilaisia viestintävälineitä ja niiden sisältöä (televisio, videot, lehdet ym.). Uudet tekniikat otetaan nopeasti opetuskäyttöön, mutta opiskelijapalautteen perusteella mietitään kunkin välineen käytön soveltuvuutta.

Pienet verkostot, joita on yhteensä 22, tarjoavat useita sivuainekokonaisuuksia yhdessä muiden laitosten, tiedekuntien, korkeakoulujen tai organisaatioiden kanssa. Opintokokonaisuuksien tavoitteena on antaa pääaineopiskelijoille uusia sivuainemahdollisuuksia, jotka laajentavat ja syventävät opiskelijoiden näkemystä viestinnästä sekä tarjota käytännönläheisempää ja monitieteistä opetusta. Verkostoja on kolmea lajia: vaihtosopimukset, yhteistyöohjelmat ja kansainvälinen Argonaut -opintokokonaisuus. Laitoksen englanninkielinen opetus järjestetään pääosin Argonaut -opintokokonaisuuden puitteissa. Argonaut keskittyy tietoyhteiskuntaan ja uusiin tekniisiin viestimiin. Muita englanninkielisiä erikoiskursseja on lukuvuodessa muutamia. Laitos kehittää myös ruotsinkielistä opetusta yhteistyössä Svenska Social och Kommunal Högskolanin kanssa.

Jatkokoulutuksen kehittämiseen on tullut tarvetta tohtoriopiskelijoiden lukumäärän lisääntyessä. Professoreiden antaman ohjauksen lisäksi laitos hyödyntää mm. viestintätieteiden valtakunnallista yliopistoverkkoa ja muita kanavia jatko-opiskelijoiden ohjauksessa. Laitoksen ulkopuoliset ohjaajat ovat lisäresurssi jatko-opiskelijoille, mutta tähän liittyy myös ongelmia: ulkopuoliset ohjaajat eivät useinkaan ota tehtävänsä yhtä vastuuntuntoisesti kuin laitoksen ohjaajat, ja ohjaus on saattanut tällöin olla hyvin pintapuolista.

Koulutuksen arviointi ja kehittäminen

Viestinnän opetusta kehitetään pitkälti opiskelijoiden tenttikirjallisuudesta, opintojen rakenteesta, kurssisisällöistä jne.

antaman palautteen perusteella. Palautetta kerätään laitoksella systemaattisesti. Laitoksella on vuodesta 2000 alkaen

toiminut opetuksen kehittämistoimikunta. Sen keskeisiä tavoitteita on vuorovaikutuksen lisääminen opettajien keskuudessa sekä opettajien ja opiskelijoiden välillä. Lisäksi opetusta ja tutkimusta on kehitetty käynnistämällä laitoksen yhteydessä toimivan viestinnän tutkimuskeskuksen CRC:n (Communication Research Centre).

Laitoksen vahvuudet ja koulutuksen kehittämishaasteet

Valmistumisajat sekä gradujen tuotanto on laitoksella huippuluokkaa. Suunnittelukaudella 2001 - 2003 päätavoitteina on lisätä opetus-, tutkimus- ja hallintoresursseja tarpeita vastaaviksi sekä tehostaa jatko-opintojen ohjausta huomattavasti. Tarkoitus on myös aktivoida viestinnän tutkimuskeskuksen toimintaa, jotta opetus ja tutkimus voitaisiin linkittää yhteen vieläkin paremmin.

Viestinnän opiskelijajärjestön Media ry:n arvio

Opiskelijoiden kommentit liittyvät sekä opetusmuotoihin, kurssien sisältöihin että suoritustapoihin. Opetuksen suhteen eniten kritiikkiä saavat harjoitus- ja erikoiskurssit. Niitä vetävät tuntiopettajat ovat opiskelijoiden

mielestä eri tasoisia. Kurssit ovat myös vaativuudeltaan ja työmäärältään vaihtelevia. Osa harjoituskursseista saattaa olla hyvinkin käytännönläheisiä, osa taas melkein pelkkää teoriaa. Edellä mainittuja kurseja pidetään kuitenkin mielenkiintoisina, ja ne tuovat kaivattua vaihtelua teoriapainotteisen tutkinnon suorittamiseen.

Kuten laitoksen raportissa todetaan, vakinaiset opettajat opettavat asioita, joita he tutkivat. Toisaalta se koetaan hyvänä asiana, sillä aiheeseen liittyvä opetus on silloin varmasti ajankohtaista ja opettajan tietämys on laajaa. Toisaalta se voi olla ongelma erityisesti tutkimuskurssin ja proseminaarin osalta. Nämä kurssit ovat opiskelijoille hyvin tärkeitä, sillä niillä saadaan ensimmäinen tuntuma tutkimuksen tekemiseen. Kuitenkin, mikäli kurssia vetävän opettajan tutkimusalue on kapea tai se ei ole lähelläkään opiskelijan omaa kiinnostuksen kohdetta, opiskelijalle ei jää kovin paljon vaihtoehtoja. Kurssia voi tietenkin lykätä myöhempään vaiheeseen, mutta se ei ole opintojen etenemisen kannalta järkevää. Toinen vaihtoehto on osallistua kurssille siitä huolimatta, ettei tarjolla ole mielekkäitä aiheita, mutta tämä puolestaan vaikuttaa opiskelumotivaatioon. Tutkimuskurssi suoritetaan ryhmätyönä, jolloin yhden tai useamman jäsenen heikon kiinnostuksen takia kurssin suorittamisessa kärsivät myös muut ryhmäläiset.

Eniten ongelma koskee tutkimuskurssia, jolla opiskelijan vaikutusmahdollisuudet ovat pienimmät. Proseminaarissa opiskelijan mahdollisuudet vaikuttaa aiheenvalintaan ovat suuremmat, mutta opettajalle vieraampi aihe jää helposti vähemmälle ohjaukselle. Opiskelijat toivovatkin, että näiden kurssien ohjausta kehitettäisiin monipuolisempaan suuntaan.

Tutkintorakenteeseen tehtyihin uudistuksiin opiskelijat ovat tyytyväisiä. Kiitosta saavat uudet opetusmuodot, kuten esimerkiksi pienryhmät, sekä pääaineopiskelijoiden kirjatenttien karsiminen. Vaikka resurssit ovatkin rajalliset, toivotaan silti samantyyppisiä parannuksia myös sivuaineilijoille.

Opintojen ohjaus saa kahdenlaista palautetta. Yleisesti laitoksen ilmapiiriä kehdutaan ja opiskelijoiden ja henkilökunnan välit ovat hyvät. Opettajat ovat opiskelijoiden mielestä helposti lähestyttäviä ja neuvoja on helppo mennä kysymään. Silti osa opiskelijoista kaipaisi enemmän opintojen ohjausta. Esimerkiksi opettajatutorin asema ja tehtävät ovat jääneet monille kaukaisiksi. Ongelma on luultavasti ohjauksen ajoituksessa, joka painottuu eniten graduvaiheeseen. Kuitenkin ohjausta tuntuvat kaipaavan ne opiskelijat, jotka ovat jo ohittaneet opintojen puolivälin ja miettivät gradunsa aihetta, mutta eivät ole vielä seminaarivaiheessa. Näiden opiskelijoiden ohjausta voisi kehittää edelleen

Yhteiskuntahistoria

Poliittinen historia

Koulutuksen tavoitteet ja suunnittelu

Historianäkökulma tekee poliittisen historian omaleimaiseksi oppiaineeksi valtiotieteellisessä tiedekunnassa. Omaleimaisuus luo erityistä tarvetta ja pohjaa oppiaineen perusteiden arvioinnille opetuksen ja tutkimuksen näkökulmasta. Koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijoille valmiuksia käsitellä nykymaailman muutoksia ja niihin liittyvää informaatiota tutkimukseen perustuvassa historiallisessa perspektiivissä. Tavoite vaatii asiantuntemuksen kiinnittämistä vahaan ja laajaan yleissivistykseen, joka luo pohjaa laajojen tietokokonaisuuksien käsittelemiselle ja uuden tiedon joustavalle omaksumiselle ja tuottamiselle.

Asiantuntemuksen ja yleissivistyksen kytkevää oppimistavoitetta konkretisoidaan oppiaineen koulutustavoitteissa korostamalla kolmea näkökulmaa: yhteiskuntahistoriaa, nykyhistoriaa ja historiapolitiikkaa. Yhteiskuntahistoria merkitsee pyrkimystä kehittää historiantutkimuksen ja yhteiskuntatieteiden rajoja ylittävää menetelmällistä ja sisällöllistä suuntautumista. Se merkitsee myös politiikan ja 'poliittisen' tarkastelemista laajassa yhteiskunnallisessa yhteydessä. Nykyhistorian näkökulma tarkoittaa sitä, että tavoitteena on tarjota tieteellisesti perusteltu kokonaiskuva oman aikamme poliittisten ja yhteiskunnallisten ilmiöiden taustoista, synnystä ja kehityksestä. Näkökulma korostaa historiallisen tiedon merkitystä nykymaailman hahmottamiselle. Historiapoliitiikka merkitsee huomion kiinnittämistä siihen, miten historia on läsnä politiikassa ja julkisessa keskustelussa tabuina, traumoina, myytteinä, historiantulkintoina ja historiaan vetoavina argumentteina. Opetuksessa tähdenetään, että merkitysten antaminen menneisyyden tapahtumille on jatkuvasti elävä, tämän päivän näkökulmiin ja tulevaisuuden odotuksiin liittyvä prosessi. Poliittisen historian opettama politiikantutkimus avautuu tässä osaltaan kulttuurintutkimuksen suuntaan.

Oppiaineen tutkintovaatimukset eivät mahdollista kapeaa kansallista näkökulmaa vahvistavia valintoja. Silloinkin kun keskitytään Suomeen ja suomalaisiin, tarkasteltavana on Suomi maailmassa. Opittava aines on

jäsennelty historiallisten ajanjaksojen, poliittis-maantieteellisten alueiden sekä yhteiskunnallis-poliittisten rakenteiden mukaan. Viimeksi mainittua edustavat sukupuolihistorian ja hallintohistorian opintojaksot. Historialliseen ajatteluun sekä tiedon tuottamiseen ja käsittelemiseen ohjaava opetus on asteittain syvenevä osa kaikkia opintovaiheita perusopinnoista syventäviin opintoihin ja jatko-opintoihin saakka.

Poliittisen historian ja talous- ja sosiaalishistorian opinnot alkavat yhteisillä yhteiskuntahistorian perusopinnoilla. Näillä kahdella oppiaineella on myös myöhemmissä opintovaiheissa kasvavassa määrin yhteistä menetelmä- ja sisältöopetusta. Lisäksi Suomen kahden poliittisen historian opetusyksiköllä (Helsinki ja Turku) on yhteisiä opetushankkeita, kuten tutkijakoulu, historian yhteiskunnallisia merkityksiä käsittelevä verkosto ja uusimpana hanke, joka tähtää verkkoteknologiaa hyväksikäyttävään yhteiseen opetukseen.

Koulutuksen toteutus

Vuorovaikutteinen opetus on alkanut korvata yhä enemmän perinteistä luento-opetusta. Tieteellisen kirjoittamisen ja

omatoimisen tiedonhankinnan ja -hallinnan taitoja korostetaan opintojen alusta lähtien. Jo perusopintoihin sisältyy

näitä taitoja kehittävä praktikum-kurssi, ja esseetehtäviä kuuluu kaikkiin opintovaiheisiin. Seminaaritulanteeseen liittyvän "perinteisen" vuorovaikutuksen ja uuden verkkoteknologian yhdistäminen on onnistunut hyvin jo parin vuoden ajan järjestetyssä "webproseminaarissa". Yhteiskuntahistorian johdantokurssi onkin kehitetty verkkoteknologian monipuoliseksi opetukselliseksi sovellukseksi. Muussakin opetuksessa luentorungot ja oheismateriaali viedään yhä useammin myös verkkoon.

Verkkoteknologian yleistyminen opetuksessa ja ohjauksessa koetaan kuitenkin myös kommunikaation tarkoituksenmukaisia muotoja koskevana kehittämishaasteena. On osoittautunut tärkeäksi varoa tavoitteiden alistamista uusille keinoille ja eritellä huolellisesti, millaista kommunikaatiota tarvitaan erilaisissa opetus- ja ohjaustilanteissa, erilaisissa ongelmissa ja opintojen vaiheissa. Pyrkimyksenä on käyttää hyväksi internetiä ja uutta

informaatioteknologiaa siten, että samaan aikaan säilytetään ja vahvistetaan henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen

perustuvia opetus- ja ohjaustilanteita.

Laajoja kirjatenttejä, jotka ovat huomattava osa poliittisen historian opintoja, pidetään opetuksen yleistavoitteen kannalta tärkeänä. Tentit kehittävät laajojen tietokokonaisuuksien nopeaa omaksumista ja hallitsemista. Työharjoittelu tapahtuu usein ulkomailla, kuten Suomen suurlähetystöissä. Näin se kehittää kansainvälisen toiminnan valmiuksia. Siirtymää pro gradu vaiheeseen tuetaan siten, että edeltävissä opinnoissa on korostettu tutkimusmenetelmien lisäksi myös käytännöllistä perehtymistä tieteelliseen kirjoittamiseen. Viivästyneiden graduntekijöiden teho-ohjaukseen kohdennetaan jatkuvasti ja systemaattisesti opetusresursseja, ja tulokset ovat erittäin hyviä.

Ruotsinkielistä tai kaksikielistä opetusta sekä englanninkielistä opetusta on säännöllisesti opetusohjelmassa. Ulkomaalaisten opiskelijoiden osalta haasteeksi on osoittautunut joidenkin vaihto-opiskelijoiden suhteellisen rajoittunut englannin taito. Oppiaineen opiskelijoiden lähtemistä vaihto-opiskelijoina rohkastaan, ja ulkomaisten opintojen hyväksilukemisessa linja on joustava.

Opintojen ohjauksessa on ainutlaatuisena tukena vuonna 2000 julkaistu oppiaineen professorin laatima "Poliittisen historian opiskelijan opas". 166-sivuisesta kirjasta on myös nettiversio. Oppaassa selvitetään opintojen kaikki vaiheet seikkaperäisesti ja perustellen, ongelmakohtia esiinnostaen ja tiedon ja avun hankintaan opastaen. Tuutoroinnin uutena suurena haasteena on se, että yhteiskuntahistorian uudet opiskelijat valitsevat tästä lähin pääaineensa (poliittisen historian tai talous- ja sosiaalishistorian) vasta ensimmäisen opiskeluvuoden aikana. Tämän vuoksi on tiivistetty opettaja- ja opiskelijatuutoreiden yhteistyötä sekä laitoksen kahden oppiaineen tuutorointiyhteistyötä.

Opetuksen sisällön ja tarjonnan suunnittelussa on määrätietoisesti pyritty siihen, että laitos- ja tiedekuntarajoja ylitetään parhaan asiantuntemuksen saamiseksi. Sovittua, vakiintunutta yhteistyötä poliittisella historialla on ennen kaikkea Renvall-instituutin, Kristiina-instituutin ja Kehityskaatutkimuksen laitoksen kanssa. Tämä on kirjattu selvästi opinto-oppaaseen, jossa opiskelijoita kehoitetaan käyttämään hyväkseen asianomaisten opintojaksojen yhteydessä näiden laitosten opetustarjontaa tai niiden kanssa yhdessä järjestettyä ja rahoitettua opetusta. Historian laitoksen kanssa yhteistyötä on muun muassa historianopettajaksi pätevöittävä opetuksen osalta.

Jatkokoulutus on osin kytketty laitoksen ja oppiaineen tutkimusprojekteihin. Osittain kyse on jatko-opintojen rahoittamisesta, mutta tärkeintä on tutkijakoulutusta tukevan tutkijayhteisön luominen.

Pyrkimyksenä on myös kehittää työmuotoja, joissa oppiaineen piirissä vaikuttava asiantuntemus - ennen muuta laaja dosenttikunta - voitaisiin paremmin kiinnittää ohjaustehtäviin.

Koulutuksen arviointi ja kehittäminen

Opetuksen arvioinnin pelisääntöjen yhtenäistäminen ja tunnetuksi tekeminen koetaan poliittisessa historiassa kehittämishaasteena. Kurssiarviointilomakkeita on käytössä vaihtelevasti eri kursseilla. Sen sijaan oppiainepalaverit ja laitoksen yhteiset kokoukset toimivat opetusta koskevan arvioinnin tilaisuuksina. Tässä suhteessa niitä on mahdollista ja toivottavaa kehittää pitemmälle.

Poliittisen historian tenttien linjana ovat laajojen kokonaisuuksien hallintaa ja omakohtaista pohdintaa mittaavat kysymykset. Juuri tähän perustuu laajojen kirjatenttien mieli. Arviointiperusteiden yksiselitteinen määrittäminen ja tiedottaminen on kuitenkin tällä linjalla vaikeata, esimerkiksi mallivastaukset eivät tule kysymykseen. Opiskelijaportfolion kehittäminen on meneillään oleva laaja oppimisen itsearvioinnin kehittämishanke. Hanke on osa Helsingin ja Turun poliittisen historian yksiköiden yhteistä opetuksen suunnittelua. (Ks. myös yleinen osio.)

Oppiaineen vahvuudet ja koulutuksen kehittämishaasteet

Opintutuloksia ja työelämään sijoittumista koskevien tietojen perusteella poliittisen historian opetus on onnistunut

varsin hyvin yleistavoitteessaan eli asiantuntemuksen ja laaja-alaisen yleissivistyksen yhdistämisessä ja siinä, että

oppiaine kehittää valmiuksia jäsentää ja omaksua uutta tietoa ja varautua työtehtävien muutoksiin.

Kehittämishaasteisiin kuuluu poliittisen historian perinteisen miehisen sukupuolisokeuden problematisointi tilanteessa, jossa oppiaineen opiskelijoiden ja jatko-opiskelijoiden sukupuolijakauma on hyvin erilainen kuin pari vuosikymmentä sitten. Naisten osuus oppiaineen opiskelijoista on kasvanut hyvin nopeasti. Gender-ulottuvuuden ja

tasa-arvokysymysten entistä tietoisempi huomioonottaminen sekä opetuksen sisällöissä että opetuksen toteutuksessa on tarpeen.

Opiskelun alkuvaiheeseen kuuluvaa opintojen ohjausta on syytä kehittää. Sama koskee arviointiin ja palautteeseen liittyvää opettajien ja opiskelijoiden vuorovaikutusta. On myös pohdittava oppiaineen omista erityisistä lähtökohdista ja tehtävistä käsin, millaiset kommunikaation muodot ja keinot soveltuvat erilaisiin ohjaus- ja opetustilanteisiin.

Oppiaineen piirissä vaikuttava asiantuntemus (tutkijat, dosentit) on pyrittävä taloudellisten resurssien mukaan kiinnittämään nykyistä laajemmin opetus- ja erityisesti jatkokoulutustehtäviin.

Poliittinen historian opiskelijajärjestön Polho ry:n arvio

Koska tilaa kommentille on hyvin rajallisesti kiinnittämme seuraavassa huomiota vain joihinkin keskustelua herättäneisiin yksityiskohtiin. Tenteistä saatava palaute olisi mielestämme tehokkaan oppimisen kannalta tärkeää, mutta laiminlyöty lähes täydellisesti. Suuret määrät tekstiä itsessään tai niiden käsitteleminen yksin kotona ilman luentoja ei mielestämme ole varsinainen ongelman ydin (vaan itse asiassa, kuten laitoksen raportissakin todettiin, se on varmasti tarpeellista) - turhauttavaa sitä vastoin on tehdä neljän opintoviikon tentti, lukea tuhansia sivuja ja saada siitä palautteeksi pelkkä numero. Parin viikon työnteon jälkeen olisi mielenkiintoista kuulla, mitä tentaattori olisi vastauksista halunnut tai mitä itse on tehnyt väärin ja mitä puolestaan hyvin. Palautteen saamisen ja siitä opiksi ottamisen voisi kuvitella parantavan ainakin tenttivastausten tasoa ja mahdollisesti jopa opettaa opiskelemaan tehokkaammin ja "oikeita" asioita. Suuremmilla kursseilla, tai jos kysessä on suuri määrä tenttijöitä, palautteen voisi varmasti hoitaa sähköpostin kautta. Pienemmille ryhmille taas tenttipalautustilaisuudet (mallia lukio) olisivat ihanteellisia. Paitsi oppimista, toimiva palautesysteemi parantaisi todennäköisesti myös kommunikaatiota laitoksen ja opiskelijoiden välillä.

Keskustelussamme kiinnitimme huomiota myös kurssien suorittamistapoihin. Uusien aineopintojen myötä mahdollisuudet suorittaa kurseja opiskelijan parhaaksi katsomalla tavalla ovat monipuolistuneet – opiskelija voi valita tenttien, esseekirjoittamisen ja kurssien väliltä, tai kaikkia näitä joustavasti sekoittaen. Tästä meillä oli lähes pelkästään positiivisia kokemuksia. Hieman arveluttavaa tosin on pakollisten kirjoitustöiden vähyys. Jos ei haluta pakollisia (ts. roikkumaan jääviä) kirjoitustöitä, kuten perusopintojen ja ylempien aineopintojen esseet, niin kirjoittamista pitäisi ainakin kannustaa enemmän. Kirjoittamalla saa tekstimateriaalista enemmän irti kuin pelkästään tenttimällä, mikä parantaa motivaatiota. Sen sijaan ylimitoitettujen suuritoiset esseet

eivät kannusta kirjoittamaan, ja mielestämme kotitentit voisivat olla yksi mahdollisuus yhdistää perinteistä tenttikirjojen lukemista ja kirjoittamista. Luettavaa sivumäärää ei tarvitsisi niinkään karsia, mutta kotitentti toisi parempaa kirjoitusharjoitusta. Normaalit tentit ovat oppimisen kannalta ehkä hieman arveluttavia, opiskelijat eivät tunne kykenevänsä vastaamaan tenttikysymyksiin kunnolla yritettyään opetella nopeasti ulkoa hyvin laajoja määriä tietoa. Kotona asioita ehtisi miettiä paremmin. Riippuu tietenkin kurssin luonteesta, olisiko tällainen mahdollista, mutta ainakin jotkut luennot sekä kirjatentit voitaisiin tenttiä näin. Kysymykset, jotka kattavat koko kirjan/luentokurssin idean, ovat mielestämme tarkoituksenmukaisempia kuin yksityiskohtiin puuttuvat kysymykset.

Hyväksi oppimisen muodoksi on laitoksella huomattu vanhempien opiskelijoiden vetämät opintopiirit. Niissä opiskelijat oppivat keskustelemalla keskenään, mikä kehittää myös työelämän kannalta tärkeitä ryhmätyötaitoja.

Opettajatutoroinnissa ollut ehkä hieman parantamisen varaa. Vaikka opiskelijatutorit ovat perinteisesti huolehtineet yleisestä uusien opiskelijoiden yliopisto-opiskeluun perehdyttämisestä, myös laitoksen taholta kaivattaisiin ohjausta. Uudet opiskelijat ovat keskustelleet opettajatutorin kanssa opintosuunnitelmastaan, mikä on kuitenkin ehkä liian aikaista ensimmäisenä opiskelusyksynä. Opettajatutorointi on hyvä tapa parantaa kontaktia opiskelijoiden ja laitoksen henkilökunnan välillä.

Vaikka yliopisto ei olekaan ammattiin valmistava oppilaitos, opiskelijat kaipaisivat enemmän tietoa opiskelun jälkeisistä mahdollisuuksista. Konkreettisempi tieto tulevista mahdollisuuksista lisäisi varmasti opiskelumotivaatiota ja nopeuttaisi valmistumista. Laitoksenkin puolelta kaivattaisiin nykyistä enemmän esim. tilaisuuksia, joissa entiset opiskelijat tai mahdolliset työnantajat kertoisivat kokemuksistaan.

Talous- ja sosiaalhistoria

Koulutuksen tavoitteet ja suunnittelu

Talous- ja sosiaalhistoria on historiallinen yhteiskuntatiede. Se on teoreettisesti painottunutta, toisin kuin humanistisen tiedekunnan historia-aineet. Sijainti muiden yhteiskuntatieteiden yhteydessä on oppiaineen identiteetille

tärkeää. Yhteiskuntahistorian laitos on Suomen ainoa yksikkö, josta voi valmistua pääaineena talous- ja sosiaalhistoria. Opetus- ja tutkimusyhteistyötä harjoitetaan tiedekunnan muiden oppiaineiden kanssa sekä paljon myös tiedekuntarajojen yli.

Koulutuksen tavoitteena on ennen kaikkea antaa valmiuksia uuden tiedon tuottamiselle ja analysoinnille sekä tiedon välittämiseksi joko kirjallisesti tai suullisesti. Koulutus pyrkii kattamaan keskeiset substanssiasiat maailman ja

Suomen talous- ja sosiaalhistoriasta. Opetuksessa kiinnitetään huomiota siihen, että substanssin lisäksi esitellään tutkimuksen erilaisia painotuksia ja tulkintoja, vaihtoehtoisia tarkastelutapoja sekä kiistakysymyksiä.

Koulutus etenee yleisistä piirteistä moniin eri erikoisalueisiin sekä yleiseen historian- ja yhteiskuntatieteiden metodologiaan, historianfilosofiaan ja oppihistoriaan. Tenttikirjoja lukemalla opiskelijat perehtyvät oppiaineen keskeisiin tutkimusmenetelmiin ja -suuntauksiin. Aikakauskirjoista ja konferenssijulkaisuista he pääsevät perille talous- ja sosiaalhistorian uusimmasta tutkimuksesta.

Perusopinnoissa opetustarjonta on kattavaa. Muiden opintojen kohdalla tarjonnassa on osittain puutteita mutta osittain jopa runsaudenpulaa. Haasteena on löytää tasapaino opetustarjonnan monipuolisuuden ja ydinalueiden välillä. Syventävissä opinnoissa opiskelijat suuntautuvat pitkälti oman graduaiheensa problematiikkaan. Opetuksen suunnittelussa kuullaan oppiaineen opiskelijoiden käsityksiä suunnittelun kaikissa vaiheissa.

Koulutuksen toteutus

Opetuksessa pyritään monipuoliseen kurssitarjontaan opettajien yhteistyön avulla sekä laitoksen sisällä että laitos- ja tiedekuntarajojen yli. Oma tarjontaa täydennetään muiden laitosten soveltuvalla opetuksella. Laitoksella on onnistuneesti toteutettu myös erilaisia opetuskokeiluja. Esimerkiksi yhteiskuntahistorian johdantokurssi on ollut seurattavissa verkosta äänitiedostoina, mistä on saatu opetusteknologiapalkintoja. Luentorungot ovat usein opettajien tai laitoksen kotisivuilla ja ne sisältävät myös linkkejä oheismateriaaliin.

Käynnissä olevan laajan verkko-opetuksen kehittämisprojektin tavoitteena on kehittää ja monipuolistaa perinteistä luento-opetusta. Tämä palvelee myös yliopiston laajempia etäopiskelun kehittämistarpeita. Oppiaine

osallistuu myös tiedekunnan menetelmäopetuksen kehittämiseen. Lisäksi oppiaine järjestää kerran lukuvuodessa koko tiedekunnalle suunnatun tieteellisen kirjoittamisen kurssin, jossa tarkastellaan tutkielman tekemistä kirjoittamisprosessina - ei oikeinkirjoitustehtävänä.

Talous- ja sosiaalhistorian oppiaine on ollut mukana opettajatuutoritoiminnassa ja koulutuksessa siitä lähtien kun sitä ryhdyttiin noin seitsemän vuotta sitten yliopistolla organisoimaan. Opettajatuutorin tärkein tehtävä on yhdessä opiskelijatuutorien kanssa helpottaa uuden opiskelijan yliopistolle integroitumista. Joidenkin opiskelijoiden kohdalla vapaaehtoinen tuutorointisuhde säilyy useita vuosia.

Oppiaineen piirissä päätoimisten tutkijakoulutettavien määrä on viime vuosina lisääntynyt, mikä näkyy lähiaikoina myös väittelijöiden lukumäärän kasvuna. Vuoden 2001 alusta lähtien onkin oppiaineessa toiminut kaksi erillistä jatkokoulutusseminaria, talous- ja sosiaalhistoriassa kummassakin omansa. Seminaarit ovat keskeisin osa laitoksen tarjoamaa jatkokoulutusta. Lisäksi merkittävä osa varsinaisesta tutkijakoulutuksesta tapahtuu laitoksella toimivien tutkimusprojektien yhteydessä ja kansanvälisillä kursseilla.

Koulutuksen arviointi ja kehittäminen

Palautetta opetuksesta pyydetään tavallisimmin kyselylomakkeella luentosarjan tai kurssin päätteeksi.

Opiskelijoilta

saatu palaute on ollut voittopuolisesti varsin positiivista, vaikka aina joukosta löytyy vastakkaisiakin mielipiteitä. Opettajat pyrkivät opintojen päätteeksi keskustelemaan valmistuvien maistereiden kanssa opintojen kulusta ja saamaan vinkkejä opetuksen tehostamiseen. Palautekeskustelut eivät kuitenkaan ole vielä muodostuneet luonnolliseksi osaksi oppiaineen toimintaa.

Kirjatenteissa painopistettä on tarkoitus siirtää ongelmakeskeisempään suuntaan mm. ongelmalähtöisten tenttikysymysten, esseiden ja kotitenttien avulla. Lisäksi suullisen esityksen opetuksen kehittäminen ja pienryhmäopetuksen lisääminen ovat eräitä lähivuosien keskeisiä painopistealueita. Myös viivästyneiden oppinnäytetöiden ohjauksen tehostaminen on noussut tärkeäksi asiaksi. Graduntekijöiden kutsuminen henkilökohtaiseen keskusteluun lukukausittain on johtanut hyviin tuloksiin. (Ks. myös yleinen osio.)

Oppiaineen vahvuudet ja koulutuksen kehittämishaasteet

Oppiaineen vahvuudet ovat siinä, että se tarjoaa runsaasti sellaisia valmiuksia, tietoja ja taitoja, joita työelämä edellyttää ylemmän akateemisen loppututkinnon suorittaneilta. Talous- ja sosiaalhistoria antaa historiallisen taustan

tämän päivän yhteiskunnan kehityslinjoille. Se kehittää opiskelijoiden kykyä uuden tiedon hankintaan ja muokkaamiseen, uusien näkökulmien etsimiseen ja vanhojen tietojen kyseenalaistamiseen, analyttiseen ajatteluun ja laajojen kokonaisuuksien hallintaan. Runsa vieraskielisen oppimateriaalin käyttö kohentaa opiskelijoiden kieli- ja kommunikaatiotaitoja, jotka ovat välttämättömiä erityisesti kansainvälisissä mutta myös monissa kotimaisissa

työtehtävissä. ATK-taitoja opetetaan historiantutkimuksen tarpeisiin räätälöityinä, verkko-opetus lisääntyy ja opiskelijoita kannustetaan ja opastetaan eri vaiheissa itsenäiseen tieteelliseen kirjoittamiseen.

Suhteellisen pienenä oppiaineena talous- ja sosiaalhistoriassa on edelleen mahdollisuus varsin henkilökohtaiseen opintojen ohjaukseen. Tätä mahdollisuutta ei kuitenkaan kaikkien opiskelijoiden kohdalla ole täysin kyetty toteuttamaan mm. opiskelijoiden runsaan työssäkäynnin takia. Oppiaineen kehittämishaasteista keskeisellä sijalla on oppiaineen tunnettuuden lisääminen. Tätä voitaisiin tehdä esim. suuntaamalla tietoisuutta lukiolaisille. Sen on tähän asti estänyt resurssipula. Tässä toivotaan aktiivisuutta myös opiskelijajärjestöltä yhdessä henkilökunnan kanssa. Toisaalta opetuksessa on kyettävä vastaamaan myös muihin edellä esitettyihin kehittämishaasteisiin.

Talous- ja sosiaalhistorian opiskelijajärjestön Taso ry:n arvio

Talous- ja sosiaalhistorian laitos on pieni kooltaan; sekä laitoshenkilökuntaa että opiskelijoita on vähän verrattuna Valtiotieteelliseen tiedekuntaan yleisesti. Koemme tästä olevan paljon etua; yksittäinen opiskelija erottuu paremmin massasta ja saa helposti henkilökohtaista opastusta sitä pyytäessään. Opinnoista on mahdollista sopia jopa yksilötasolla. Joissakin asioissa on kuitenkin parantamisen varaa. Opiskelijoita on nykyään enemmän kuin aiempina vuosina. Ymmärtääksemme sekä laitoksella että opiskelijajärjestön puolella on huomattu, että tiedonvälitys osapuolien välillä ei aina toimi parhaalla mahdollisella tavalla. Koska ainejärjestöissä vaihtuvuus on ajoittain todella suurta, kaikki traditiot ja keskeiset tiedot laitokseen liittyen eivät ole välttämättä tehokkaasti välittyneet ainejärjestön kautta opiskelijapolvilta toisille. Käännymmekin tässä laitoksen puoleen ja toivoisimme että sieltä löytyisi joku, jonka tehtäväksi tulisi tiedottaa laitoksen asioista opiskelijoille. Näin varmistettaisiin esimerkiksi joka vuotisille laitoksen kehittämispäiville opiskelijaedustus.

Ensimmäisen kontaktin opiskelijan tulisi saada laitokseensa heti opiskelujen alettua. Aloite tähän on hyvä tulla laitoksen suunnalta ja käytännössä tämä on toteutunut opettajatuutoroinnin kautta, josta on menneiltä vuosilta erittäin hyvät kokemukset. Kuitenkin 2001 syksyllä uusia opiskelijoita ei ehkä onnistuttu toivottamaan tervetulleiksi niin hyvin kuin olisi voitu. Esimerkiksi laitoksen tervetuliaiskirjeet jäivät postittamatta. Laitoksen tulisikin varmistaa, että opettajatuutorointi-tehtävä annettaisiin siihen valmistuneelle ja sopivalle henkilölle. Näin opiskelijan pelkkä oma-aloitteisuus ei olisi ainoa tie kontaktiin laitoshenkilökunnan kanssa.

Opiskelijoiden saamiseksi paremmin mukaan opetustamme koskevaan päätöksentekoon ollaan ehdotettu ns. oppiainepalaveria Poliittisen historian laitoksen tapaan. Tämä varmistaisi tehokkaasti sen, että opiskelijoiden vaikuttaminen omaan oppiaineeseensa ei jäisi vain toisarvoiseksi huomautuksiksi muissa tilaisuuksissa tai satunnaisten tapaamisten tulokseksi. Näin opiskelijoille varmistettaisiin yksinkertaisella tavalla virallinen vaikutuskanava.

Kaipaamme myös enemmän kontakteja niihin tutkijoihin laitoksella, joilla ei ole opetustoimia. Opiskelijoille olisi tärkeää tietää alaamme liittyvästä tutkimuksesta jo omia intressejään ja tulevaisuuttaan ajatellen. Lisäksi jatko-opintomahdollisuuksista olisi syytä kertoa opiskelijoille hyvissä ajoin. Jatko-opiskelun mahdollisuudesta ja esim. rahoituksen hankkimisesta siihen tulisi olla helposti tietoa saatavilla.

Opiskelu

Oppialamme laajuudesta johtuen Talous- ja sosiaalhistorian opiskelu voi olla hyvin monimuotoista ja jopa hajanaista. Jako talous- ja sosiaalhistoriaan aiheuttaa ongelmia myös esimerkiksi seminaareja pidettäessä, sillä paikalla oleva opettaja edustaa yleensä melko vahvasti jompaa kumpaa suuntaa. Oppiaineen kurssien suorittamisessa on yleensä monta alavaihtoehtoa. Näin opiskelija voi keskittyä itseään kiinnostaviin asioihin. Myös kirjavaihtoehtoja on yleensä monia ja näin onkin hyvä, sillä kirjojen lainaaminen saattaisi muuten tuottaa hankaluuksia. Opintokokonaisuuksia tai osia niistä voi myös korvata laitoksen ulkopuolisilla kursseilla, mikä antaa joustavuutta opiskeluun mutta myös hajanaistaa kokonaiskuvaa opiskelusta. Tämän välttämiseksi olisi hyvä olla myös tarpeeksi omia luentoja ja pienryhmäopetusta, jotta opiskelija pääsisi vuorovaikutukseen sekä muiden opiskelijoiden että henkilökunnan kanssa.

Niin kuin yliopistolla yleensäkin, on myös laitoksellamme ajoittain ongelmana yksisuuntaiset lehteriluennot joissa opiskelijan aktiivisuus jää luentomuistiinpanojen tekemiseen. Haluaisimmekin enemmän vuorovaikutukseen perustuvaa opetusta, jotta opiskelijan ulosantitaidot kehittyisivät ja opiskelusta tulisi mielekkäämpää. Pienryhmäopetus olisi toivottavaa varsinkin perusopintojen jälkeen, jolloin opiskelijalle on muotoutunut kuva oppiaineestaan ja keskustelu tästä on täten helpompaa. Uskoaksemme tällainen järjestely olisi juuri laitoksemme pienuuden ja opiskelijoiden vähäisyyden tähden mahdollista. Mainiona esimerkkinä tällaisesta on toiminut opintojakso yhdeksästä järjestetty luentokurssi keväällä 2001. Seminaarissa jokainen osallistuja joutui referoimaan artikkeleja suullisesti sekä laatimaan kaksi pientä esseetä. Aiheista keskusteltiin yhdessä tunneilla ja myös palautetta opittiin antamaan. Lisäksi kurssilla käytettiin tehokkaasti hyödyksi internettiä opetusvälineenä, mikä helpotti tiedonjakoa- ja saantia huomattavasti. Verkko-opetusta tulisikin kehittää tämän mallin suuntaisesti.

Talous- ja sosiaalhistorian opiskelua leimaa kirjatenttien runsaus. Jotta tämä suoritustapa tulisi mielekkäämmäksi, esille nousi muutamia ehdotuksia. Esimerkiksi paljon ”faktatietoa” sisältävissä kursseissa voisi tentin suorittaa niin, että opiskelija itse etsii esim. kyseisen aikakauden tiedot eri lähteistä ilman, että kurssille olisi omaa tentittävää kirjallisuutta. Tämä harjaannuttaisi tehokkaasti tiedon etsintään ja validin tiedon valitsemiseen. Esimerkiksi tietyissä syventävien opintojen opintojaksoissa tentin voisi irrottaa määrättyistä kirjoista. Tällöin opiskelija etsisi itsenäisesti määrätyn asiakokonaisuuden hallitsemisen kannalta olennaiset tiedot. Tentissä arvioitaisiin tenttikirjojen ulkoluvun sijasta laajojen kokonaisuuksien hallintaa ja tietojen

yhdistämistä. Kirjalistat toimisivat tällöin lähinnä lukuvinkeinä. Tämä olisi tosin tentaattorille työläämpää, mutta oppimisen kannalta todennäköisesti nykyistä tenttikäytäntöä tehokkaampi tapa.

Monimuotoista kurssien suoritus tapaa tulisi muutenkin suosia ja vaikka laitoksellemme tällaiseen onkin hyvät mahdollisuudet, eivät tällaiset suoritustavat aina tunnu olevan kauhean kannustavia. Yhden opintoviikon korvaaminen suuremmasta kokonaisuudesta monen sivun esseellä ei ole kauhean motivoivaa, vaikka hyötyä esseen kirjoittamisesta saakin varmaan muussakin kuin opintoviikkojen muodossa. Kirjatenteistä toivottaisiin kriittistä palautetta, esimerkiksi opiskelijoille voisi lähettää muutaman rivin sähköpostia tenttituloksista ja niiden arvosteluperusteluista.

Tilan puutteen vuoksi olemme mahduttaneet tähän raporttiin mukaan lähinnä asiat, joissa vielä olisi parantamisen varaa. Yleisesti ottaen laitoksemme opiskelijat ovat kuitenkin tyytyväisiä asioiden toimivuuteen laitoksella ja henkilökunnan suhtautumiseen yhteisiin asioihimme.

Yleinen valtio-oppi

Koulutuksen tavoitteet ja suunnittelu

Valtio-opilla on yhtenä suurimmista oppiaineista keskeinen asema tiedekunnan koulutustehtävässä. Moniin muihin

valtio-opin laitoksiin verrattuna Helsingille on ominaista, että oppiaineeseen luetaan myös hallinto-oppi ja kansainvälinen politiikka. Vuodesta 1999 lähtien laitoksella on tietoisesti lähdetty lieventämään tätä perinteistä linjajakoa ns. intersektioprojektilla, jonka perustana on poliittisten ja hallinnollisten instituutioiden sekä yhteiskunnallisten liikkeiden ja käyttäytymisen tutkimus niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. Opetuksessa painotetaan vahvaa teoreettista otetta yhteiskunnallisiin ilmiöihin, joita jäsennetään ennen kaikkea

vallan näkökulmasta.

Opetuksen yleisenä tavoitteena on tieteelliseen ajatteluun kuuluvien tietojen, taitojen ja arvojen oppiminen. Tiedollisena tavoitteena on vankka valtio-opillinen yleissivistys, johon sisältyy olennaisena osana erilaisiin poliittisiin kulttuureihin tutustuminen. Taidollisena tavoitteena on tieteellisen tutkimustaidon perusvalmiuksien oppiminen. Valmistuneet opiskelijat arvostavatkin opiskelun aikana omaksumaansa kykyä analysoida tietoa. Kun tutkimustaitoa kehitetään myös siten, että opiskelukäytännöt edistävät oppimistaidon sekä sitä vahvistavien välineellisten taitojen (ATK, kielitaito, viestintätaidot) karttumista, syntyy myös työelämässä arvokas analysointikyky ja valmius jatkuvaan uuden oppimiseen. Arvoja koskevina tavoitteena on korostaa eettisten valintojen merkitystä sekä tutkimustiedon muodostamisessa että kansainvälistyvissä monikulttuurisissa ammattikäytännöissä. Opetuksessa pyritäänkin vahvistamaan myös opiskelijoiden yhteistyötaitoja sekä kykyä luovuuteen, kriittisyyteen, vastuullisuuteen ja muutosvalmiuteen.

Perusopetukselle on ominaista ongelmien ja oppiaineen esittely, opiskelijoiden mielenkiinnon herättäminen

tutkimukseen sekä valtio-opillisen yleissivistyksen välittäminen opiskelijoille. Aineopinnoissa siirrytään suurempaa

itsenäisyyttä edellyttävään eri tutkimusorientaatioiden arviointiin ja tutkimustyön harjoitteluun. Syventävissä opinnoissa taas opiskelijat muuttuvat yhä enemmän itsekin tutkijoiksi. Oppiminen onkin ymmärrettävä prosessina,

jossa opiskelijoiden ja opettajien suhde muuttuu opintojen vaiheen mukana.

Opetuksen suunnittelu toimii laitoksella suhteellisen hyvin, mutta opiskelijoille ei aina kyllin selvästi kerrota opetuksen tavoitteista. Etenkin kurssikohtaisten tavoitteiden konkretisointiin onkin tulevaisuudessa syytä kiinnittää enemmän huomiota. Suuri tuntiopeettajien määrä kuitenkin vaikeuttaa koordinaatiota. Toisena ongelmana on opiskelijavaihdon vilkastumisen ja eritaustaisten tutkinto-opiskelijoiden lisääntymisen myötä kasvanut korvattujen opintojen osuuden kasvu. Se on vaarantamassa laitoksen omien koulutustavoitteiden toteutumista.

Koulutuksen toteutus

Opiskelijoiden arvoperusteista kulttuurista kompetenssia on pyritty vahvistamaan etenkin opetuksen ja opiskelun kansainvälistämisellä. Laitos on panostanut kansainväliseen opiskelija- ja opettajavaihtoon ja onkin harvoja yksiköitä

koko maassa, joka on täyttänyt opetusministeriön asettamat kansainvälistymiskriteerit. Sekä lähtevien että tulevien

opiskelijoiden ja opettajien määrä on kasvanut voimakkaasti. Lisäksi laitoksen englanninkielisten kurssien määrä on huomattava (22 kurssia 80-90 kurssista). Kun laitoksella on myös yksi erityisesti ruotsinkielinen professorinvirka, kurssitarjontaa on myös ruotsinkielellä.

Vastauksena työmarkkinoiden muuttuviin tarpeisiin laitos on ollut aloitteentekijä sellaisille koko yliopistoa koskeville monitieteisille sivuainekokonaisuuksille, jotka perustuvat laitoksen omiin tutkimusintresseihin, mutta voidaan parhaiten toteuttaa yhteistyössä muiden laitosten kanssa. Laitos koordinoikin seuraavia koko yliopistoa koskevia monitieteisiä sivuainekokonaisuuksia: 1) kansainväliset tehtävät 2) johtaminen 3) EU-tutkimus.

Opetusmenetelmiä on uudistettu edistämällä verkko-opetuksen käyttöönottoa. Useilla kursseilla on www-sivut ja tekeillä on interaktiivisia verkko-oppikirjoja. Pienryhmä- ja monimuoto-opetus korvaa myös yhä useammin kirjatenttejä ja tukee opiskelijakeskeistä oppimista. Luentokuulustelut korvataan yhä useammin opiskelutehtävällä, joka edellyttää sekä luennon oppisisällön hyväksikäyttöä että alan tutkimukseen perehtymistä. Opintojensa loppuvaiheessa opiskelijat pyritään myös saamaan mukaan käynnissä oleviin tutkimusprojekteihin. Opettaja-opiskelija-suhteen epäsuhtaisuuden vuoksi pienryhmäopetusta ja yksilöllistä ohjausta voidaan kuitenkin tarjota lähinnä pääaineopiskelijoille.

Pyrkimys monipuoliseen opetustarjontaan ja erilaisiin opintopolkuihin on tuonut mukanaa myös ongelmia. Liian herkästi tarjotaan vaihtoehtoja, joissa asiantunteva opetus nojaa vain tilapäisesti käytettävissä olevaan tuntiopettajakuntaan. Tulevaisuuden haasteena onkin laitoksen opettajaresurssien kehittäminen suhteessa tutkintovaatimuksissa tarpeelliseen valinnaisuuteen. Laitos pyrkii vastaamaan haasteeseen lisäämällä strategista suunnittelua, kehittämällä virkajärjestelmää ja opetustoimenkuvia sekä tukemalla opetuksen ja tutkimuksen vuorottelua käytettävissä olevin keinoin.

Opintojen ohjaus on pienryhmä- ja monimuoto-opetuksessa rakennettu osaksi useimpia kursseja. Erityistä huomiota on kiinnitetty pro gradu-tutkielmien ohjaukseen. Tutkielmien tukiohjaus on osa opetusministeriön hanketta, jonka tavoitteena on selvittää opintojen etenemiseen ja ohjaukseen vaikuttavia ongelmia. Hankkeeseen sisältyy myös valmistuneiden työllistymisen seuranta sekä ulkomaisten ohjauskäytäntöjen kartoitus.

Valtio-opin jatko-opintoihin liittyvät ongelmat ovat samat kuin tiedekunnassa yleensä. Laitos on kuitenkin mukana kolmessa tutkijakoulussa, mikä on parantanut tilannetta. Jatko-opintojen kehittämisessä on alettu käyttää myös ohjauksen vuorovaikutteisuutta lisääviä ohjausryhmiä, jotka muodostuvat opiskelijan pääohjaajasta ja kahdesta tukiohjaajasta.

Koulutuksen arviointi ja kehittäminen

Oppimisen ja opetuksen arviointi on pyritty rakentamaan yhteensopivaksi opetuksen opiskelijakeskeisyyden kanssa

(ks. yleinen osio). Opetusta arvioidaan myös analysoimalla valmistuneiden työhön sijoittumista tilastotietojen ja laitoksen tekemien haastattelujen avulla. Kaikille valmistuneille lähetetään kysely, jossa on selvitetty myös opiskelijoiden saamaa ohjausta tutkielman teossa. Lisäksi on ryhdytty kehittämään laitoksen omaa alumni-toimintaa.

Sillä pidetään yllä yhteyksiä työelämään ja saadaan tietoa työmarkkinoiden muuttuvista vaatimuksista.

Laitoksen vahvuudet ja koulutuksen kehittämishaasteet

Laitoksen vahvuuksina voidaan pitää opetuksen laaja-alaisuutta, monipuolisuutta, ajankohtaisuutta ja kansainvälisyyttä. Laitos on myös aktiivisesti kokeillut erilaisia opetusmenetelmiä sekä arvioinut opetustaan ja opiskelun tuloksia. Pyrkimyksistään kehittää opetustaan systemaattisesti on laitosta ja sen henkilökuntaa myös palkittu eri tavoin sekä valtakunnallisesti että tiedekunnan sisällä.

Opetuksen ongelmat johtuvat osittain resurssipulasta, osittain yliopiston opiskelukäytännöistä ja osittain laitoksen koordinaatio-ongelmista. Resurssiongelmiin ja opiskelukäytäntöihin laitoksen on vaikea itse suoraan vaikuttaa, sen sijaan opetuksen strategista suunnittelua sekä opetuksen koordinoimista on mahdollista kehittää.

Laitos tulee jatkamaan jo aloitettuja kehittämisprojekteja (intersektio-projekti, tehostettu tutkielmien ohjaus, monitieteisten opintokokonaisuuksien kehittäminen). Erityistä huomiota tullaan kiinnittämään seuraaviin kolmeen aihepiiriin:

- 1) Uuden teknologian käyttö opetuksessa. Tavoitteena on järjestelmä, joka toimii opetuksen ja oppimisen apuna kaikissa opintojen osissa.
- 2) Jatkokoulutuksen järkeväyttäminen. Erityisesti edistetään opettajien omien tutkimusprojektien kytkemistä

jatkokoulutukseen. Myös Bolognan julistuksen soveltamisen aiheuttamat muutokset tutkintorakenteeseen pakottavat

miettimään perus- ja jatko-opintojen suhdetta uudella tavalla.

3) Opetusyhteistyön syventäminen ulkomaisten ja kotimaisten yliopistojen kanssa. Opetustavoitteidensa toteutumisen takaamiseksi laitos käynnistää selvityksen valtio-opillisten opintojen luonteesta ja suoritusten vastaavuudesta eri koti- ja ulkomaisissa yliopistoissa.

Valtio-opin opiskelijajärjestön VOO ry:n arvio

Opiskelun valtio-opin laitoksella voi toteuttaa hyvään akateemiseen tapaan yksilöllisesti ja itsenäisesti. Kolme eri näkökulmaa valtio-oppiin avaava intersektio-opetus antaa mahdollisuuden laajan teoreettisen tietopohjan omaksumiseen. Valmistuneiden maisterien määrä on kasvanut laitoksella vuosi vuodelta vaikka opetushenkilökuntaa ei ole mittavasti lisätty. Opiskelijoiden näkökulmasta suuret opiskelijamassat eivät luo ongelmia, jos opetuksen koordinaatio, opiskelijoiden ja henkilökunnan vuorovaikutus sekä vaihtoehtoisten opiskelumuotojen toteutus toimii.

Laitoksen itsearviointiraportissa todetaan, että syventävissä opinnoissa toteutuu yksilöllisten opintopolkujen suunnittelu opettajan ja opiskelijan välillä, ja että opintojensa loppuvaiheessa opiskelijat pyritään saamaan mukaan laitoksen tutkimusprojekteihin. Tämä ei aivan pidä paikkaansa. Opiskelijat ovat kokeneet opintojen ohjauksen puutteelliseksi aine- ja syventävien opintojen vaiheessa, jolloin varsinaiseen graduvaiheeseen ei olla vielä edetty mutta uusien opiskelijoiden tuutorointi on jo ohitse. Laitos on osoittanut halua vuorovaikutuksen kehittämiseen ja uskomme, että laitos parantaa opintojen ohjaustaan tavoitteena nimenomaan koko opiskeluaajan jatkuva vuorovaikutus laitoksen ja opiskelijoiden välillä. Jäämme seuraamaan asian kehittymistä.

Opetuksen tavoitteet eivät ole aina kyllin hyvin opiskelijoiden tiedossa. Opettajan tulisi kurssin alussa kertoa selkeästi omista lähtökohdistaan ja tavoitteistaan sekä selvittää kurssin rakennetta. Jonkinlaista palautetta kurssista tulisi kerätä opiskelijoilta jo kurssin puolivälissä. Loppuarvioinnissa on opiskelijan näkökulmasta keskeistä opettajan onnistuminen ja kurssitavoitteiden täyttyminen, ei opiskelijoiden oppimiskokemusten yksityiskohtainen erittely. Mekaanisesti täytettävä, kaikille kursseille yhteinen arviointilomake on toimiva vain laitoksen yhteisen arviointipalautteen keräämisessä, ei yksittäisen kurssin analysoinnissa. Palautekeskustelut ja arviointiraadin käyttö ovat opiskelijoiden edun mukaista. Anonyymien palautelomakkeiden tuloksista tulisi aina olla yhteenveto opiskelijoiden nähtävillä esim. kurssin tulosten julkaisun yhteydessä ilmoitustaululla. Näin palautteen seuraamuksia voitaisiin paremmin tarkkailla opiskelijoidenkin keskuudessa.

Laitos on aktiivisesti kehittämässä verkko-opetustaan ja tuloksia on jo nyt näkyvillä mm. valtio-opin johdantokurssilla. Opiskelijoille koitua hyötyä verkko-opetuksesta riippuu ennen kaikkea siitä, löytyykö verkosta näyttävien puitteiden sijaan oikeaa sisältöä ja mahdollisuus kommunikaatioon. Kurssikohtaiset verkkosivut, jotka toimisivat sekä ajantasaisena ilmoitustauluna että oppimisfoorumina edistäisivät opiskelijoiden yhteistyötä sekä opintojen koordinoitua laitoksella. Kurssisivuille tulisi rakentaa mm. keskustelupalstoja (pelkät sähköpostilistat eivät ole aktivoineet keskusteluun) sekä niille voisi kerätä opiskelijoiden kirjallisia töitä ja oheiskirjallisuutta yhteisen arvioinnin ja keskustelun kohteeksi. Vanhemmat opiskelijat voisivat toimia kurssiassistentteina, jotka hoitaisivat sivujen päivytystä ja tiedonjakoa. Näin opiskelijat saataisiin mukaan laitoksen työhön.

Opiskelijat ovat kokeneet myönteisinä laitoksen tarjoamat soveltavat sivuainekokonaisuudet (johtamisen sivuainekokonaisuus, EU-sivuainekokonaisuus, kansainvälisten tehtävien opintokokonaisuus). Ne tukevat teoreettisempia perus- ja aineopintoja ja ovat herättäneet kiinnostusta myös muiden aineiden opiskelijoiden keskuudessa. Laitoksen resurssipula näkyy kuitenkin pienryhmäopetuksen keskittämässä pääaineopiskelijoille jolloin sivuaineopiskelijat jäävät selvästi huonompaan asemaan.

3 Kuvaus arvioinnin kulusta ja paneelivierailuista sekä jatkotoimista

Itsearviointiraportti laadittiin siten, että se koostuu koko tiedekuntaa koskevasta yhteisestä osasta sekä tieteenalakohtaisista arvioinneista. Tiedekunnan opiskelijat sekä Svenska social och kommunalhögskolan laativat raportin osana olevat itsearvioinnit.

Itserviointiprosessi käynnistyi tiedekunnassa keväällä 2001. Tiedekunnan koulutuksen kehittämistoimikunnalla oli keskeinen rooli arviointiprosessin koordinoimisessa sekä yhteisen osan valmistelussa. Kukin tieteenala laati oman itsearvioinnin. Sekä tiedekunta- että laitostasolla itsearvioinnin toteutukseen osallistui eri henkilöstöryhmien ja opiskelijoiden edustajia.

Opiskelijoiden arviointi koostuu koko tiedekunnan opiskelijoita edustavan Kannunvalajat ry:n lausunnosta sekä kutakin oppiainetta edustavan ainejärjestön lausunnosta.

Kokonaisuutena arviointiprosessi sujui suunnitelmien mukaan ja pysyi aikataulussa - lukuun ottamatta käänkösvaiheen viivästymisestä aiheutuneita ongelmia. Tehtävä oli haasteellinen, koska raporttiin (30 s.) tuli saada sisällytettyä sekä tiedekunnan koulutukselle yhteisiä piirteitä kuvaavaa aineistoa että tieteenalakohtaiset itsearvioinnit. Monialaisessa tiedekunnassa pääaineella on koulutuksen kannalta niin keskeinen merkitys, että itsearviointiraportissa tieteenalakohtaisten osien olisi pitänyt saada enemmän tilaa. Nyt ne jäivät epätydyttävän suppeiksi ja osin pinnallisiksi.

Tiedekunnalta pyydettiin ehdotusta paneelin valittavista henkilöistä. Arviointitoimisto päätti paneelin lopullisesta kokonpanosta tiedekunnan esitysten pohjalta (katso alla).

Vierailuohjelma laadittiin siten, että paneelit vierailivat kullakin laitoksella sekä Svenska Social- och kommunalhögskolanissa. Lisäksi ohjelmaan kuului tutustuminen tiedekunnan opetusteknologiaan ja kirjastoon. Paneeli haastatteli erikseen myös tiedekunnan ja laitosten johtoa sekä perustutkinto-opiskelijoita (21) että jatko-opiskelijoita (20).

Laitosvierailuja varten paneeli jakaantui kahtia. Laitosten henkilökunnasta haastatteluihin osallistui 5 - 20 henkilöä. Haastateltavina oli esimiesten ohella laitosten eri henkilöstöryhmien edustajia. Useilla laitoksilla koko henkilökunta oli varautunut olemaan tarvittaessa tavoitettavissa. Perustutkinto-opiskelijat oli valittu Kannunvalajat ry:n toimesta. Tiedekunta esitti toivomuksen, että opiskelijat edustaisivat opintojen eri vaiheissa olevia opiskelijoita. Jatko-opiskelijat rekrytoitiin laitoksittain (2/laitos) siten, että toinen oli assistentti tai tutkijakoululainen ja toinen apurahalla tai työn ohella jatko-opintoja harjoittava.

Panelisteilla oli mahdollisuus tutustua 36 tutkielmaan, joista 16 oli pro gradu- tutkielmia, 3 lisensiaantin tutkielmaa ja 17 väitöskirjaa. Lisäksi panelisteilla ole käytettävänä laadittiin tiedekunnan toimintaa kuvaavaa tilastomateriaalia. Panelisteilla oli mahdollisuus tutustua laitosvierailun aikana oppikirjoihin sekä laitoksen hankkeita esittelevään kirjalliseen materiaaliin.

Haastattelut sujuivat hyvin ottaen huomioon sen, että ohjelma vaati kireää aikataulua ja edellytti panelisteilta nopeaa orientoitumista uuteen laitosyhteisöön. Joissakin tapauksissa tämä on saattanut vaikuttaa siihen, että vierailu jäi pinnalliseksi tai keskusteltavat teemat eivät välttämättä olleet laitoksen toiminnan kannalta kaikkein keskeisimpiä. Kokonaisuudessaan vierailut sujuivat hyvin ja ilmapiiri koettiin positiiviseksi.

Panelistien loppuraportti valmistui vierailuviikon kuluessa ja siitä järjestettiin julkinen tilaisuus. Tilaisuudesta pyrittiin tiedottamaan laajasti. Lopullinen raportti luovutettiin seuraavan viikon alussa. Loppuraportti on ollut tiedekunnan sisäisessä verkossa henkilökunnan ja opiskelijoiden nähtävänä. Välittömästi raportin valmistuttua koulutuksen kehittämistoimikunnassa päätettiin siitä, miten arvioinnin tulosten käsittely etenee.

Tiedekunnan laitoksilta pyydettiin henkilökunnan näkemyksiä raportin suosituksista. Opiskelijoiden kommentteja pyydettiin erikseen Kannunvalajat ry:ltä. Saadun palautteen pohjalta koulutuksen kehittämistoimikunnassa on pohdittu arvioinnin edellyttämiä jatkotoimia. Tavoitteena on käynnistää alkusyksystä 2002 tiedekunnan sisällä laajempaa keskustelua arvioinnin esille nostamista seikoista ja konkretisoida minkälaisiin toimenpiteisiin ryhdytään ja millä aikataululla. Kevääseen 2003 mennessä on tarkoitus valmistella yksityiskohtaisempi suunnitelma kehittämistoimista.

4. Arviointipaneelin loppulausunto

Members of the Panel

Nicholas Emler, The London School of Economics, UK
 Michael Goldsmith, University of Salford, UK
 Lennart Hjalmarsson, Göteborg University, Sweden
 Håkan Hvitfelt, Stockholm University, Sweden
 Matti Parjanen, University of Tampere, Finland
 Juha Räikkä, University of Turku, Finland
 Susan Starkings, South Bank University, UK **Chair of Panel**
 Alan Warde, The University of Manchester, UK

Introductory Remarks

The international panel was invited to review and evaluate teaching in the Faculty of Social Sciences at the University of Helsinki during the week commencing March 4th 2002. It visited all ten academic departments and the Swedish School of Social Sciences, held meetings with representatives of both undergraduates and postgraduates, and had a presentation from the Educational Technologies Unit and visited the Faculty library. The Panel would like to express its appreciation to all the academic staff, students and administrative support staff it met for their courteous, friendly and open reception, and their patience in dealing with its many queries.

The evaluation of teaching on the scale currently being undertaken on a voluntary basis at the University of Helsinki is unique at this time to the knowledge of the Panel. It is an opportune time for that process to begin, given the resource constraints which the Panel understands higher education faces in Finland, and the increase in student numbers entering higher education. The challenges posed to higher education institutions in the European Union at this time, for example by the Bologna declaration, make such a review additionally relevant at this point in time.

The Panel has taken these points as the context for its deliberations. Although marginal additional resources may become available in the future, major increases in state resources are unlikely if the experience of other countries within the EU is any guide. Second, increasing participation rates amongst the relevant age group is a goal set by many EU governments, and Finland is already one of the best performing nations in this group, with a good percentage of its students leaving university with Master's level qualifications. The Bologna declaration poses a challenge to the Finnish higher education system, which generally does not have a three year BA exit point from the system, and there is also a general push toward student centred learning away from a teaching orientated approach. To put the problem in simple terms, Finnish higher education institutions, as elsewhere, can be expected to have to do more for less, and in a more market or student led demand system.

Departments in the Faculty, and the Faculty itself, cannot expect large amounts of increased resources. Yet it was quickly apparent to the Panel that in many cases, if not all, that departments were working with limited staffing and financial resources. Staff costs appear to account for over 90% of most departmental expenditure, leaving little room for discretion in departmental budgets. It was also clear that the majority of departments in the Faculty enjoyed a good or excellent research reputation, following a research assessment exercise two years ago. In the majority of cases such a reputation appeared to enhance teaching quality, with research being used to heighten the teaching experience. The overall impression is thus of a Faculty in which both the quantity and quality of teaching is generally at a high level, though with many departments stretched to the limit in terms of the resources they could dedicate to teaching. Thus whilst it may be possible to sustain the quality of the teaching experience in the short run, in the medium to longer term, quality is likely to suffer unless the University, Faculty and Departments address some of the issues posed by the continued limit on resources for teaching. Again, to put it simply, departments need to be smarter in their teaching, the Faculty needs to take actions and put in place systems which will ensure quality and standards are maintained over time. The University also needs to ensure sufficient resource flexibility to allow the Faculty and departments move from where they are now to a more efficient teaching position.

Educational Programme of the Faculty of Social Sciences at the University of Helsinki

The Panel was asked to comment on a number of specific aspects of the teaching and degrees offered by the

Faculty and departments. The Panel has chosen to address these issues under this general assessment. The Social Science Faculty offers a wide range of undergraduate and postgraduate programmes comparable with those offered in many other institutions in Europe. Such programmes make excellent use of the opportunities for international exchange of staff and students. As far as the Panel is able to judge, we believe the quality of those programmes is comparable. Students are generally satisfied with the experience, and the learning results are good. The Panel reviewed a number of Master's theses and found them impressive and well up to the standards expected in institutions with which Panel members are familiar. The main strength of the Faculty is the quality of the academic staff. Their quality is generally high, with many of them very research active and well linked to professional and academic communities in the Nordic region and beyond. Additionally the Panel learnt of many examples of good pedagogical practice which deserves to be more widely disseminated. Generally speaking research feeds into teaching, being used by individual teachers to help the teaching of specific courses. A particular strength of the Faculty lies in its ability to innovate and be flexible in its teaching approaches, within the strictly limited resources it has available, as again exemplified by its varied assessment procedures, innovations in the use of information technology in teaching, and other varied approaches to teaching. However, this flexibility also contributes to problems.

Lest it be thought all is well, the Panel also identified a number of problems which need addressing. The limitation on resources, with very fixed limits on the numbers of staff, leads to heavy teaching loads, leaving little time for other activities, including research. Student numbers have increased and continue to do so in the Faculty, and it will prove difficult to maintain quality and standards over time unless the Faculty and the Departments accept the need for innovation and change in practices. Two themes were highlighted by students, both in their written evaluation and in the meetings the Panel held with them.

The first relates to the amount of guidance students receive as they undertake their different courses and the amount of feedback on performance they receive once courses have been completed. There are examples of good practice across the Faculty and in departments on both of these matters, but there is room for improvement. The Panel identifies some ways of doing so in its recommendations.

Second, there are problems with the evaluation of teaching, which is generally unsystematic, individual, and with remedial actions less well supported than they might be. Where evaluation is more collective, feedback to students on what happens as a result of the evaluation is very limited. Again this is a theme picked up in Panel's recommendations.

The Panel identified two further major issues that require attention and action. First, the incentive structure to support excellent teaching is very weak: if all teachers are expected to research, then they must have the time and facilities which allow them to develop and maintain their research activities. Similarly, the Panel believes it is in the University and Faculty's interest that all researchers should teach, including doctoral students. Again such a move has implications for resources and for pedagogical training, which the Panel addresses in its recommendations. Flexibility in the programmes contributes to the problems. For example, the extensive use of book examinations means that teachers are faced with a constant round of examination marking. The use of small group teaching methods has to be limited to major students in most cases because teachers would not have the time to offer this kind of support on all courses. If quality is to be maintained in future, there is a need for more innovation in teaching practices and some restriction on student choice of courses. The Panel considers these points in its recommendations.

Second, the Panel found it extremely difficult to gather evidence about quality and standards and overall performance by departments and in the Faculty. Departments often found it difficult to indicate how many students they had or to provide information on rates of completion, failure and drop out. Additionally the Panel formed the view that there were few systematic guidelines on marking procedures, grading, and standards, within and between departments across the Faculty. For example, except at Master's level, the Panel heard of no procedures to ensure consistency of marking between examiners. The Panel also addresses this problem in its recommendations

As numbers increase, the move towards a student-centred approach as distinct to a teacher-led one is likely to increase. Currently the Faculty and Departments have some good teaching methods and practice in this respect, but both will continue to keep the issue under review, adopting new ideas and methods as seems appropriate

The learning atmosphere

From meetings with the undergraduate and postgraduate students, the Panel gained the impression that the University and Faculty provided a healthy learning atmosphere. Students generally appeared well motivated and enthusiastic about their studies. The relationships between the students and the teachers seemed to be

good in most cases. Both in the sessions with students and from the quality of their written evaluation evidence, there were signs of a good spirit in the Faculty, suggesting that students were very committed to their studies.

Postgraduate students highlighted generally good working relationships with supervisors and a research friendly atmosphere. The supervising professors' experience and the generally good research reputation of most departments has helped create a favourable environment for research work, one improved where students have opportunities to participate or work alongside other researchers involved in sponsored projects and/or in national graduate schools.

Study guidance and support services

Study guidance was identified by students as a problem common to many departments in the Faculty. The Panel discusses this problem elsewhere in its report, either as specific recommendations to the Faculty or else for particular departments to address.

The Panel consider the Faculty support services – Educational Technology and Library – to be of a good standard, comparable to that in many institutions with which its members are familiar. The Panel were impressed with the innovative work being undertaken in web-based and distance learning by the Educational Technology Service and by the range of services offered by the Library. However, students identified a shortage of copies of books as a problem in relation to some courses, and the Panel believe extra provision would be appropriate.

Bilingualism

Provision to meet the university commitment to bilingualism is adequate. However, improvements could be made by ensuring that equal provision is applied wherever desirable (e.g. in the setting of examination papers).

Recommendations

The Panel considers the Faculty to be teaching at a level consistent with international standards in Europe. It has dedicated and very motivated staff and enthusiastic, high-quality students. Its undergraduates enjoy a wide range of flexible courses which permit choice and encourage independent and self-motivated study. Its postgraduates obtain an education which engage them in international scholarship at the highest level. However, given the tight budget constraints and staff time available, the Panel makes the following more specific recommendations, which are not in order of priority:

1. The University needs to create sufficient resources to allow the Faculty and the departments to adopt new practices, which will ensure quality of teaching and innovation in teaching methods, given existing resource constraints which are likely to persist in future.
2. The Panel heard many complaints about inflexible resource allocation. Too much money seems to be tied up in salaries, making the system very rigid. To create more flexibility at the department level, a larger share of the budget should be put aside for other purposes than permanent staff.
3. To sustain high quality in the long run, the present rules for budget allocation within the faculty are too output-dependent. Moreover, it is a zero-sum game within the faculty, creating potentially unhealthy internal competition, which might have a negative impact on quality. Therefore, the Panel recommend less weight on output measures and more on the number of students currently being actively taught.
4. The Faculty needs to adopt measures which will ensure consistency of assessment methods, practices and standards across the faculty and thereby demonstrate quality benchmarked against best international criteria.
5. Departments need to be more innovative and adaptive in terms of teaching methods and range of courses on offer. A number of innovatory practices were seen by the Panel which departments might like to consider adopting or adapting to their own needs.
6. The Faculty might like to consider ways and means by which the dissemination of good practice

might be better achieved across all departments in the Faculty.

7. If the University and the Faculty wish to recognise the importance of the teaching function, then both might consider requiring new teachers to undergo initial teacher training and for departments to have formal systems for teacher/teaching evaluation on a collective basis and for the results of such evaluations to be made public to departmental staff and students.
8. The incentive structure seems to be very weak at the department level, and it could be improved. The structure of incentives to research well militates against excellence in teaching. The incentive structure should be reconsidered.
9. In relation to the portfolio programme, staff development programmes should be worked out in all departments. All new teachers should get pedagogical training, utilising the good supply of university-wide courses, as part of their portfolios and the development of portfolios should be linked to the incentive structure of the departments.
10. Departments might consider the ways in which they could improve the guidance they provide to students on courses and the learning experience more consistently. Again a number of good practices at different levels of the undergraduate and postgraduate teaching experience were reported to the Panel by departments.
11. Departments might consider ways and means by which feedback to students on their performance during and at the end of courses might be improved. Again the Panel heard examples of good practice from various departments.
12. The Panel would like to see protected and sustained the links between research and teaching. Thus, departments should make use of the research staff in their teaching programs. All research staff should teach and all teachers should do research. To realise this within the present system, departments should obtain larger remunerations for overhead services, either in kind, in the form of teaching and supervision, or directly through addition to the department budgets. Both teaching skills and research should be rewarded as part of the incentive structure.
13. The present recruitment and promotion system is regarded as very uncertain and is bad for careers in the present system and might cause problems of morale in the long run. An academic career does not seem very attractive. The faculty should consider a more traditional tenure-track system with clear rules for promotion in combination with a performance-related incentive structure.
14. PhD-programs should use the best international programs as their benchmarks. We recognise the need for different types of programme in different disciplines, but insist on the value of specialised courses as the basis for the thesis work. Teaching and MA supervision should be integrated into PhD training. A further step for consideration is use of formal contracts between students and supervisors. Moreover, departments should consider restricting the number of new PhD students each year consistent with their capacity for efficient education in terms of courses and supervision. In several cases, faculty-wide courses, especially on methodological issues, would not only be resource saving but also increase interaction and communication between different fields.
15. The extremely flexible exam system deviates substantially from international standards. An evident strength (from the students' point of view) is the very flexible assessment system, allowing considerable choice in both form and the timing of their assessments. But this is also a source of problems. It generates work and restricts the resources for giving feedback on work or for offering formative assessment. It also exaggerates the difficulties of ensuring comparability of assessment standards. In the view of the Panel, rationalisation of assessment procedures would be an efficiency-enhancing measure leading to a much more efficient allocation of teachers' time-use.
16. Students were particularly concerned with adequacy of guidance in the transition to and conduct of the MA thesis. Some form of mentoring procedure could be introduced. One other instrument might

be more scheduled supervision in some departments (instead of meeting hours) and department-specific manuals for thesis work.

17. The Panel has found that except for so-called faculty exams, there are no formal disciplinary procedures regarding plagiarism. Procedures should be introduced for all forms of assessment.

Department of Social Policy

Strengths: The Department of Social Policy covers a wide range of fields, many of them with strong professional links, and is popular with students. Social work is a growing area of teaching, but work in areas such as social, environmental and urban policy accounts for half the Department workload. Student satisfaction with the teaching of the Department was generally high, and there were a good number of students working at Masters and doctoral levels. The Department has a number of excellent, international contacts and exchange programmes, and the Panel judged its work to be comparable with that at other European institutions with which it is familiar.

The Department has adopted a number of good practices in its teaching. Small group work, distance/net based teaching, guidance and thesis handbook at Master level, as well the new cross faculty and university programmes in environmental and urban studies. Links with the Swedish School in the social work area are good, and the Department shares a position with that School.

Issues to address: The Department identified a number of problems in discussion with Panel members. Problems of dissemination of good practice within the department let alone across the Faculty were identified. Student concerns about lack of information about Departmental research activities were also accepted as valid. The Department agreed that the absence of a quality assurance mechanism concerning marking and standards at level below that of the Master was a problem which ought to be addressed, though the Panel considered it also a problem across the Faculty. Last the departmental name no longer reflects the range of subjects provided, and the Panel accepted that a name change would be appropriate.

Department of Political Science

Strengths: The Department of Political Science is the largest and a very successful teaching department in the Faculty, attracting not only a high initial entry but also students transferring from other disciplines as well as a large number of students taking political science as a Minor Subject. All three areas of the department demonstrated a broad commitment to teaching. It has one of the highest student staff ratios in the Faculty and has adopted a number of interesting teaching innovations to meet the teaching demands placed upon it. In particular, there was wide use of small group teaching, extensive use of web based teaching was under development, as well as participation in a number of innovative projects, e.g. one which provides guidance and support at the Master level and which should improve completion rates, and another designed to develop benchmarking of the department against others in a European context.

Issues to address: The Department identified two problems in its self-evaluation, coordination of teaching and shortage of time for research. Both should be solved if the department set itself a clear order or priorities and developed a strategy to implement them. Such a strategy would ensure that staff had a time allocation for research, and would identify ways and means by which teaching might be further restricted and rationalised. A more formal system of teaching evaluation would also help this process. Despite the teaching innovations there are continuing difficulties in meeting the demands placed upon the department for teaching

Department of Social and Moral Philosophy

Strengths: This small research led department offers a large number of courses which attract a considerable number of students, especially as Minor Students. The department has a good gender balance of staff and

students. The department deals with its major students extremely well, producing many high quality theses at the Master level. Within the limited resources available to it, the Department had made as much use as possible of small group teaching methods, especially for major students, and has also established a number of reading groups, many led by doctoral students. The department is planning to provide more written feedback to students on their work and to make greater use of e-mail as a means of communication. Teaching evaluations are discussed collectively and actions agreed.

Issues to address: Two main problems were identified by the Department in its self-evaluation, and echoed in the student evaluation, namely difficulties with teaching Minor Students effectively and in achieving satisfactory completion rates at the Master level. The first could be addressed by making suitable and attractive provision for students not interested in pursuing philosophy further in their studies, and by considering possible teaching innovations for such courses. Both problems might be alleviated if the Department learned from best practice elsewhere in the Faculty, as it could in seeking to improve the guidance it provides to students following philosophy courses generally.

The Department of Social Science History

Strengths: The Department has two units, Political History and Social-Economic History. Despite a small staff, a relatively high percentage of initial entrants achieve an MA degree. The Department cooperates successfully with the other history departments and institutes within the University of Helsinki and also, at the doctoral level, with other universities in Finland. It is advanced in the use of widely varied methods of instruction and learning, including the Internet. The Department also provides good written guidance, including a specially prepared introductory textbook. It is internationally oriented, and organises conferences in its special fields.

Issues to address: Challenges include continuing to deliver high quality teaching with current resources and increasing the ratio of female staff.

Department of Economics

Strengths: The Department of Economics is a small unit but with eminent scholars in core areas, producing professional economists through a highly structured course. All teachers do research, and an increasing number of researchers also teach. It provides high quality guidance and supervision for the Master thesis and especially in its PhD-training. Its PhD program is organised within the national postgraduate school of economics, (coordinated by the Department), which, in the judgement of the Panel, provides Finnish universities with PhD education at a high international level. The Department has extensive links to some of the best Economics departments in the world with an extensive exchange of scholars. The future relocation and collection of all the three, partly complementary, Economics departments in Helsinki should further strengthen research and education in Economics (though worries were expressed about the possible merging of statistics work within the University).

Unlike some others, the Department has managed to rationalise its course offerings and its assessment procedures to a considerable extent, resulting particularly in only a limited number of exams. Additionally some small group teaching had been introduced and proved welcome, though its widespread use was difficult given the size of the department. Another interesting initiative is its planned alumni program.

Issues to address: Though there is some limited evaluation of teaching on an individual basis, there is no formal evaluation system, a priority identified by the department. The Panel believes that the department should establish such a system and should continue its efforts to improve the communal identity in the Department, something raised in the student evaluation and which the Department recognised had some validity. Minor subject provision could be reviewed, especially in the light of the development of programmes such as EU, environmental and urban studies.

Institute of Development studies

Strengths: The Institute of Development Studies (IDS) is a relatively small problem-oriented and multidisciplinary unit. It is composed of scholars with different background, especially Sociology, Political Science, Geography and History. So far it has provided training up to the BA-level, but is now also developing full-scale Master and PhD programs. IDS obviously gets very dedicated students, albeit with widely divergent background.

Issues to address: IDS recognises that recruiting students, although they are very enthusiastic, from a large range of the university causes problems and attempts are made to homogenise the students with the course menus. This heterogeneity would be an even more serious problem now when Master and PhD programs are developed. There is a trade-off between a broad selection of introductory courses and more advanced courses, and The Panel want to emphasise that without more advanced courses and a set of methodological courses, thesis quality at both levels would suffer.

Department of Social Psychology

Strengths: The department has evolved a well-structured curriculum providing high quality education in the discipline of social psychology. Students have excellent opportunities to specialise at masters level, benefiting from the research specialisms of the teaching staff. There has been imaginative development of new learning methods, including use of portfolios. The department has created a student-centred atmosphere, based on a tradition of listening to students, eliciting their views and involving them extensively in planning the teaching programme. This has been recognised in the award of a national prize for teaching quality. Students are also involved in the teaching in various ways. This includes a mentoring role in relation to incoming students and the use of senior students in leading small group work at the advanced level. The creation of an anemuenis position has made for more effective student guidance while also reducing pressure on teaching staff. At masters level the good balance as between qualitative and quantitative work attests to the success of the programme in developing broadly based research skills. The location of this department within the social science Faculty benefits both its own students through their access to minors in cognate disciplines and students studying other social sciences who are able to select social psychology as a minor.

Issues to address: The department recognises a need to provide more structured support doctoral work, which resource limitations have so far precluded. There is heavy use by students, particularly minors, of repeat faculty book exams, creating large demands on staff time.

Department of Statistics

Strengths: The department has produced its own textbook, designed to support the teaching programme. Income generated from this also benefits resources within the department. The department has similarly designed its own statistics software, tailored in such a way as to provide an effective teaching and learning tool. ICT is well-integrated into teaching provision. Within the faculty, the needs of economics and social psychology, particularly those relating to psychological measurement, are especially well addressed. This undoubtedly increases the value of the education the university is able to offer in these disciplines. The department has recognised changing needs brought about by a changing student profile and has adjusted the assessment options accordingly.

Issues to be addressed: It would be desirable to address the gender balance on the teaching side. Content of the teaching is quite heavily mathematical, and could be better matched to the needs of minor students, especially those on the compulsory courses. There are resource implications arising from attempts to support students/staff from other disciplines needing statistical expertise. Problems exist in statistical needs at supporting masters and especially doctoral level. The relatively low completion rate for master theses is a difficulty in the context of a resource model based on completed degrees. A merger of the providers of

statistics teaching within the university as a whole will have repercussions for provision at faculty level.

Department of Communication

Strengths: The department makes imaginative and extensive use of ITC in many of its courses. There is a high number of applications in relation to places allowing the department to select highly able students. There is good practice within the department to reinforce student contributions to course and teaching evaluation. The department has also initiated a promising approach to the use of alumni input to review their teaching aims. Good use is made of professional input into the courses, to give students appropriate practical experience. The department also benefits from its membership of a national network. Project work is enhanced through association with on-going research projects.

Issues to address: The curriculum is rather fragmented and dependent upon the research interests of current staff rather than a coherent vision of the discipline as a whole. The department faces particular difficulties meeting the teaching needs of a high number of minor students.

Department of Sociology

Strengths: The department offers a coherent and comprehensive programme of education in sociology in which demography is a distinctive strength. The more recent creation of a separate programme in social anthropology, that nonetheless enjoys a close connection with the discipline, is a welcome development. There are good examples within the department of formative assessment, which students are reported to find demanding but ultimately rewarding. There has been success in moving major students away from extensive reliance on book exams and towards other forms of assessment. The department is to be commended for the number of doctoral theses completed each year, this rate of success endorsing the effectiveness of the programme they have developed to support doctoral studies.

Issues to address: The conflict between the desire to allow free choice of topic for master thesis and the ability to provide effective supervision and support from within the expertise available is reflected in the quite high non-completion rate. Despite a growing interest among students in the employment-related value of quantitative skills, the great balance of project work is towards qualitative methods; it has proved difficult to redress this or encourage or use of both methods. The department recognises the desirability of increasing the involvement of the large number of research staff within the department in the teaching, but contractual arrangements are an obstacle to this. It would be desirable to provide more than superficial learning opportunities for minor students.

The Swedish School of Social Science (SSKH)

SSKH seems to be a well organised and functioning unit suited for its purpose. Its small size is both an asset and a problem. It is an asset because of the familiar atmosphere, motivated students and close links between staff and students and the small-scale teaching it provides, but has the problem of large vulnerability to staff changes, its limited course choices. Moreover, it lacks the Master and PhD levels making it difficult to keep good students. In spite of this, its students are obviously attractive in the labour market.

One of its features is the close link between theory and profession, especially in Journalism but also in Social Work. In both these fields Masters programmes seem highly desirable and would lead to the theoretical depth now lacking.

Another feature is its attempt to establish multidisciplinary activities in some fields. The staff are active in teaching development and take active part in university-supplied pedagogical courses. The teaching load of the lecturers is rather heavy with difficulties to combine research and teaching. Because of its small size, the teachers are expected to be all-round experts. On the other hand, it is rather easy to get sabbaticals and funding for conference participation.

5 Johtopäätökset

Arvioitsijoiden lausunnossaan esittämistä suosituksista on keskusteltu sekä tiedekunta- että laitostasolla. Keskustelujen perusteella on päädytty johtopäätöksiin, jotka esitetään kohdassa 5.1. Tiedekunnan opiskelijajärjestöä Kannunvalajat ry:tä on pyydetty esittämään opiskelijoiden näkemys arvioitsijoiden suosituksista (5.2).

5.1. Tiedekunnan näkemys arvioitsijoiden suosituksista

Arviointipaneelin käsityksen mukaan sekä opetuksen määrä että laatu ovat valtiotieteellisessä tiedekunnassa korkealla tasolla, mutta samalla monien laitosten nähdään toimivan resurssiensa ääri rajoilla. Paneeli arvioikin, että keskipitkällä ja pitkällä tähtäyksellä opetuksen laatu todennäköisesti kääntyy, elleivät yliopisto, tiedekunta ja laitokset kiinnitä riittävästi huomiota rajallisten opetusresurssien aiheuttamiin haasteisiin. Tähän ongelmaan tiedekunnassa ja koko yliopistolaitoksessa on kiinnitetty toistuvasti huomiota, mutta omat toimintamahdollisuudet ovat varsin rajalliset. Tiedekuntatasolla voidaan lähinnä pyrkiä kehittämään omaa rahanjakoa siten, että suurimman opetuskuorman kantavien laitosten tilannetta helpotetaan palkitsemalla vahvemmin tuloksellisuutta.

Tällä hetkellä tiedekunta tarjoaa paneelin mukaan laajan valikoiman perustutkinto- ja jatkotutkinto-ohjelmia, jotka ovat vertailukelpoisia moniin Euroopan maissa tarjottaviin ohjelmiin nähden. Paneelin arvion mukaan myös näiden ohjelmien laatu on vertailukelpoinen. Opiskelijat ovat yleensä tyytyväisiä opiskelukokemuksiinsa, ja oppimistulokset ovat hyviä. Tiedekunnan keskeisin vahvuus on akateemisen henkilöstön korkea laatu. – Nämä arviointitulokset ovat myönteisyydessään palkitsevia. Voidaankin päätellä, että tiedekunnan voimakas kansainvälinen suuntautuminen verrattuna yhteiskunnallisen alan muihin tiedekuntiin on kantanut hedelmää.

Paneeli ilmoitti tutustuneensa moniin hyviin pedagogisiin käytäntöihin, joiden toivottiin myös leviävän useammille laitoksille. Erityisenä vahvuutena pidettiin kykyä innovoida ja luoda joustavia opetusratkaisuja käytettävissä olevien hyvin rajallisten resurssien aiheuttamassa tilanteessa.

Ongelmana nähtiin opiskelijamäärien kasvuun liittyvä suuri opetuskuormitus, joka jättää vain vähän mahdollisuuksia muuhun toimintaan, kuten tutkimukseen. Tähän kytkeytyy myös epäkohdaksi nähty opintosuorituksiin liittyvän ohjauksen ja opintosuorituksista opiskelijalle annetun palautteen vähäisyys. Kun edellinen on ollut yleisesti tiedossa, ei jälkimmäinen ole ollut yhtä yleisen keskustelun kohteena etenkin oppimisesta annetun palautteen muodossa. Henkilökohtainen palaute on tiedekunnassa keskittynyt useimmiten tiettyihin avainopintoihin (menetelmäharjoitukset, seminaarit, tutkielmat), mutta laajempi palautteen antaminen saattaisi olla mahdollista paitsi näissä myös joillakin avainkursseilla ainakin niillä laitoksilla, joilla opiskelijoita on vähemmän suhteessa opettajahenkilökunnan määrään. Suuri opiskelijamäärä estää kuitenkin täysimittaisen henkilökohtaisen palautejärjestelmän käyttöönoton. Henkilökohtaisen palautteen lisäämistä on osin vaikea perustella myös siitä syystä, että opiskelijat jättävät usein käyttämättä osan nykyisistä palautteen saamisen mahdollisuuksista. Ohjausmuotoja eräillä laitoksilla on pohdittu paljonkin, ja uusia muotoja on myös otettu käyttöön.

Opetuksen arviointia pidettiin liian epäsystemaattisena. Tämä puute tiedekunnassa on paikannettu aiemminkin, ja tiedekuntatasoisten opetuksen arviointia tukevien välineiden kehittäminen on jo hyvässä käynnissä. Paneeli jäi toivomaan nykyistä vahvempia tiedekuntatasolla asetettuja opetuksen laatukriteerejä ja standardeja, jotka edistäisivät esimerkiksi arvosteluperiaatteiden yhdenmukaisuutta eri laitosten kesken. Perinteisesti tiedekunnassa on katsottu, että laatustandardit kuuluvat monialaisessa tiedekunnassa suurelta osin laitoksille. Vaikka tiedekuntatasoisten standardien asettaminen ollut jo aiemmin osa etenkin tutkinnon rakennetta koskevaa laadun kehittämistä, arviointitulosten hyödyntämiskeskustelujen yhteydessä on yritetty löytää perusteita ja muotoja entistä vahvemmalle tiedekuntatason toiminnalle myös näissä kysymyksissä.

Paneeli oudoksui sitä, että laitoksilla ei näyttänyt olevan riittävästi tietoa omien opiskelijoidensa opintojen etenemistahdista. Tämä johtuu tosin osaksi siitä, että opiskelijat eivät aloita opintojaan homogeenisina vuosikurssein, vaan he tulevat pääaineopintoihin eri väyliä pitkin ja vaihtelevilla pohjaopinnoilla, mikä vaikeuttaa opintojen etenemisen seuranta. Kun opintojen etenemistä on kuitenkin selvitetty tiedekuntatasolla myös oppiainekohtaisesti, on osin kyse viestintäongelmista.

Arviointi herätti opetuksen kehittämistyössä aktiivisesti toimivien keskuudessa runsaasti

keskustelua, todennäköisesti laajemminkin. Koulutuksen kehittämistoimikunta käsitteli arviointiraportin suosituksia kahdessa pitkässä kokouksessa, joissa ajatusten vaihto oli vilkasta ja monipuolista. Tätä ennen toimikunta pyysi laitoksia käsittelemään arvioinnin antia omissa kokouksissaan ja välittämään keskustelun tulokset koulutuksen kehittämistoimikunnalle pohjaksi arvioinnin tulosten hyödyntämiselle. Myös opiskelijat ovat käsitelleet aktiivisesti arvioinnin tuloksia ja heidän kokemuksensa arvioinnin kulusta ovat olleet myönteiset.

Monien suositusten kehittämissuunnat eivät ole tiedekunnan piirissä uusia, mutta myönteisenä voidaan pitää, että näin tiedekunnan ja yliopistonkin aiemmin esillä pitämät yliopiston toiminnan ongelmat saivat vahvistuksen myös ulkopuolisilta arvioitsijoilta. Näihin ongelmiin kuuluu etenkin lisääntyneiden opiskelijamäärien ja tutkimustyön ristiriita.

Arviointitulosten hyödyntämisessä toimikunta näki joitakin ongelmia. Vaikka arviointiraporttiin sisältyykin lyhyet laitoskohtaiset luonnehdinnat vahvuuksista ja kehittämiskohteista, jäävät ne usein melko yleiselle tasolle. Toisaalta raportin yleisessä osassa viitataan joillakin laitoksilla noudatettaviin hyviin ja joustaviin käytäntöihin, joiden toivoisi leviävän muillekin laitoksille. Kun tällöin ei ilmoiteta laitosta eikä useinkaan kuvata hyväksi koettua käytäntöä tarpeeksi seikkaperäisesti, jäävät hyvyyskriteerit epäselviksi ja suosituksen noudattaminen edellyttää omakohtaista selvitystyötä. Joitakin suosituksia ei käytännössä voida toteuttaa edes yliopiston omilla päätöksillä (esim. sisäisen urajärjestelmän luominen akateemiselle henkilökunnalle, rahoituksen tulospainotteisuuden vähentäminen). Osassa arviointiraportin suosituksista käsitykset eroavat joidenkin opettajien ja opiskelijoiden välillä. Nämä kysymykset kytkeytyvät ohjauksen ja opintosuorituksia koskevan palautteen antamisen mahdollisuuksiin sekä joustavaan kirjallisuuskäytännöihin. Arvioinnin suosituksissa näkyvät selvästi paneelin vierailujen yhteydessä esiin nostetut asiat, mikä on vaikuttanut siihen, että laitoskohtaiset luonnehdinnat eivät ole yhteismitallisia.

Arvioinnin tulokset voidaan tiivistää seuraaviin vahvuuksiin ja kehittämishaasteisiin.

Vahvuudet

- Opetuksen määrä ja laatu ovat yleisesti korkealla tasolla.
- Tutkintojen laatu vastaa eurooppalaista tasoa.
- Opiskelijat ovat korkeatasoisia, yleensä tyytyväisiä opiskeluunsa, opiskelun ilmapiiri on terve, ja oppimistulokset ovat hyviä.
- Tiedekunnassa on monia esimerkkejä hyvistä pedagogisista käytännöistä.
- Päävahvuus on akateemisen henkilökunnan korkealaatuisuus.
- Erityinen vahvuus on kyky keksiä uusia ja joustavia opetusratkaisuja, vaikka käytettävissä olevat resurssit ovat hyvin rajalliset.
- Opetusteknologiassa on kehitetty innovatiivisia ratkaisuja, kirjaston palveluvalikoima on vaikuttava.

Kehittämiskohteet

- Tiedekunnan ja laitosten resursseja tulisi lisätä, jotta ne voisivat omaksua uusia, opetuksen laadun kehitystä tukevia käytäntöjä.
- Opetustyön kasvanutta kuormittavuutta tulisi pyrkiä vähentämään koulutuksen laadusta tinkimättä, jotta opetushenkilökunnalla olisi nykyistä enemmän mahdollisuuksia tutkimuksen tekemiseen sekä asiantuntijatehtäviin.
- Opiskelijoille annettavan ohjauksen sekä opintosuorituksia koskevan palautteen laatua tulisi kehittää sekä muotojen että sisällön kannalta.
- Opettajien pedagogista osaamista ja koulutustarjontaa tulisi lisätä, opetusta tulisi arvioida systemaattisemmin, ja arvioinnin tulosten ja hyödyntämistapojen tulisi olla aiempaa julkisempia.
- Opetuksen kehittäminen tulisi tehdä kannustavammaksi opettajille, jotta se nähtäisiin nykyistä vahvemmin osana normaalia opetustyötä.
- Tiedekunnan tulisi vahvistaa entistä enemmän yhtenäisiä käytäntöjä opetuksen laadun varmistamiseksi, vertailla käytäntöjä suhteessa parhaisiin kansainvälisiin esikuviin ja levittää nykyisiä hyviä opetuskäytäntöjä yli laitosrajojen.
- Joidenkin opintosuoritusten valintamahdollisuuksia (esim. kirjallisuuskäytännöt) tulisi rajoittaa, jotta oppimisen laatu voidaan taata paremmin.

5.2 Tiedekunnan opiskelijajärjestön näkemys arvioinnin tuloksista

Johdanto

Valtiotieteellisen tiedekunnan opiskelijat osallistuivat koulutuksen ja tutkintojen arviointiprosessiin usealla tavalla. Jokainen tiedekunnan ainejärjestöistä kirjoitti lausunnon oman pääainelaitoksensa itsearviointiraportin liitteeksi. Tämän lisäksi kaikilla tiedekunnan opiskelijoilla oli mahdollisuus osallistua tiedekuntajärjestö Kannunvalajat ry:n lausunnon tekemiseen.

Tiedekunnan yhteistä opiskelijalausuntoa laadittaessa kävi ilmi, että suurin osa opiskelijoiden palautteesta ja kehittämistarpeista on selkeästi laitoskohtaista. Toisaalta osa kommentteista kohdistui tiedekuntaan kokonaisuutena liittyen mm. tutkinnon rakenteeseen tai yleisiin opetusmenetelmiin. Olennaista on, että osa esitetyistä parannusehdotuksista on toteutettavissa vain jos sekä opettajat että opiskelijat ovat valmiita muuttamaan toimintatapojaan. Koulutuksen kehittäminen vaatii molempien osapuolien yhteistyötä.

Arviointipaneelin vierailuohjelmaan sisältyi sekä perustutkinto- että jatko-opiskelijoiden haastattelu. Opiskelijat antoivatkin suurimman panoksensa arviointiin näiden haastattelujen aikana. Perustutkinto-opiskelijoiden haastatteluun osallistui 21 ja jatko-opiskelijahaastatteluun 20 henkilöä kaikilta laitoksilta. Keskustelu panelistien kanssa oli kummankin osapuolen mielestä kiinnostavaa ja innostavaa. Kannunvalajat kutsui jälkepäin kaikki tiedekunnan opiskelijat mukaan keskustelemaan paneelin loppuraportista. Opiskelijatapaamisen pohjalta Kannunvalajat laati tiedekunnan kehittämistoimikunnalle oman mietintönsä paneelin loppuraportista.

Sekä ainejärjestökohtaisissa itsearvioinneissa että paneelihaastattelussa valinnaisuus, itsenäisyys ja joustavuus nousivat esiin tutkinnon vahvuuksina. Mahdollisuutta valita kiinnostuksensa mukaiset sivuaineet ja opiskelutavat pidettiin ensiarvoisen tärkeänä. Toisaalta tällainen joustavuus luo haasteita opintojen ohjaukselle ja tiedekuntatason tutkintorakenteiden luomiselle. Paneeli mainitsee raportissaan yhtenä tiedekunnan ongelmana tutkinnon joustavan suorittamisen mahdollistavat tiedekuntatentit. Opiskelijat eivät kuitenkaan näe mahdollisuutta kaventaa tiedekuntatenttien määrää tai rajoittaa eri opintojaksojen suorittamista eri tenttipäiviin. Opiskelijat ymmärtävät ettei nykyisenkaltaisessa järjestelmässä ole mahdollista saada tiedekuntatenteistä sellaista laadukasta ja yksilöllistä palautetta, joka muuten on tavoitteena opetuksen kehittämisessä.

Tiedekunta käsitteli itsearviointiraportissaan opintojen pitkittymiseen liittyviä ongelmia. Opiskelijat pitävät kuitenkin laaja-alaisia opintoja, opiskelijavaihtoa ulkomailla ja opintojen ohessa hankittua työkokemusta nopeaa valmistumista tärkeimpinä tekijöinä tutkinnon tarjoamia mahdollisuuksia arvioitaessa. Laajan tutkinnon - joka käytännössä tarkoittaa suurta opintoviikkomäärää - ja työkokemuksen ajatellaan edistävän yhteiskuntatieteilijöiden ammattitaitoa. Suuri osa opiskelijoista onkin jo valmistuessaan koulutustaan vastaavassa työssä. Tämän vuoksi opintojen kesto ei ole paras tapa arvioida opintojen onnistumista tai tehokkuutta.

Viime vuosina lisääntynyt laitosten välinen yhteistyö opetuksen järjestämisessä sekä monitieteiset sivuainekokonaisuudet saivat runsaasti myönteistä palautetta opiskelijoilta. Nykyisten rajoitettujen resurssien puitteissa on samalla entistä tehokkaammin pyrittävä levittämään eri laitosten hyviä käytäntöjä ympäri tiedekuntaa. Näistä käytännöistä pitäisi tiedottaa aktiivisesti sekä henkilökunnalle että opiskelijoille. Onnistuneet kokemukset ja käytännöt tulisi koota tietopankiksi tiedekunnan kotisivuille kaikkien opetuksesta kiinnostuneiden nähtäville ja päivitettäväksi.

Monet tiedekunnan opiskelijat lukevat sivuainettaan lähes yhtä paljon kuin omaa pääainettaan. Sivuaineopintoihin ja sivuaineopiskelijoiden ohjaamiseen on tiedekunnassa kuitenkin kiinnitetty suhteellisen vähän huomiota vaikka asia liittyy saumattomasti opetuksen tavoitteiden muotoiluun. Keitä varten opetusta järjestetään? Miten palvella sekä pää- että sivuaineopiskelijoiden tarpeita? Opiskelijat toivoivat, että erilaisista aineyhdistelmistä tiedotettaisiin nykyistä enemmän ja että laitokset järjestäisivät nimenomaan sivuaineopiskelijoille tarkoitettuja infotilaisuuksia oman opetukseensa liittyen.

Samalla tutkintovaatimuksia olisi hyvä tarkastella aina myös sivuaineopiskelijan näkökulmasta. Johtoryhmien opiskelijajäsenet pääsevät vaikuttamaan omiin tutkintovaatimuksiinsa, mutta sivuaineopiskelijoiden etuihin ei useinkaan kiinnitetä tarpeeksi huomiota. Useissa aineissa sivuainekokonaisuudet rakentuvat valitettavan suurista kirjatenteistä ja massaluennoista. Kokemuksien mukaan sivuaineopiskelijoiden on pääaineopiskelijoita vaikeampi luoda yhteyksiä sivuainelaitoksen henkilökuntaan tai opiskelijoihin.

Lähes kaikkien pääaineiden opiskelijat osallistuvat ns. yleisten opintojen kursseille. Tyytyväisyys näihin kursseihin on vaihdellut. Opiskelijoiden itsearviointiraporteissa tuotiin esille menetelmäopetuksen kehittämisen haasteet. Kaikille tiedekunnan opiskelijoille pakollinen tilastotieteen johdantokurssi on koettu

muusta opetuksesta irralliseksi. Laitoskohtaiset tilastokurssit olisivat opiskelijoiden mielestä toimivampi ratkaisu: ideana tulisi olla nostaa tilastotieteiden perusteista esiin ne asiat, jotka liittyvät asianomaisen aineen erityisluonteeseen. Näin käytännön tutkimus ja tilastotiede sidottaisiin mielekkäällä tavalla yhteen.

Opiskelijoiden saama ohjaus, opiskelusta saatava ja annettava palaute ja opetuksen systemaattinen ja julkinen arviointi ovat olleet koko arvioinnin ajan opiskelijoiden mainitsemat suurimmat epäkohdat tiedekunnan opetuksessa. Näihin epäkohtiin liittyvät kiinteästi myös suoritusten arvostelun yhteismitattomuus. Arvosteluperusteita tulisi tutkia tiedekunnan laajuisesti joko OODI-järjestelmän avulla tai luetuttamalla kirjallisia töitä eri opettajilla. Valtakunnanlaajuinen pro gradu -vertailu tukisi myös arvostelun perusteiden kartoittamista.

Arviointiprosessin aikana opiskelijoille on muodostunut aikaisempaa selkeämpi kuva opetuksen kehittämisen tärkeimmistä osa-alueista. Seuraavissa luvuissa käsitellään opiskelijoiden priorisoimia asioita.

Opetuksen laatu ja arviointi

Tärkeimpänä paneelin huomiona Kannunvalajat pitää vaatimusta tiedekunnan laajuisen laadunvarmistusjärjestelmän käyttöönotosta. Tämän järjestelmän tulisi sisältää arvioinnin, ohjauksen sekä arvosanojen standardien määrittelyt sekä toimet näiden saavuttamiseksi. Vaikka tiedekunnan laitokset ovat melko itsenäisiä ja eriytyneitä yksiköjä, aluillaan oleva opetuksen kehittämisen strategia on opiskelijoille tärkeä hanke. Tähän on perusteena jo pelkästään vilkas tiedekunnan sisäinen sivuaineopiskelu sekä sivuaineopinto-viikkojen suuri osuus tutkinnosta.

Opetuksen tavoitteet eivät ole aina kyllin hyvin opiskelijoiden tiedossa. Opettajan tulisi kurssin alussa kertoa selkeästi omista lähtökohdistaan ja tavoitteistaan sekä selvittää kurssin rakennetta. Jonkinlaista palautetta kurssista tulisi kerätä opiskelijoilta jo kurssin puolivälissä. Opetuksen loppuarvioinnissa on opiskelijan näkökulmasta keskeisintä opettajan onnistuminen ja kurssitavoitteiden täyttyminen. Mekaanisesti täytettävä, kaikille kursseille yhteinen arviointilomake on toimiva vain laitosten yhteisen arviointipalautteen keräämisessä, ei yksittäisen kurssin analysoinnissa. Palautekeskustelut ja arviointiraadin käyttö ovat opiskelijoiden edun mukaista. Laitoksia tulisi rohkaista ottamaan käyttöön systemaattinen opetuksen arviointi, jonka tulokset käsiteltäisiin sekä laitoksille että opiskelijajärjestöissä. Anonyymien palautelomakkeiden tuloksista tulisi aina olla yhteenveto opiskelijoiden nähtävillä esim. kurssin tulosten julkaisun yhteydessä ilmoitustaululla.

Eräänä ratkaisuehdotuksena opetuspalautteen keräämiseen pidettiin tiedekunnan aktiivisempaa roolia palautteen antamisen vakiinnuttamiseksi kaikilla laitoksilla. Tiedekunnassa on jo ollut esillä sähköisen palautelomakkeen kehittäminen ja opiskelijoiden mielestä olisi tärkeätä saattaa hanke loppuun. Tiedekunta on tällä hetkellä kehittämässä laitosten tarpeisiin sopivia arviointilomakkeita ja internetissä toteutettavia kurssiarviointeja, mikä on olennainen edistysaskel arvioinnin kehittämisessä.

Opettajien kyvyt opettaa vaihtelevat tiedekunnassa suuresti. Vaikka opetuksen merkitystä tutkimuksen rinnalla on yritetty tuoda esiin, muuttuu tilanne laitoksilla hitaasti. Valtaosa henkilökunnasta suhtautuu opetukseen välttämättömänä pahana, joka luonnollisesti heijastuu opettajien motivaatioon opettaa. Opettamisen arvioinnin kehittäminen on näin haaste koko tiedekunnalle.

Opetustaitojen puuttumista yritetään poikkeuksetta selittää sillä, että yliopistossa pedagogisia taitoja tärkeämpää on oman alan tieteellinen osaaminen. Nykyisin opetusryhmät ovat kuitenkin hyvin suuria, joten pelkkä tieteellinen osaaminen ei enää riitä. Opetuksen arvioimisen rutiinimaisuus olisi myös opettajien etu: virkoja haettaessa olisi selvää dataa hyvistä opetusansioista. Esimerkiksi opetus-portfolioiden käyttö virantäytössä on jo askel oikeaan suuntaan, mutta tarvitaan myös muita konkreettisia keinoja nostaa opetuksen arvostusta.

Ohjaus ja palaute opiskelijoille

Opiskelijoiden itsearviointien yhteenvedona voi todeta, että opiskelijoiden kokemukset ohjauksesta vaihtelevat suuresti. Arviointipaneeli kehottaa loppuraportissaan tiedekuntaa miettimään ohjauksen parantamista opintojen alussa, keskivaiheessa, gradun tekemisen yhteydessä sekä jatko-opiskelijoiden kohdalla.

Opintojen alussa opiskelijat saavat ohjausta ennen kaikkea opiskelijatuutoreiltaan, ja tiedekunnan tuutoreille järjestämä koulutus toimii hyvin. Laitokset ja niiden henkilökunta tuntuvat kuitenkin etäiseltä monelle alkuvaiheen opiskelijalle. Opettajuutorointi, jota on yritetty saada osaksi opintojen alkuvaiheen ohjausta, ei vielä ole muodostunut toimivaksi järjestelmäksi. Ongelmana on opettajuutorin roolin epämääräisyys ja tähän liittyvä opettajien heikko motivaatio. Tiedekunnan tulisi miettiä tapoja joilla parantaa

sekä tiedonkulkua opettajatuutoreiden välillä että järjestelmän näkyvyyttä tiedekunnassa.

Opiskelijoiden itsearviointiraporteissa mielipiteet keskivaiheen ohjauksesta jakautuivat selkeämmin. Osan mielestä ohjausta saa opintojen keskivaiheessa vain jos osaa sitä erityisen päättäväisesti hakea. Keskivaiheen opintojen ohjaus on parhaimmillaan yksilöllistä palautetta ensimmäisistä tieteellistä tyyliä tavoittelevista töistä sekä hyvää kandidaatin tutkielman tai tutkinnon ohjausta. Kandidatututkinnon asettamaa todennäköistä tulevaa haastetta olisi hyvä miettiä tiedekunnassa jo etukäteen. Keskivaiheen ongelmat konkretisoituvat usein ongelmina aloittaa pro gradu -työn kirjoittaminen. Gradun aiheen määrittely koetaan vaikeaksi jos siihenastiset opinnot on hoidettu ilman kunnollista ohjausta ja opintoneuvontaa.

Opiskelijoiden itsearviointiraporteista kävi ilmi, että opettajien vastaanottoajoista huolimatta opettajat ovat käytännössä liian vaikeasti tavattavissa. Viikoittainen tunnin tai parin vastaanottoaika on monen mielestä liian lyhyt. Opiskelijat toivat arvioinnin yhteydessä myös esille, että verrattain pienten laitosten ongelmana on usein asiantuntevan ohjaajan löytäminen joidenkin gradu-aiheiden kohdalla.

Graduvaiheessa eri laitoksissa käytössä olevien hyvin käytäntöjen tietopankki olisi eräs tie parempaan ohjaukseen. Tiedekunta voisi myös järjestää kaikkien opettajien yhteisen tapaamisen tai seminaarin aiheeseen liittyen. Graduohjaajan olisi syytä pitää kirjaa tapaamisista ja näin seurata entistä systemaattisemmin opinnäytetyön edistymistä. Graduohjauksen kehittämisen ohella laitosten tulisi ohjata ja kannustaa opiskelijoita suunnittelemaan opintojaan - itsenäisesti, mutta siten, että ne etenisivät alusta asti mahdollisimman sujuvasti ja tukisivat myös gradututkielman tekoa.

Itsearvioinnissa tuli esille, että opiskelijat kaipaavat nykyistä enemmän palautetta omista suorituksistaan. Palautteen saaminen ei saisi olla kiinni opettajan omasta aktiivisuudesta, vaan palautteen antamisen tulisi olla kiinteä osa opetusta ilman, että opiskelijan tarvitsee sitä erikseen vaatia. Erityisesti laajoista seminaaritöistä ja esseistä haluttaisiin palaute mielellään joko henkilökohtaisesti tai kirjallisesti esimerkiksi sähköpostin välityksellä. Luentokurssit tulisi jo alun perin suunnitella siten, että tentin jälkeinen kokoontumiskerta varattaisiin koepapereiden palauttamiseen ja palautteen saamiseen. Osa opiskelijoista oli jopa sitä mieltä, että palautejärjestelmän vakiinnuttamiseksi ja myös opiskelijoiden totuttamiseksi käytäntöön voisi palautteen hakeminen ensin alkuun olla edellytys suoritusmerkinnän saamiselle.

Tutkimus, opiskelu ja työelämä

Itsearvioinnissa tuli ilmi, että opiskelijat kaipaavat selvästi enemmän tietoa laitoksellaan käynnissä olevista tutkimusprojekteista: peruskoulutuksen yhteyttä tieteelliseen tutkimukseen tulisi tehostaa. Opiskelijalle laitoksen harjoittama opetus ja tutkimus näyttäytyvät usein valitettavan erillisinä asioina. Paneeli tarttuikin loppuraportissaan opetuksen ja tutkimuksen välisen dialogin kehittämiseen. Osa laitoksista on esitellyt ajankohtaisia tutkimushankkeitaan, mutta palautteen mukaan tämänkaltaiset "virikeluentosarjat" olisi hyvä suunnata jo ensimmäisen vuoden opiskelijoille. Tällöin oman alan ajankohtaiset tutkimusaiheet selviäisivät jo varhaisessa vaiheessa ja herättäisivät mielenkiinnon seurata laitoksen tutkijoiden työtä jatkossakin.

Opiskelijat toivat arvioinnissa esille, että tutkijoiden tuottaminen koulutusohjelman päätavoitteena on usein ongelmallinen ja määrittelynä liian kapea. Käsitteiden "tutkija" ja "asiantuntija" ero on epäselvä. Mikä on yhteiskuntatieteellisen asiantuntijuuden sisältö yliopistomaailman ulkopuolella?

Useissa opiskelijoiden itsearviointiraporteissa tuotiinkin esille se, että opiskelijat kaipaivat enemmän tietoa opiskelun jälkeisistä mahdollisuuksista. Laitoksenkin puolelta kaivattaisiin nykyistä enemmän esim. tilaisuuksia, joissa entiset opiskelijat ja samalla mahdolliset työnantajat kertoisivat kokemuksistaan. Tällainen alumni-toiminta on jo käytössä jollain laitoksilla, mutta myös tiedekunnan tasolla toiminnan kehittäminen olisi tärkeää.

6 Kehittämisehdotukset ja toimenpideaikomukset sekä mahdolliset päätökset

Arvioinnin tuloksia hyödynnetään osana aiemmin käynnistynyttä opetuksen ja oppimisen kehitystyötä. Tiedekunnassa valmistellaan lukuvuoden 2002-2003 aikana vuosia 2004-2006 koskeva opetuksen ja oppimisen kehittämisstrategia, jonka tiedekuntaneuvosto vahvistaa. Tämän strategian luomisessa kiinnitetään huomiota seuraaviin asiakokonaisuuksiin, joita koskeva tavoiteasettelu priorisoidaan opetuksen kehittämiseen kohdennettavan rahanjaon pohjaksi.

- Jakamattoman määrärahan varaaminen tiedekunnan budjettiin opetuksen kehittämishankkeisiin.
- Oppimisen arvioinnin periaatteiden riittävä yhdenmukaistaminen opettajien ja laitosten kesken: arvosanajakaumat, opinnäytteiden valtakunnallinen ja kansainvälinen vertailu, OODIn käyttömahdollisuus.
- Opettajan palautemuotojen kehittäminen osana oppimisen arviointia.
- Opetuksen arviointikäytäntöjen kehittäminen kurssitasolla, laitostasolla ja tiedekuntatasolla: julkisuus, OODIn käyttömahdollisuus, yhteys opetuksen ja oppimisen kannustusjärjestelmään.
- Toimivien opetusnovaatioiden jatkuva kartoittaminen ja levittämien laitosten sisällä ja välillä kehittämällä nykyisiä käytäntöjä ja luomalla uusia: kotisivu, laitosrajat ylittävät pysyvät kehittämisryhmät ja –verkostot (nykyisin esim. menetelmäopetus, opetusteknologia), osana tiedekunnan tutkijalehtorin ja yliopistonlehtorin (kvantitatiivinen menetelmäopetus) tehtäviä.
- Yliopistopedagogisen koulutuksen säännönmukaistaminen ja räätälöinti tiedekunnan tarpeisiin: virkanimityksiin ja uralla etenemiseen kytkeminen, portfoliokoulutus, uusien opettajien perehdyttäminen.
- Opiskelijoiden opiskelutaitoihin liittyvän koulutuksen lisääminen ja tehostaminen oppimisen edistämiseksi.
- Opetuksen kehittämiseen kannustaminen: uralla eteneminen (yliopistoportfolion mukaisin ansioin), tiedekunnan palkinnot (yksilöille ja ryhmille).
- Opetusansioiden aseman vahvistaminen virantäytössä uudistamalla opetusansioita koskeva tiedekunnan päätös: opetustaitovaatimusten täsmentäminen ennen viranhakua, opetustaidon arviointikäytännöt, opetusansioiden arvioinnin asema tieteellisen pätevyyden arvioimisessa tieteellisen asiantuntijoiden avulla, opetusansioiden ja tieteellisten tutkimusansioiden keskinäinen painotus.
- Ohjauksen muotojen ja toimintamallien kehittäminen: eri ohjaustyypit, työnjako opettajien, laitosten ja tiedekunnan kesken.
- Sivuaineopetuksen menetelmien ja sivuaineopiskelun ohjauksen kehittäminen osana tutkinnon laadun kehittämistä.
- Jatkokoulutusyhteistyön kehittäminen: tutkijakoulut, tiedekunta, keskustakampus, kansainvälinen yhteistyö (vierailevat professorit, tiedekunnan vaihtuva-alaiset professorit, menetelmäopetus).
- Tutkintorakenteen kehittäminen: pää- ja sivuaineopintojen suhde, kandidaatin ja maisterin tutkinnon suhde, opinnot ulkomailla, yleisopinnot, eri tutkintojen osaamisprofiilin ja työmarkkina-arvon yhteydet.
- Työllistymisen seuranta: selvitykset, alumnitoiminta.
- Yhteistyö avoimen yliopiston kanssa: verkko-opetus, laadunvarmistuskäytännöt, strategiakaussittaiset kehittämistavoitteet ja niiden toteutumisen seurantamuodot.
- Opetuksen ja tutkimuksen keskinäisyyden kehittäminen: omaan tutkimukseen nojaava opetus, opettajien tutkimusmahdollisuuksien edistäminen (tenttijärjestelmän kehittäminen, jatko-opiskelijoiden ja tutkijoiden opetustyö, opetuksen ja tutkimuksen jaksotus).
- Opintoasioiden hallinnollisen aseman ja johtamisvastuiden selkiyttäminen opetuksen aseman vahvistamiseksi: laitoksen ja tiedekunnan tehtävät, toimivaltajako ja työnjako tiedekunnassa, keskustakampuksen lisäarvo.